Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK
100162 6996

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS · BIBLIOTEK

Allmänna Sektionen

Kyrkohist.

DÅR MÖRKRET SKINGRAS

K. E. LAMAN

DÄR MÖRKRET SKINGRAS

Där mörkret skingras

Mission, kultur
och
forskning
bland Afrikas folk

av

K. E. Laman
Teol. Doktor

Stockholm
Svenska Missions-Förbundets Förlag

Boktryckeri A.-B.
P. A. Palmers Eftr.
Stockholm
1924

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

I

Mission och kultur

Mission och kultur.

Missionen är en världsomfattande rörelse och en kulturfaktor av högsta rang. Dess kulturgärning är så mångsidig och framträder på så olika sätt, att en ingående undersökning därav skulle omfatta volymer.

Vi vilja här undersöka vilken betydelse missionen har för kulturarbetet bland Afrikas folk.

Missionen är i sitt förhållande till folken såsom *en surdeg,* som en kvinna blandar i mjöl, till dess alltsammans blir syrat. Surdegen, som här är kristendomens sanningar, innehåller den kraft, som verkar förvandlingen, vilken blir allt mer och mer genomgripande. Folket erhåller en högre materiell och andlig kultur. Visserligen kunna faktorer tillstöta, så att denna förvandling går sakta och dåligt, men det tillkommer då missionen att på bästa sätt övervinna dessa hindrande faktorer för att komma till det bästa resultatet.

Då det gäller de kulturfattiga folken i Afrika, står mången tvivlande och frågar: Är verkligen missionen i sitt förhållande till dessa folk såsom surdegen till mjölet, vari den blandas, och äro de med sin religion och kultur av sådan beskaffenhet, att evangelium kan omskapa dem till verkligt kristna och civiliserade människor? D. v. s. man underskattar såväl folket som missionen.

Är folket mindervärdigt och obildbart?

Många anse folket vara mindervärdigt och obildbart för en högre kultur. De leva ett primitivt och lyckligt liv, ett naturliv, som ej skulle oroas vare sig av mission eller kultur. Andra åter betrakta dem som efterblivna barnaraser, som med tiden under lämplig fostran och karaktärsdaning skulle kunna komma till en högre kultur och bli nyttiga och brukbara för kolonien. Men missionens plats bland dem bestrides offentligt. Man förnekar, att missionen skulle kunna vara folket till verklig nytta eller kunna göra dem bättre, lyckligare. Den arbetar icke för koloniens och kulturens syften såsom den borde göra.

Missionen och dess vänner anse dem som bröder likväidiga och lika berättigade till all den andliga och materiella utveckling och välsignelse, som Gud

genom sin kallelse och utkorelse givit varje ras i den stora folkfamiljen.

Att den primitiva kulturen skulle respekteras så, att naturfolken finge leva sitt avskilda liv utan intrång av vinningslystna handelsmän, erövrande kolonialagenter och helgerånare, är ju alldeles otänkbart i vår tid. Deras s. k. lycka och glädje blir i stället grumlad på det hemskaste sätt. Deras land blir ofta ett kärkommet område för den västerländska kulturens avskräde, och de grymmaste våldsamheter skulle begås, om ej ordnade förhållanden inträdde genom mission och kolonialregering.

Vad folkets mindervärdighet beträffar, så kan ingalunda dess låga kulturståndpunkt i och för sig berättiga oss till att antaga, att icke dessa folk äga lika stora utvecklingsmöjligheter som de flesta andra. Klimatet, de isolerade förhållandena, språkförbistringen, tillfälligheter och historiska händelser m. m. äro faktorer, som måste vägas och undersökas om man skall komma till en någorlunda sann uppskattning av folkets förmåga. Man må blott erinra sig den avspärrning och det hinder, som Sahara-bältet utgjort för Afrikas centrala och sydliga delar. Det viktigaste villkoret för att den svarta rasen skulle nå fram till verkligt bestående civilisation var naturligtvis kontakt med andra folk. Där kontakten i skilda delar inom Afrika kunnat uppehållas, ha ju stora och mäktiga riken grundlagts med en kultur, som stått vida

över andra stammar, som måst leva avsöndrade genom urskogar, sumptrakter eller ökenland.

"En verklig bestämning om rasernas relativa förmåga är ett utomordentligt komplicerat problem", säger d:r *D. J. Fleming* och fortsätter: "Det naiva antagandet — ett antagande, som ofta göres av de vita — att överlägsenhet i en given civilisation är beroende av en bättre medfödd förmåga är förhastat. De vita måste komma ihåg, att det är endast under de sist förflutna få århundradena, som de kommit till en dominerande plats i världen. Och detta är en mycket ringa del av människans historia på denna planet. Sedd i detta perspektiv är det lätt att tro, att den närvarande vita överlägsenheten är beroende av tillfälligheter och historiska händelser och icke av ärftlig skicklighet. Då vi ihågkomma, att människan under nio tiondelar av sin existens på jorden varit okunnig i konsten att smälta koppar ur malmen och under nittiosex hundradelar av sin tillvaro varit okunnig om järntekniken, så förstå vi, huru moderna dessa ting i själva verket äro, ehuru de räknas till Västerns bedrifter."

Märkligt är att järnhanteringen och smideskonsten vid de vitas ankomst till Afrika stod så högt bland de svarta. Koppar kunde de ock smälta, vilket vi sett i närheten av vår station Kingoyi.

Den bättre ställning, som en ras kan komma till, beror enligt d:r Fleming till största delen på en större föränderlighet i att frambringa högt begåvade

män, ty en nations välfärd kan härledas från ett tjog högt begåvade människor mer än från några tusen vanliga medborgare. Sociala framsteg ha alltid att vänta på genier. Upptäckter och uppfinningar ha varit blott några fås arbeten. Vi finna ock, att en relativt liten tillväxt i ärftlig förmåga kan frambringa ett relativt stort socialt resultat. En grupp kan t. ex. utveckla blott en något större förmåga för administration, och ändock kan denna skillnad vara nog för att göra den mäktig att besegra sin rival och grunda en stor stat. Skillnaden i resultatet är vida större än skillnaden i begåvningen, som medverkar till resultatet.

Att raser för närvarande äro storligen olika i sina talanger är obestridligt, men detta avgör ej frågan om medfödd förmåga. Varje exakt mätning av skillnaden mellan tvenne raser måste tolkas i ljuset av både ursprunglig natur och av fostran.

Professor *John Dewy* säger: "Noggrant studium har gjort det tvivelaktigt, huruvida deras (vildarnas) medfödda förmåga är märkbart lägre än de civiliserade människornas. Det har blivit tydligt, att medfödda olikheter icke äro tillräckliga att räkna med vid avgörande av skillnaden i kultur."

Professor *Robert E. Park* vid universitetet i Chicago säger: "Skillnaden mellan en vilde och en civiliserad människa beror icke på någon grundåtskillnad i deras hjärnor utan på förbindelserna och de ömsesidiga eggelserna, som uppstått genom dessa

cellers erfarenhet och fostran. Hos vilden saknas icke dessa möjligheter, utan de äro latenta. På samma sätt är skillnaden mellan Central-Afrikas civilisation och västra Europas beroende icke av olikheten i medfödda förmågor hos individen och hos folket, som skapat dem, utan fastmer av den form, som anslutningen och växelverkan mellan dessa individer och grupper av individer har tagit."

Professor *Frans Boas*, den kände antropologen, skriver: "Skillnaden mellan olika typer av människan är i det hela taget liten i jämförelse med omfånget för omväxlingen inom varje typ. Så mycket kunna vi säga: den vanliga förmågan hos den vita rasen finnes till samma grad i en stor proportion hos individer av alla andra raser, och ehuru det är troligt, att somliga av dessa raser möjligen icke frambringa en så stor proportion av stora män som vår egen ras, finnes det intet skäl att antaga, att de icke äro i stånd att nå det mått av civilisation, som representeras av massan i vårt eget folk."

Låt oss härav lära, att vi icke skola tänka högre om den vita rasen, än vi böra tänka, att vi må se det berättigade i att behandla varje person individuellt och icke såsom räknad till en viss grupp eller lägre ras, att vara snara till att se det goda hos andra folk och att ha fullt förtroende för att ett rätt slag av fostran och undervisning är i stånd att av en primitiv nation skapa ett lika högt stående folk som den vita rasen.

Varför många underskatta folken i Afrika beror på, att de icke känna dem. De skildringar, man ofta får läsa, äro icke alls tillförlitliga. Tankegången hos den vite är en helt annan, och därför bliva slutsatserna så felaktiga. Det är sant vad den engelska domprosten Inge skriver om vildarnas psykologi: "Det skulle ha en viss betydelse för den studerande, om vi kunde ha förtroende för, att de europeiska forskningsresandena någonsin verkligen kunde förstå de primitiva rasernas själsförmögenheter." Ja, detta är ett svårt ämne. Även missionärer med lång erfarenhet erkänna, att de icke ha lyckats komma till botten av detta spörsmål. En missionär med många års studier bakom sig sade vid ett tillfälle, att han gärna ville ge fem år av sitt liv för att kunna komma i ett infödingskinn för en timme och se världen genom hans ögon.

Professor *Lévy Bruhl* vid Sorbonne, Paris, anser, att vildar icke äro dumma utan att de i stället hava en ansenlig själskapacitet, ehuru de äro obenägna för ett resonerande (tänkande) förfaringssätt. "Vår svårighet i att förstå dem härleder sig från det faktum, att deras själsanlag är prelogiskt och mystiskt, under det att vårt är logiskt och uppfattligt."

Signaturen *Africanus* i "Journal of African Society" säger bland annat följande om afrikanens karaktär: "Han är varken en ängel eller ett djur utan en vanlig människa med många fel och några dygder. Men hans vaksamhet i livet skiljer sig storli-

gen från europeens. Han ledes mera av ögonblickets impuls. Han har en stor känsla för humor och ett lyckligt och glatt sinnelag. Han har en skarp uppfattning av rättvisan, sådan den tillämpas på honom. Har han genom europeer lyckats komma till myndighet, blir han ofta översittare. Han har en intuitiv insikt med hänsyn till de europeers karaktär, med vilka han kommer i beröring. Han synes genast förstå, vem han kan driva med eller icke, ha förtroende för eller icke, som snart besvarar hans sympati och verkliga intresse eller icke. Ett av hans mest prövande karaktärsdrag är nyckfullheten, vilken ofta för honom i konflikt med den vite. Förutsatt att han står under europeernas välvilliga överinsende, synes det vara svårt att ange en gräns för hans förmågor, och detta är en viktig sak. Han kan uppnå en ansenlig skicklighet i handslöjd o. dyl. Han synes dock äga mindre av den envisa drivande kraft eller uthållighet i ansträngningar, som gör att europeen lyckas. Hans sexuella instinkt är starkare än europeens och detta synes ofta komma i konflikt med hans andliga framåtskridande. Han saknar även den självbehärskning, som århundradens civilisation frambragt hos europeen. Hans naturreligion, huru primitiv den än må synas oss, är en mycket levande faktor i hans liv, och denna faktor får ej förbises. Han har stor hängivenhet för sin stam och sina blodsfränder men saknar ett oegennyttigt intresse för samhället i sin helhet. D. v. s. karaktär i dess vi-

daste betydelse är hans största behov och det är denna karaktärsutveckling, som representerar den största svårigheten i vilket system som än användes för hans uppfostran.“ Så långt Africanus.

Africanus har icke sagt, att negern är lat. De flesta vita anse honom dock vara mycket lat och tro, att alla svårigheter, som uppstå i kontakten med de vita, är en följd av hans stora lättja. Men de som närmare skådat in i problemet, såväl guvernörer som andra ämbetsmän m. fl., måste säga, att han av naturen icke är så lättjefull som mången menar, ty de märkliga arbetsprestationer, som han kan uppvisa, bevisar detta. Men problemet ligger djupare, än man tänkt sig. Negern är ett naturbarn, han är fri och han söker på allt sätt, även genom list, att bevara denna sin frihet. Han är tillfällighetsarbetare och arbetar allteftersom behoven kräva det. Antager han ett arbete, ligger någon bestämd plan där bakom, t. ex. att få medel till en hustru etc., och när han nått sitt syfte, vänder han hem till sin by. Han vill vara fri. Bindande uppgörelser hatar han. Han överträder dem lätt och lämnar allt åt sitt öde, då längtan hem blir honom för stark. Den vite har honom icke i sin hand, ty negern i tropikerna är icke beroende av honom. Detta m. m. annat stämplas som nyckfullhet, emedan man icke känner och förstår motiven.

Kan man då icke binda honom genom att skaffa honom så många behov som möjligt? Regeringen

pålägger skatter och tvångsarbeten. Köpmannen förskaffar honom en mängd toalettsaker och krams samt tobak och brännvin. Men dessa konstlade behov bli naturligtvis ingen fostran till arbetsamhet. Han blir i stället sniken efter pengar, njutningslysten och förfärligt opålitlig. Parollen blir: - minsta möjliga arbete för den största möjliga lön för att så snart som möjligt åter vara fri.

Angående hans religiösa tankar och känslor hänvisa vi till boken "Sanningsstrålar". Huru stor ringaktning ha icke i regel de vita för hans religion! En engelsman vid namn *Hobley,* provinskommissarie, omtalar, huru en framstående resande, vars antropologiska studier nyss utkommit, kunde ta sig till att bedja de infödda att hålla en högtidlig offerceremoni, så att han fick filma den. Han fick av höfdingen en värdig och väl meriterad tillrättavisning. Hobley tillägger: "Man är lycklig att tänka sig, att sådana filisteer äro sällsynta." — Om det vore så väl!

Negerns isolering.

Negern har förlorat en oerhörd tid genom sin långa isolering, och han kunde icke heller genom sin första förbindelse med de vita komma i något bättre läge, så länge de blott uppehöllo sig vid gränserna för att roffa och röva genom slavhandeln och rusdryckstrafiken m. m. En blick på historien skall

ock lära oss detta. Se vi på de vitas förbindelser med Afrika från dess första period vid slutet av det sextonde århundradet och till 1780, finna vi, att handeln och dess utveckling längs västkusten var det förnämsta målet. Allmänheten intresserade sig endast för att vinna de afrikanska varorna genom byteshandel. Det var således en ren handelsförbindelse. Knappast en tanke på kolonier, nybyggen eller missionsarbete uttalades. Men efter 1780 började en ny epok vad England beräffar, i det att "*Afrikanska Sällskapet*" då bildades. Handelsäventyrarna efterföljdes av forskningsresande och missionärer, som vände de vitas blickar på själva landet och folket. Tiden kännetecknades av en hastig tillväxt i förbindelsen mellan de europeiska makterna. Kolonialhungern väcktes, och det blev formligen en jakt efter kolonier, en tävlan mellan de europeiska makterna. År 1875 lydde icke mer än en tiondel av Afrika under de vitas herravälde, och i dag är hela Afrika med undantag av Abessinien och den lilla negerrepubliken Liberia under europeiskt välde.

De första handelsförbindelserna, som knötos vid västkusten, blevo allt livligare, så snart elfenben, guld och andra naturliga produkter från Afrika började lämna rum för den ohyggliga slavhandeln. Visserligen höjde sig starka röster mot detta onda ganska snart, men de kristna folkens hjärtlösa snikenhet efter rikedomar uppehöll trafiken. Ett annat ont, lika vederstyggligt och ledande till folkens degeneration

och decimering, var brännvinshandeln. Detta handelsbrännvin var av ytterst dålig kvalitet och verkade som ett frätande gift. Det var för handelsmännen en vinstbringande bytesvara för slavar, elfenben och guld, ty pengar, kläder o. dyl. behövde icke folket.

Till följd av den starka konkurrensen de europeiska makterna emellan och de tilltagande sjöröverierna på västkusten måste till sist den engelska regeringen känna sig ansvarig och beslöt att ingripa för att bistå de små nybyggena och försvara dem och det inre av landet mot sjörövare. Andra makter följde exemplet, och snart kom Europa i ett annat förhållande till Afrika. Intresset för landet hade förut uteslutande bestämts av vinstbegäret, men nu ville man draga den svarta världsdelen in under den europeiska kulturen för att ännu mera kunna utnyttja land och folk.

Efter bildandet av "Sällskapet till främjande av det inre Afrikas upptäckande" i London 1788 började ett systematiskt och vetenskapligt utforskande av Afrika. Den vidgade kunskapen om landet sporrade till kraftigare ansträngningar. Hela världsdelen låg snart öppen för handel och exploatering, och Europas politiska kontroll var det enda medlet att skydda de infödda för hänsynslösa roffare.

Senare tiders kolonisering.

Historien från Afrikas första beröring med de vita har återupprepat sig, fastän i en annan form. Nu har det varit de stora koncessions- och handelsbolagens makt och vinningslystnad, som fört spiran. Kolonialmakterna ha visserligen utfört en hel del gott, varibland avskaffandet av slavhandeln är det förnämsta, men vid närmare betraktande är detta dock ganska litet jämfört med de stora vinster och rikedomar de dragit från landet. Slavhandeln m. m. annat, som avskaffats, var ju även för deras egen vinnings skull. Därtill må erinras, att tvångsarbete m. m., som är ett verkligt slavarbete, har kommit i dess ställe.

Kolonierna grundläggas ju för att moderlandet genom handeln skall vinna större rikedomar och större maktställning och därmed ett ökat politiskt inflytande. Motivet blir alltså vinningslystnad och politiskt inflytande. Kolonialpolitiken är naturligtvis beroende därav, och därför har den varit så vacklande och trevande. Resultaten hade ock blivit av föga bestående värde, om icke kristna och moraliska krafter efterhand kommit till.

Hurudan kolonialkulturen är och vilken betydelse den har för folket är lätt att förstå, då kolonialintresset och kulturarbetet ofta bryta sig skarpt mot varandra. Detta är ju tydligt, ty kolonien kräver den största möjliga produktion, så att det placerade

kapitalet må kunna förränta sig. Ämbetsmännen arbeta under kortare perioder för den högsta lön och handelsmännen för att vinna så mycket som möjligt, såsom en handelschef ironiskt sade till mig: "Jag har kommit för att tjäna pengar och ni för att vinna själar." Många resa även till kolonierna för att en tid få försvinna från hemlandet på grund av ett lastbart liv, försnillning o. dyl., och vissa kolonier voro fordom deportationsorter för brottslingar. Man kan ju förstå, vilka verkningar detta skulle ha på infödingarna.

Man ställer dock numera de största fordringar på ämbetsmännen. Vi ha funnit mycket goda och rättsinniga sådana, som t. o. m. sympatisera med de infödda och vilja deras väl, så långt det står i deras makt. Man finner även, att ju längre de varit i landet, desto bättre förstå de att uppskatta de infödda och arbeta för deras bästa. Men man kan dock få höra mycket egendomliga uppfattningar om folket, om dess behandling och kultur.

Man kan t. ex. få höra, att månggiftet är nödvändigt för folket. Kvinnan är ett slags egendom och representerar rikedom och ära. En frisk man bör ha åtminstone tre hustrur. Ett gift par i Afrika kan aldrig jämställas med ett gift par i Europa, ty äktenskap i Afrika kan ej räknas som ett äktenskap jämfört med vårt i Europa o. s. v. Av de flesta underskattas folkets kultur och intelligens, ty man har ej tid och i regel ej heller lust att söka tränga

in i deras förhållanden eller lära deras språk. Mången tror ju, att språket knappast kan göra skäl för detta namn. Traditioner, religion, seder och bruk är det blott få, som intressera sig för. Därför heter det ock i ett nyligen utkommet arbete över Franska Kongo, att folkens etnologi ännu icke i detalj börjat studeras ej ens *bakongo* eller *basundi*.

Kolonialkulturen har i regel varit en yttre kultur utan skolor, utan religion. Kulturen blir en förfinad hedendom, som i sitt bästa skick visar sig i en yttre hyvsning, i fina kläder, tvångsarbete av olika slag, t. ex. på plantager, vid vägbyggen etc., kunskap i åtskilliga yrken, främmande språk och husliga göromål. Hos vissa individer finnes en allmän hyvsning och efterapning av de vita, under det att den inre människan är den gamla från hedendomen men med större fräckhet, förakt och trots. Fruktan för demonerna har nämligen delvis försvunnit, tanken på ett liv efter detta har börjat utplånas, och aningen om Gud är kvävd. Hövdingarnas makt försvagas och stamsystemet börjar falla sönder. Man lever stort och förslösar den rikliga betalningen i mat och dryck, fina kläder och ett sedeslöst leverne. Många av dessa äro nog rätt så smarta t. ex. i affärer och åtskilliga yrken, men de räknas ändå, såsom en administratör sade, som parasiter vid statsposterna. De följa sina läromästare gent emot sina landsmän, så långt de våga, och detta göra i ännu högre grad soldater och andra infödda i statens tjänst.

Likaså beklagas offentligt och i skrift det oerhörda tillståndet på västkusten. Under många år ha de utdöende kunnat rekryteras genom köp av infödda från det inre av landet, men nu, då detta icke längre är möjligt, åtminstone i större skala, så uppenbarar sig, huru hastigt folket degenereras och decimeras av sprit, syfilis och andra smittosamma sjukdomar från de vita. Jag känner en dylik statens genomfartsväg, där folket började dö ut hastigt. Många dogo genom att bära de ohyggligt tunga bördorna men andra och de flesta genom den tilltagande skörlevnaden och dess följder. Folken å ömse sidor längre in i landet, vilka icke berördes av denna slags kultur, bibehöllo sig friska och kraftiga såsom fordom. Det är icke underligt, att statsmakten vaknar upp och söker gripa in mot det onda, då koloniens arbetskraft försvinner i så oroväckande grad och därmed hela koloniens värde. Det är således självbevarelsedriften hos moderlandet och kolonien, som driver dem till att stävja det onda. I kolonier, där vita kunna invandra i massa, uppstå andra problem.

En kultur och folkuppfostran utan kristendom synes vara en allmän tanke i Franska Kongo. En fransk militärläkare sade en gång i Kongo, att människan utan tvivel skulle komma till samma höga samhällsställning och kultur utan kristendomens inslag, ja t. o. m. så högt som till den enda stora, sanna socialmänniskan Jesus Kristus. Ja, vissa politici även i Sverige mena ju, att kristendomen, så-

dan den framträder i förkunnelsen, snarare varit ett hinder för vårt folks sociala utveckling.

Nämnda läkare ansåg ock, att varje biolog och bildad människa för övrigt måste förstå, att evolutionsteorin är den riktiga och att vi människor efter miljoner och biljoner år skola komma till gudslikhet och gudsfullkomning. Vad han tänkte om kongofolkets ställning i denna utvecklingsprocess, förstå vi, då han uttalade sin stora förlägenhet över att folket icke kunde simma, då de komma i vatten. Han hade nämligen en gång kommenderat det smutsiga folket i en by ut i vattnet och fann till sin förvåning, att naturmänniskan ändock icke var lik djuren, så att hon utan vidare kunde simma.

Resultatet av civilisationsarbetet ansåg han vara mycket magert, ty, sade han vid tal om Loangofolket vid kusten: "Vad ha de lärt av civilisationen under alla dessa år? Intet annat än dess laster." Visserligen finnes där en gammal katolsk mission, men den är alltför ytlig och kraftlös inför en sådan makt. Jag minnes, hurusom jag under en resa 1918 ej långt från den katolska stationen fann hela den katolska byn med lärare och medlemmar dansa kring ett offer för giftgivning, anklagad att ha begått svartkonst eller trolldom. Giftgivning är strängt förbjudet av staten. Vi torde ock minnas, vad *Vandervelde,* sedermera belgisk statsminister, sade till katolikerna i Leopoldville i Kongo under rättegången mot en protestantisk missionär, som på-

pekat de förfärliga grymheterna i övre Kongo. Katolikerna menade, att de icke hade sett något dylikt. Alltsammans var osanning. Vandervelde svarade: "Det skall lända eder till evig skam och vanära, att I icke erkännen det och att I icke haven beivrat det." Skall missionen i allmänhet bedömas efter katolikernas arbetsmetoder, är det icke underligt, om missionen kommer i vanrykte. Vi taga helt och hållet avstånd från densamma till följd av katolikeras fiendskap, varhelst man än träffar dem. Deras iver för de infödda är ganska ringa, såvida ej protestantisk mission rycker in någonstädes i landet. Då följa de efter för att bekämpa den ivrigare än hedendomen och sky inga medel för sin propaganda.

Kolonialpolitiken och de sociala problemen.

Det är genom kolonialpolitiken, som de infödda sociala problem uppstått och blivit så svårlösta. Det är genom de vita de nya förhållandena uppkommit, till vilka de infödda måste anpassa sig. Det bör då ock vara deras plikt att lösa problemen till det allra bästa. De lösas olika på grund av de skilda principer och tankar, som kolonialregeringarna ha. Den brännande frågan är vilket system av styrelse, man skall följa, d. v. s. ett indirekt eller direkt styrelsesätt. *Indirekt* styrelse avser att den infödde skall uppmuntras och ledas i riktning till utveckling

av sin egen naturliga organisation. *Direkt* styrelse avser att bryta sönder den inhemska organisationen och i stället upprätta en styrelse, som helt utföres genom europeisk magistrat enligt regler för europeisk lag.

Fordom var tanken att s. k. direkt styrelse skulle vara det bästa för att få bukt med de stora inhemska stater och hövdingedömen, som funnos här och var i Afrika, och därför lät man t. ex. i Kongo undanröja de stora hövdingarna och försökte insätta andra, understödda av staten, vilka icke hade någon rättslig auktoritet bland folket. Nu har man dock i allmänhet börjat vakna upp över misstaget och gått tillbaka till de traditionella myndigheterna. Administratören *C. W. Hobley* påpekar dock i "Journal of African Society", att det ännu finnes en typ av europeer, som äro avogt stämda mot att behålla någon slags inhemsk styrelse eller myndighet genom afrikaner i deras eget land. "Men", säger han, "det synes mig ej vara något tvivel om på vilken sida välfärd och förnöjsamhet komma att ligga. Afrikasystemet må vara aldrig så ofullkomligt, det är dock ett naturligt system, anpassat efter folkmassan. Det har icke visat sig vara oelastiskt och oemottagligt för nyare inflytande, och det kan gradvis modifieras för att möta moderna behov utan att förlora sitt inneboende värde, om det understödjes av ett sympatiskt och intelligent utförande och man icke i onödan rusar åstad. De stora framsteg, som gjorts genom

indirekt styrelse i Nigeria och andra engelska västafrikanska kolonier, skulle uppmärksammas av dem, som nu vilja experimentera med direkt styrelse."

Då det gäller koloniernas förvaltning, är det två bestämda problem, som måste lösas: *äganderätten* till landet eller de infödda och deras framtid samt de europeiska nybyggarna och koncessionerna och deras framtid eller frågan om *exploateringen* och den inhemska arbetskraftens utnyttjande. Det gäller den viktiga frågan, huruvida landet skall förvaltas i den styrda eller den styrande rasens intresse, d. v. s. om de infödda skola få behålla äganderätten till jorden och så få utveckla ett sunt självständigt liv eller ställas under förmynderskap av de vita. Ehuru den gamla maktprincipen och översitteriandan mot de infödda börjat lämna rum för humanare känslor, så höjas ännu röster för att de inföddas rättigheter måste ge vika, ty, säger man, "en lägre ras intressen måste alltid vika för en högre ståendes. De svagare skola lämna rum för dem, som bättre kunna utveckla landets resurser." Huru man såg saken i Belgien 1903, förstår man, då det i parlamentet förklarades: "De infödda ha icke rätt till någonting. Det de få är en ren nådeskänk."

Africanus framhåller sin synpunkt, då han säger: "Brittiska Afrika är icke en egendom utan det är oss givet att förvalta. Vi måste beakta detta eller lämna det ifrån oss. Vidare få vi icke glömma, att de infödda därstädes äro medlemmar i det Brittiska

Imperiet och som sådana berättigade att dela segern, vinsten, synnerligast som de spelat en så stor roll därvid. Segern är sålunda en gemensam seger för vit och svart. Den vita rasen måste se till, att den svarta får sin belöning. Vi vilja göra de infödda till nyttiga och nöjda medborgare i vårt välde. Medborgarskap är motsats till slaveri, och vi kunna verkligen ej påstå, att vi ha avskaffat det senare, förrän vi givit det förra till de infödda. Detta är endast möjligt genom en välvillig, sympatisk regerings bistånd och folkuppfostran. Andlig tillväxt ledes och uppmuntras genom övning. Vi skola giva ledning och uppmuntran."

Den engelska opinionen är ganska intresserad och upplyst, då det gäller det stora experiment England och Europa för övrigt gett sig in på i Afrika. Den framhäver ofta med styrka, att den avgörande synpunkten i fråga om politik måste vara de styrdas bästa och icke den styrande rasens. Man yrkar ock starkt på, att principen omsättes i praktiken, vilket dock ofta är en stor svårighet. Redaktionen av "Journal of African Society" säger bland annat: "Vår ställning till de svarta synes ej vara långt från en anstrykning av skrymteri. I teorien anse vi afrikanen som en broder. I praktiken äro vi böjda för att lämna denna ståndpunkt — skulle han t. ex. få bli vår svåger? Fransmännens ställning till afrikanen synes etiskt sett kanske vara högre. De äro t. ex. mycket snarare att beblanda sig med afrika-

nerna enligt termen för social likställighet, av vilken orsak de förmodligen ej ha något emot att bruka afrikanska trupper i garnisonen vid Rhen. För oss är det motbjudande att vita skulle stå under uppsikt av svarta, och vi äro övertygade om, att mycken skada skett för de vitas prestige. Om svarta trupper återvända till sina hem i Afrika efter att ha lärt att ringakta europeerna, så blir skadan av denna ringaktning icke begränsad allenast till franska territoriet. Fransmännens ställning till afrikanen vilar visserligen i första hand på deras förnäma republikanska principer av jämlikhet och broderskap, men den är ock ansvarig för mycken skada med hänsyn till brännvinstrafiken. Vi önska för de inföddas intresse neka dem tillgång till alkohol, men fransmännens synpunkt är, att den svarte har lika stor rätt till att dricka sig drucken, om han vill, som den vite.

Frågan om landavträdelsen är en av de viktigaste, som en regering har att ta i tu med i Afrika, om det än icke alltid är den första, såsom t. ex. frågan om arbetskrafters anskaffande. Den infödde förstår, att han lever eller dör, alltefter som landet förblir hans egendom och ger honom skörd eller icke. Han ser europeiska nybyggen växa upp här och där. Sådana, som lämnat sina hem och arbetat för europeer under åratal i städer eller på landet, t. ex. för regeringen som soldater eller poliser, jämte infödingar från andra delar av Afrika samt

asiater, få likaledes en del av jorden i besittning. Inga bestämda lagar finnas för dessa. Den infödde åter vill ha en lag, som tillförsäkrar honom jorden och lugnar hans oro. Detta är ock nödvändigt för att undanröja den vitt utbredda känslan av missmod och misstro, som vuxit upp hos honom.

Men härtill kommer, att dessa europeiska nybyggare och plantageägare icke själva kunna odla och utnyttja jorden på ett rationellt sätt. Därtill behöves inhemsk arbetskraft. Även behöves arbetskraft vid åtskilliga offentliga arbeten, såsom vid byggandet av vägar, järnvägar o. dyl., och därför har man t. ex. inom Kenyakolonien infört registrering av de infödda. Detta är en mycket omtvistad sak. Kolonister försvara registreringen, men bland ämbetsmännen äro tankarna mycket delade. Dessutom är den i hög grad irriterande för den infödda befolkningen, som känner en stor förtrytelse över lagen. De anse den som en klasslag, ty europeer och asiater behandlas icke så. Folket har börjat en stark agitation däremot, och det har för avsikt att helt och hållet låta bli att bära sina registreringscertifikat. Taga de detta steg, är ju lagen dömd att falla. Man har visserligen tänkt, att registreringen skulle kunna utbytas mot kontrakt med nybyggaren eller annan, men de infödda ha ej kommit till den ståndpunkten ännu. De förstå, att även detta är ett sätt att binda och tvinga dem, vilket de avsky. Det

säges, att Masaiupprorets orsak var förbittring över denna lag.

Plantagearbetet är för övrigt särskilt i tropikerna högst ruinerande till en början. Den infödde måste stanna på plantagen hela året, blir inhyst i trånga kyffen och på grund av detta levnadssätt alldeles förstörd, både moraliskt och fysiskt. Det är blott i sin by och vid stödet av familjen, som han duger till något och kan bevaras och utvecklas.

Det är alldeles sant vad fader *van Wing* säger i ett nyss utkommet arbete "Etudes Bakongo": "Kolonisationen har avfolkat Central-Afrika mer än slavhandeln gjorde på tre århundraden. Genom att överändakasta den inhemska organisationen har koloniseringen ryckt upp individen med rötterna och försvagat hans motståndskraft. Detta är orsaken till att assimilationspolitiken är en politik som dödar."

Frågan om tvångsarbetet är likaledes omtvistad. I brittiska Ost-Afrika var maximum förr 30 dagar om året, men då ett förslag om 60 dagar per år under senare tiden framkom, mötte det en stark opinion, och lagförslaget anmäldes till kolonialdepartementet, varvid jämfördes den politik, som är antagen i Nigeria, om vilken Sir Fr. Lugard rapporterat, att hans regering är alldeles emot tvångsarbete t. o. m. på vägar och järnvägar och att privata arbetsgivare skulle vinna arbetare icke genom att erbjuda hög betalning, vilket är emot samhällets

intresse, utan genom att göra arbetsvillkoren tilldragande.

Skatten har likaledes varit ett svårt problem, och nu efter kriget är det ännu svårare att lösa. Omkostnaderna för administrationen äro stora. Handeln ligger nere, och stora delar av Afrika synas sakta torka upp. Ingen vill gärna betala skatt. Men de infödda se det på helt annat sätt än vi. De se, huru de nu betala skatten till en allenastyrande makt i stället för att fordom ha betalat till hövdingarna. De börja bli medvetna om att dessa pengar förvaltas högst orättvist och att de själva icke ha någon röst, då det gäller pengarnas användning. Skatterna ha stigit, så att de nått bristningspunkten, ty t. o. m. handlandena ha klagat över, att köplusten helt avtagit och att olidliga förhållanden inträtt. Skatten har därför mångenstädes måst reduceras. Lord *Cromer* nedlade fordom denna princip: "I länder lika Egypten och Sudan bör låg skatt vara grundstenen." Detta är tillämpligt på större delen av Afrika och skulle aldrig lämnas ur sikte.

Spritfrågan har heller icke kunnat lösas, ty "det är en utmärkt tullvara", säger man. Trots lagar florerar denna olycksbringande och degenerande trafik. Territorier, som varit stängda för densamma, ha nu öppnats. Huru negerkonungen Khama löste denna fråga, se längre fram. Märkligt är vad prof. *Gilbert Murray* sade vid Nationernas Förbunds möte, då han talade om, att tvångsarbete och överlåtelse

av de inföddas land i mandaten skulle anses som en kränkning, varför N. F. skulle förbjuda det. "Men", sade han, "huru skall man kunna hindra sprittrafiken bland de infödda och tillåta den bland de vita."

Den allvarliga kris Afrika för närvarande genomgår.

Till följd av världskriget genomgår nu hela Afrika en ytterst allvarlig kris såväl socialt, politiskt och ekonomiskt som moraliskt och religiöst. Världskriget kom som en storm över dess folk. De började känna sig solidariska med mänskligheten och förstå, vilken betydelsefull roll de i alla händelser spelade. Klyftan mellan de vita och svarta utjämnades. De kämpade sida vid sida. Kriget hade ingen respekt för vit eller svart. Deras uppfattning av de vita korrigerades grundligt. De torde visserligen ännu följa den vites ledning, men det blir då på ett mera försiktigt och beräknande sätt. Ett medvetande om sin ras, sin nationalitet och känslan av likvärdiga rättigheter vaknade till liv mer eller mindre. Panafrikansk propaganda från Amerika utbredde sig snabbt. Kommunist- och bolscheviktraktater spriddes genom de tusentals återvändande trupperna. Folksjälen i Afrika blev högst oroad, förryckt och obalanserad. Afrika håller på att gnugga sömnen ur ögonen för att orientera sig.

Den *sociala* krisen visade sig därigenom att å ena sidan de gamla traditionella skrankorna delvis blevo nedrivna, under det att å andra sidan hela stammens och den svarta rasens samhörighet och enhet framträdde. Härav har familjelivet lidit oerhört. De inföddas emancipation har omkullkastat rastraditionen, förfädersinstitutionen och inhemsk auktoritet, så att tillståndet är nästan analogt med Rysslands, i det att varhelst infödda ledare uppstå, följer folket dem obetingat fram mot den efterlängtade friheten.

Den *ekonomiska* kris, som Europa genomgått, har naturligtvis haft sin återverkan på Afrika. Europeiska varor blevo oerhört dyra, och de inhemska produkterna funno liten avsättning, så att den infödde förlorade intresse och lust för sitt arbete. De stora koncessionsbolagen ha icke heller ännu kunnat upptaga konkurrensen med andra kolonier, som icke drabbades av världskriget.

Den *moraliska* krisen synes vara ännu värre. Förvärvslusta, laster och allehanda onda begärelser hota att i grund förstöra rasen. De infödda ha fått en allt större makt till att handla. De ha fått mäktiga vapen i sina händer utan att ha förstånd att på ett rätt sätt bruka den. Ju större deras handlingskraft blir, desto större blir faran och mera fruktansvärd möjligheten av en kommande katastrof.

Den *religiösa* krisen är likaledes av mycket allvarlig natur. De infödda själva äro medvetna härom.

De ha mistat förtroende för alla vita. De säga: "Ingen kan rädda oss. Detta är vårt hem. Vi måste själva organisera oss. Gud är de svartas Gud lika väl som de vitas. De vita vilja införa sina lagar och sina seder med evangelium. Låt oss ej längre lyssna till de vita. Vad vi behöva är Afrika för afrikanerna och en afrikansk kyrka."

På detta sätt uppstod *panafrikanismen*. Dess anhängare drömma om en slags kombinerad kyrka och stat med en halv kristendom och halv hedendom. Hela rörelsen är religiös, och de tro sig på detta sätt kunna vinna fullt oberoende. Utvecklingen har gått lika hastigt som oförutsett.

Den svarta rasen är i en verklig fara såväl fysiskt som moraliskt. Dess framtida utveckling är starkt hotad.

Trots denna fara och trots den atmosfär av tvång, ringaktning och förakt, som varit förhärskande inom de kolonialkulturella kretsarna, har intelligensen bland afrikanerna kommit till en berömvärd plats.

Den franske generalen *Mangin* har vid olika tillfällen sagt: "Afrikanen är fullt mäktig att stå på egna ben. Ångbåtar och tåg äro bemannade med infödda, som ha blivit lärda därtill med en anmärkningsvärd hastighet. Alla våra telegrafstationer äro i de inföddas händer. Negern är troligen så kompetent som den vite att handhava civilisationens vetenskapliga instrument. — — — Jag förnekar icke att han ännu behöver fostras, men vad jag fasthåller är, att han har egenskaper såväl i huvud som

hjärta, vilka icke böra behandlas på ett vårdslöst sätt. Han är av naturen god och trogen och begåvad med ärekänsla, och om han får tillfälle därtill, skall han nå en hög ståndpunkt. Det finnes en elitkår i den svarta världen, som är i stånd att bli mästare inom den mänskliga intelligensens alla områden. — — — Den svarta rasen kommer att taga sin plats i den mänskliga familjen och utveckla sig sida vid sida med oss."

General Sir *Guggisberg,* guvernör vid Guldkusten, sade vid belgiska kolonialkongressen i juli 1922: "Om vi skulle förse de infödda med en verklig första klass utbildning, skulle de då vara i stånd att taga sin plats jämsides med europeerna? Jag svarar bestämt i ordets fulla mening 'ja, helt säkert'. Skälet till mitt jakande är att många afrikaner redan hava nått dit och detta genom deras egna ansträngningar. Skälet varför det icke finnes flera afrikaner i de högre graderna i regeringsposterna är att regeringen icke har erbjudit tillräcklig lön åt dessa afrikaner, som hava utbetalat stora penningsummor på sin europeiska utbildning."

I tidskriften "Västafrika" läses: Varhelst den afrikanske farmaren har fått ledning och uppmuntran till att arbeta åt sig själv, ha resultaten förvånat även dem som hade största förtroendet för hans förmåga och skicklighet.

Härvid må vi fästa uppmärksamheten på den enastående stora kakaoodling vid Guldkusten, som har

tidigt anföllo *Nabinga*-sällskapet de vitas krigsstyrkor i Ruanda och likaså den mäktige hövdingen *Mopahi* öster om Nilen. I Kenya-kolonien fick *Harry Thuku*, sekreteraren för ett av de politiska sällskapen, ett mäktigt inflytande. Sällskapet utbredde sig med stor hast och blev en fruktan för det offentliga livet, så att han måste arresteras.

Full samhörighet och enhet fattas ännu. Men den kan komma snart, ty den uppväckes och föres fram i vissa former genom hemliga sällskap, som finnas över hela Afrika. De nedbryta stamskillnaden och upprätta samhörighet. Kongoföreningen är ett exempel på framgång av inhemsk organisation. I aug. 1920 petitionerade den hos presidenten för den belgiska kammaren mot den oerhörda dödligheten i fängelserna och för tillämpning av valprinciper för infödda som medlemmar av rådgivande församlingen i Kongo-Kasai området.

En organiserad strejk av infödda följde efter de vita ämbetsmännens strejk i Kongo i april 1920.

Under kriget mot tyskarna ha möten utan motstycke hållits mellan afrikanska stammar. Infödda från Västafrikas kust och Kap ha mött dem från Nyasa, Kongo, Röda havskusten och Västindien.

"Arbetet i Frankrike under kriget", säger *Jabavu*, en bantuneger, redaktör och rektor för ett inhemskt läroverk i Kapprovinsen, "har infört en ny uppfattning av rasenhet och vänskap, förut alldeles okänd för bantufolken, och den vilar på den ohälsosamma

grunden av antivit känsla." Dessa känslor uttryckas icke så mycket i ord, men de sjuda som smält lava i bröstet på dessa stillatigande folk. Just det faktum, att de ej i stort sett äro uttalade, gör saken ännu svårare och allvarligare.

Man har därför sökt upprätta en inhemsk press under regeringens kontroll både för att förklara lagstiftningen o. dyl. och för att bliva en faktor i folkupplysningen. Sådana inhemska publikationer funnos i tyska kolonier, och de voro ytterst populära och en verklig hjälp för administrationen.

Negrerna i Amerika ha redan fått ett stort inflytande. Två negerrepresentanter från den internationella religionskongressen ha besökt Abessinien för att åstadkomma en närmare förening mellan de mörka raserna på jorden. Den ena kom i beröring med både turkiska, egyptiska och indiska nationalister. Den etiopiska rörelsen är vittomfattande. Broschyrer spridas ut överallt ända ned till Kap genom hemvändande gruvarbetare såväl som andra. Panafrikanerna äro långt ifrån isolerade utan fastmer förbundna med andra besläktade organisationer i Asien (Indien) och Amerika. Asien drömmer vakna drömmar. Afrika kastar sig oroligt i sin sömn. Det gäller för alla nationer att komma till lösning av problemet genom att upprätta ett verkligt afrikanskt broderskap. Afrika behöver Europa och tvärt om.

Kolonialpolitikens avvägar och misstag.

I *södra Afrika* är rasproblemet och därmed sammanhängande frågor ännu mera svårlöst och invecklat på grund av den stora gruvrörelsen, industrien och de invandrande nybyggarskarorna. Klimatet är ganska gott, och de infödda äro mycket talrika. Förre guvernören över Sydafrika, Earl *Buxton,* talade vid en middag 1921 om detta rasproblem och sade bland annat: "Vi ha stora skäl till oro, ty då vi gå till frågan om de infödda, är det väl knappast någon, som riktigt vet, vad de infödda i sin helhet tänka med hänsyn till sin ras, men åtskilliga oroligheter ge vid handen de vulkaniska krafter, som äro verksamma under ytan. Olyckligtvis finnes där en stark känsla av oro och missnöje.

Oavsett den ekonomiska frågan ha de infödda vaknat upp mer och mer och de förstå i allt större utsträckning, att de utgöra en nödvändig faktor politiskt, socialt och ekonomiskt för landets utveckling och att de villkor under vilka de leva, de tillfällen de ha till framåtskridande äro otillfredsställande och otillräckliga.

De ha en förnimmelse av, att de i de flesta fall icke ha någon röst i sina egna stamaffärer. De få väl betala husskatt, men de ha ingen kontroll över dess förbrukning men en väl grundad misstanke, att blott en ringa del användes för deras väl.

De veta, att de icke ha någon konstitutionell utväg att uttrycka sina bekymmer, ej heller någon förmåga att framföra dem på rätt och verksamt sätt till regeringen eller de vita i landet, och att, med undantag för Kapprovinsen, de praktiskt taget äro helt och hållet uteslutna från dominions liv. Lagar, som angå dem, antagas utan föregående rådplägning med dem, så att det första och enda de känna om dessa lagar är, att de måste lyda dem.

De ge akt på, att under det att pengar slösas på de vitas utbildning, fördelas därav högst ogärna till de infödda och att utgifterna för folkundervisningen äro mycket oproportionerliga mot de inföddas bidrag till det allmänna.

De infödda, som bo i städerna, äro smärtsamt medvetna om, att deras hus och sanitära förhållanden i de flesta av de större städerna äro jämmerliga.

De finna, att ehuru de till namnet äro lika inför lagen, är rättvisan ofta hårdare tillämpad på dem. De oroas oupphörligt och förödmjukas genom passlagar och allehanda förbud eller påbud. Då de gå att arbeta i Transvaal, finna de, att de äro utestängda från allt utom de arbeten, som ej fordra någon kunskap.

Så till sist har den tiden för alltid gått, då de stora självhärskande hövdingarna utövade sitt inflytande och uppehöll auktoriteten. Ingen stamauktoritet kan komma i deras ställe, ehuru det är av behovet påkallat.

De infödda ha dessutom fått höra om Nationernas Förbund, och den nationalistiska agitationen har vänt sin blick mot självbestämmelse för de svarta såväl som för de vita.

Det är som general *Smuts* förklarade i ett av sina tal: "De infödda förlora tron på de vita, på 'vit' bildning och på 'vit' religion. Den gamla känslan av förtroende och respekt för de vita försvinner, och ett kyligt förhållande håller i stället på att få överhanden, vilket bådar ont för Sydafrikas framtid."

Lyckligt nog för Sydafrika stod general Botha vid styret under kriget, och hans mantel har fallit på general Smuts, som har studerat de infödda sak, har sympati med dem och märker farorna, som förestå, och vet, att den närvarande politiken icke kan fortgå på ett tillfredsställande sätt i längden."

Detta utdrag ur förre guvernörens över Sydafrika tal visar tydligt, att läget är allvarsamt och att något måste göras snart för att söka avvärja en katastrof.

Förhållandena i *Belgiska Kongo* förstår man, så snart man läser rapporten från belgiska kommissionen, konstituerad för att bevaka de infödda rätt och befrämja deras förbättring i moraliskt och materiellt hänseende. Den visar landets hastiga avfolkning och framlägger för regeringen nödvändigheten av att ge skyndsamt bistånd i penningar, medicin och mikroskop till missioner, som upptagit sjukvården o. s. v. Ännu tydligare äro dessa för-

hållanden belysta och botemedel därför givna i ett stort arbete "Les Sociétés Bantues du Congo Belge" av *Georges Van der Kerken* (en högre kolonialämbetsman), där författaren sätter yxan till roten för att blotta det onda. Professor *Felicien Cattier* säger bland annat i förordet "Hans slutsatser lämna i läsarens sinne ett intryck av oro och fruktan. De visa för alla, att vår politik med hänsyn till de svarta är dålig, att den har varit vacklande på grund av vår okunnighet och vårt oförstånd om folkens själsliv, seder och institutioner, dessa folk vars öde blivit oss anförtrott. Dessa misstag ha varit allvarsamma i sina följder, i lagstiftningen, såsom jordlagen, lagen för de infödda, lagen om polisväsendet, skatten o. s. v. Allt bör göras om och göras om fort, om man vill undvika bantufamiljernas sönderfallande, de inföddas demoralisering som säkra följder av deras modlöshet och avfolkning. Van der Kerkens bok är ett alarmskri men icke av missmod. Vid sidan av det onda angiver han botemedlen. Författaren är icke en ren teoretiker. Han går resolut in på politikens och lagstiftningens fält. Han formulerar sina bestämda korrigeringar, på ett konkret sätt uttryckta genom förslag till nya lagar. Han anbefaller genast en sammansättning av en kommission av ämbetsmän i Kongo, missionärer och erfarna jurister, som skall ha till mål att revidera vår kongopolitik."

Dr *Swetz* säger även med hänsyn till Belgiska Kongo: "Regeringen har kommit i en föga avundsvärd dilemma. De kunna få en stillastående koloni av infödingar eller en temporär uppblomstring med en försvinnande befolkning, d. v. s. med en slutlig katastrof." Han frågar vidare: "Vad kan göras? Jo, man bör strida emot de epidemiska sjukdomarna, utveckla andra fortskaffningsmedel, såsom järnvägar, motorfordon, flodtransport o. dyl., så att transporten genom bärare måtte upphöra. Vidare bör man tillse, att arbetarna betalas bra och bli tillräckligt närda m. m. dyl."

Den *franska* kolonialpolitiken har gått sin egen väg. Den har isolerat sig, ty den har varit ytterst rädd för allt främmande inflytande från England och Amerika och har ej heller gärna velat erkänna missionens berättigande. Den franska nationalpolitiken är ju i religiösa ting mycket indifferent och t. o. m. antireligiös, vilket synes ha påverkat kolonialpolitiken. Att den svenska missionen, som är nästan den enda främmande missionen i Franska Kongo, tolereras, beror på att den icke utgår från någon kolonialmakt, vars politiska inflytande kunde befaras. Till sin art har franska kolonialpolitiken varit av ungefär samma typ som belgiernas ehuru icke alls så agressiv vare sig i utvecklingen eller i de inföddas behandling. Att döma av tal och rapporter synes den närma sig den i Afrika alltmer framträdande uppfattningen, i det att de högsta ämbetsmännen

fatta situationen och söka att uppehålla och stärka de inhemska stamgrupperna, respektera deras lagar så långt som möjligt är och återupprätta hövdingarnas auktoritet. De vilja med andra ord söka föra en s. k. associationspolitik. *Albert Sarrant* skriver härom april 1921 i "La Mise en valeur des Colonies Françaises" bland annat följande: "Fransk kolonialpolitik betraktar dessa, som stå under dess skydd, vilken hudfärg de än må ha och huru långt efter deras utveckling än må vara, såsom mänskliga varelser och icke såsom en namnlös och slavisk pöbel utan såsom själar och icke såsom en massa av atomer eller svampar, som skola kramas ur för statsinkomsternas skull. Vi undertrycka icke, vi frigiva; vi uttömma icke resurserna, vi befordra produktiviteten; vi exploatera icke, vi dela. Av den smidiga primitiva folkleran vill Frankrike frammodellera dragen av en ny mänsklighet."

För någon tid sedan sade franske ministern vid kolonialskolans öppnande, att kolonialämbetet var ett apostlaämbete för fosterlandet, som giver hopp och glädje i samma mått som möda och arbete.

Man kan med skäl instämma med *Allegrét,* fransk missionär och medlem av internationella missionsrådet: "Jag är för gammal koloniman för att sätta stor tro till alla fagra tal och program, som röra de infödda, synnerligast som dylik politik skall utföras av män, av vilka somliga nu ha ännu mindre av idealism, mindre ansvarskänsla, mindre moralitet

än före kriget. Men det är dock visst, att ju oftare dylika uttalanden repeteras av ansvarskännande ämbetsmän och proklameras i offentliga dokument, så är det emedan de motsvara behoven och tidsläget och komma därför att ha sin betydelse."

Det synes emellertid som om kolonialpolitikens atmosfär under senare tiden i hög grad förändrats och blivit klarare och renare. Världskriget har bidragit därtill i hög grad, men den kristna ansvarskänslan samt den kristna missionen i alla dessa afrikanska kolonier ha även bidragit till denna förändring till ett bättre. Det är därför icke så förvånande att finna politiskt ledande män kräva ett samarbete med missionen. För många förblir dock missionen vad en statsman yttrade: "ett irriterande moment". Men den politiska frihet och personliga stjälvständighet, som man fruktat att missionen skulle befordra alltför kraftigt, har nu i alla händelser kommit över hela Afrika på ett helt annat sätt och i högst oroväckande grad, så att var och en måste inse, att även här måste missionen insätta all sin kraft för att rädda rasen och för att så långt möjligt är avvärja konflikten med de vita. Den enda ljusning och räddning är missionens segerkraft över hämndkänslan.

Varför finnes en stark motvilja mot missionen?

Varför ha då så många haft och ännu ha en sådan ovilja mot missionen? Jo, därför att de av okunnighet se ned på missionen och förakta den eller därför att de ha så låga tankar om de svarta, att de ansett missionen oberättigad. Andra åter ha ställt för stora krav på missionen och därför ansett, att den uträttar så litet. De önska, att missionen helt skall underordna sig kolonialpolitiken och arbeta efter dess uppfattning blott praktiskt till rekrytering av infödda yrkesmän och tjänstemän av olika grader. Andra anse, att missionärerna svika i plikt mot sin ras, då de taga ställning för de infödda mot de vitas övergrepp. På grund härav är det mycket svårt att få upptaga mission inom de områden, som behärskas av de stora kolonialbolagen. Många stämpla ock dem, som stått under missionens inflytande såsom de mest lata, högfärdiga, tjuvaktiga och dåliga, man kan tänka sig, utan att ens veta, om personen i fråga är eller varit en kristen. Men dessa kanske hålla på sitt personliga värde och låta sig icke ledas huru som helst, och detta förtryter mer än en vit. Missionen som kulturfaktor bestrides i regel av den icke-religiösa männ*i*skan, då det gäller dess religiösa verksamhet. Man vill ju även i Europa avskaffa kristendomen såsom sådan, emedan den icke anses vara någon faktor i ett folks

kultur. Många påstå ju ock, att missionen själv medverkar i nedbrytningsprocessen av de inföddas traditionella skrankor, vilka förorsakat en sedlig försämring, men de beakta icke, att missionen sätter något bättre och högre i stället och inskärper den största sedlighet och renhet.

Att missionen och missionärerna hava många brister, då det gäller det rätta sättet att missionera bland Afrikas folk må gärna erkännas, ty det är ingen lätt sak. En och annan mission och alltså även en och annan missionär anser sig icke alls böra tänka på kulturen eller arbeta för koloniens bästa, ty de mena, att det skall kolonien själv eller filantropiska sällskap göra. De anse, att missionen blott och bart är en evangeliseringsfaktor och icke en kulturfaktor. Ja, men var äro dessa kolonialregeringar eller filantropiska sällskap, som taga sig an folken och söka fostra dem såsom t. ex. hemma i Europa? Å andra sidan kan fara vara för handen, att missionen går upp i bara kulturellt arbete, såsom åtskillig katolsk mission gjort, då det religiösa blott består i formkristendom med radband, mässor o. dyl.

Jag anser dock, att en mission i en främmande koloni icke bör ställa sig avvisande eller främmande för koloniens utveckling och framtid utan tvärtom följa den med vaken blick och arbeta därför, ty det kommer alltid att lända folket till mycken nytta och missionen själv till gagn i flera avseenden. Vi hava arbetat efter den principen såväl i Belgiska som

Franska Kongo, och det är på grund därav vi icke rygga tillbaka för de krav, som ställas på oss och vår verksamhet genom t. ex. skollagen och koncessionslagen. Skollagen i Franska Kongo fordrar, att vi redan i småskolan skola undervisa på franska språket. Koncessionslagen nödgar oss att uppodla och värdesätta minst 1/5 av stationens jord med rika kulturväxter, såsom kaffe, kakao o. dyl. Vi göra vårt bästa, och därför har regeringen och ämbetsmännen mer och mer börjat uppskatta detta vårt arbete och tolerera den religiösa verksamheten. En ämbetsman sade nämligen vid en skolinspektion: "Lär dem bara duktigt med franska, och ni få lära religion så mycket ni vill." Man önskar, att missionen som kulturfaktor skall gå den ideella kolonialkulturens väg. Ja, det gör den och ännu mycket mer. Missionskulturen består icke blott i en yttre kultur utan ock i en själens och andens förädling. Den skapar ett lyckligt folk, som fruktar Gud och ärar överheten.

Missionens insats som kulturfaktor kan man lätt se i Belgiska Kongo. Regeringen har gjort mycket litet för folkets höjande. Endast militära skolor och blott en och annan skola för utbildande av lägre tjänstemän finnas. All annan fostran har lämnats åt de många protestantiska och katolska missionerna. De sistnämnda ha stora anslag från Belgien. Men regeringen har i flera avseenden biträtt missionerna i deras arbete genom lagar och förordningar för att

t. ex. motarbeta månggiftet, giftgivning m. m., som hindrar en sann civilisation. Den har ock under senare år på flera sätt sökt lära känna missionerna och komma i kontakt med dem för att bättre kunna samverka till folkets bästa.

Vår mission utgår icke från någon kolonialmakt. Dess principer och arbetsmetoder blevo under vårt arbete i Belgiska Kongo rätt väl kända. Vi hava nämligen en station, Kingoyi, blott ett par hundra meter från gränsen till Franska Kongo, och en stor del av verksamheten bedrevs på det franska området.

Det var först 1909, som vi kunde få grundlägga vår första station, Madzia, i Franska Kongo. Vi fortsatte sedan 1910 att bygga Musana, 1911 Brazzaville, 1916 Kolo, 1918 Indo och 1922 Lubetsi. Trots kriget och den ömtåliga ställning, vi stodo i till följd därav, hade regeringen förtroende för vår mission och läto oss bygga nya stationer.

I Franska Kongo har regeringen sökt göra något litet för folkets fostran. I Brazzaville och Libreville finnes en regeringsskola med en högre och en lägre kurs för utbildning av infödda tjänstemän. Vid de olika posterna i landet är föreskrivet, att en primär skola skall hållas, och på några platser ha ock hus blivit uppförda därför. Undervisningen skötes av en inföding, och den består i att inlära franska glosor. När vi öppnade vår skola vid Indo, sände administratören dit sina elever, ty, sade han, jag vet, att de där få en bättre undervisning än här.

Någon slöjd- och hantverksskola finnnes icke, ty enligt meddelanden är det ytterst svårt att finna några vita, som vilja undervisa de svarta. De kunna komma för att utföra vissa arbeten men ej för att lära folket. Kolonien har därför måst införskriva yrkesmän från kusten, vanligen från engelska kolonier, där missionshantverksskolor finnas. Vi ha icke använt dessa kustmän vid våra stationers uppbyggande, utan vi lära upp egen inhemsk arbetskraft. Det tar mycken tid och är ett tålamodsprövande arbete, men det är en gren av vår kulturella verksamhet.

Objektiva bedömare, som till fullo inse missionens betydelse i fråga om det kulturella arbetet genom skolor m. m. anse dock, att missionen blott i andra hand arbetar för kulturen. Detta är en missuppfattning, ty vid närmare granskning skola vi finna, att de kulturella och religiösa linjerna löpa parallellt. Tvärtom är det kulturella arbetet genom olika slags skolor, barnhem, läkareverksamhet, litterära arbeten, tryckeri, handel, åkerbruk m. m. mycket större än den direkt religiösa verksamheten, men allt utföres under ett sant kristligt inflytande, som sätter sin prägel på det hela, så att med den yttre kulturen följer själens odling och kristna karaktärers danande.

Andra fråga understundom, om den religiösa verksamheten, såsom den i regel bedrives, verkligen är av så stor betydelse och sådant gagn, att den skulle kunna göra folket bättre och lyckligare. Man llksom fruktar, att missionen rubbar den etnografiska

grunden och bygger upp system, som väl påtvingas folket, men icke passa för det. Att så tänka är att underskatta de svartas religiösa känslor och behov. Hos de primitiva är allt religion, mysterium, som sträcker sina verkningar vida omkring. Missionärerna äro de enda, som komma i intim och innerlig beröring med folket och som lära känna den etnografiska grunden. Ju mer de lära känna den, desto bättre är det för verksamheten i sin helhet. De lära därvid förstå de inföddas föreställningsvärld och själsliv och finna de många anknytningspunkterna såväl för den religiösa undervisningen som för deras fostran till goda kristliga karaktärer. En religionslös skolundervisning vore att lösrycka dem helt och hållet från deras religiösa och etnografiska grund. De skulle till alla delar bliva de mest tygellösa varelser och värre än hedningen, som ändock fruktar för andeväsen och de avlidnas vedergällning av deras onda gärningar. Religionslös undervisning synes vara utexperimenterad både i Indien, Kina och Japan m. fl. hedniska kulturländer. År 1908 ställde representanter för den indiska handelskammaren ett öppet brev till den indiska statssekreteraren, i vilket de bittert beklagade sig över de religionslösa skolorna. Det heter bland annat: "Ett stort antal av dessa skolor äro fostringshärdar för uppror. Det synes oss vara en oförlåtlig dårskap, att man låter sådana skolor finnas till. En mängd unga män ha vuxit upp, som varken frukta Gud, ära konungen

eller vörda föräldrarna, och deras oförsynta beteende mot sina lärare är notoriskt."

Den kände greve Okuma i Japan uttalade detsamma: "Japans och Kinas store vise hava alla begått ett ödesdigert misstag. De tala väl alla om dygd och sedlighet, men de hava icke tillräckligt riktat sin undervisning på människans religiösa behov. Men varje nation, som försummar det religiösa, måste gå under, även om den till en tid synes blomstra."

Japans store män insågo detta, och därför mottogs missionen välvilligt, så att den fritt kunde utbreda sig. Det är ju många i Japan som sagt, att landet har missionen att tacka för sin stormaktsställning.

Härtill må läggas ett ex. från Afrika. År 1903 tillsattes i Sydafrika en kommission med uppgift att undersöka frågor rörande de infödda. Efter två års grundliga undersökningar framlade de resultatet, varvid anmärktes, att vad de missionerande kyrkorna genom sitt systematiska arbete hade utfört för att sedligt höja de infödda, vore ojämförligt större än annat gott inflytande, som utövats. Därför fattade de följande resolution:

1) Den konstaterar med tillfredsställelse, att kristendomen bevisligen utgör en viktig faktor vid de inföddas civiliserande samt

2) är därför av den åsikten, att regelbunden kristen religionsundervisning bör meddelas i alla regeringsskolor.

Det är tydligt, att en undervisning, som bygger på den kristna religionens grund i Afrika har större utsikt att inverka på såväl barn som äldre än den, som är religionslös. Det gäller ju att kunna framhålla, att bud och läror vila på gudomlig auktoritet.

Missionen som kulturfaktor.

Huru arbetar då missionen som kulturfaktor bland Afrikas folk? Låt oss taga vår kongomission till exempel och följa den.

Den 4:de augusti 1918 hade vi glädjen att grundlägga och inviga arbetet vid vår yngsta kongostation, Indo, genom att för det tillstädeskommande folket läsa den stora missionsbefallningen: "Mig är given all makt i himmelen och på jorden. Gån fördenskull ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn, lärande dem att hålla allt vad jag har befallt eder. Och se, jag är med eder alla dagar intill tidens ände." Matt. 28: 18—20. Det var ett historiskt och oförgätligt ögonblick. Missionär Messing, som skulle upptaga arbetet, lyste genast på, att män och kvinnor skulle få komma för att arbeta, männen för att skaffa virke och kvinnorna gräs för byggandet av de provisoriska husen. Nästa morgon infunno sig flera stycken. Missionär Messing måste från första ögonblicket lägga hand vid de olika ar-

betena genom att hjälpa, lära, uppmuntra och även emellanåt tillrättavisa. Visserligen voro några kunniga män med från vår station Kingoyi samt en fransktalande lärare för skolan, men utan de infödda på platsen fostran till arbete vore vår verksamhet förfelad. Så snart det provisoriska skolhuset var färdigt, började skolarbetet. En enkel *kristen småbarnsskola* och *kroppsarbete* äro de första faktorerna, som medverka till skapandet av missionskulturen. Kroppsarbetet går före, ty de provisoriska husen måste först byggas. Den religiösa verksamheten består av morgonbön samt en kort sammankomst under annan tid i veckan jämte svar på en mängd frågor av de infödda under dagens lopp. De kristna sanningarna framställas lättast av den infödde läraren genom att berätta och åter berätta de bibliska berättelserna vid stockeldens sken och värme om kvällarna.

Låt oss kasta en blick på arbetet. Mannen vet vad en yxa är, ty de hava sådana, men de bita dåligt och kunna ej användas med kraft. De äro så primitiva. Bräder av det s. k. parasollträdet kunna de åstadkomma genom att klyva trädet, men vi vilja ha bräder av bättre träslag, av mahogny, och därför behöver man en såg att såga med. Detta är för infödingen ett nytt verktyg, och det går mycket sakta för honom till en början att lära sig såga. Då det går snett och dåligt, skyller han på sågen och säger: "Den går så där." Men i sinom tid lär han

sig dock att fälla ett träd, skräda stocken, slå upp streck och såga ut plank och bräder av den storlek man önskar.

Jag fortsatte min nittio mil långa resa uppåt den okända ekvatorialskogsregionen, och då jag om en tid kom tillbaka, fann jag skolan i full gång med mellan 50 och 60 elever. Vid mitt inträde i skolan reste sig alla och besvarade min hälsning med ett käckt "Bonjour, Monsieur". På e. m. voro de ute i arbete. En del buro lera och andra rappade leran på det blivande boningshuset. Andra gjorde i ordning potatislandet och planterade sticklingar av sötpotatis eller batater. En annan dag satte de maniok, bönor m. m. Stationen hade sina tegar, läraren sina och gossarna var sin teg. I skolan tittade jag ofta in. Där voro nästan alla i distriktet boende stamgrupper representerade. Där funnos t. o. m. tre av babongo, dvärgfolket i skogarna. Alla voro flitiga och intresserade av skolan. De sjöngo sånger både på sitt eget språk och på franska. De lärde sig franska från tabeller samt utantill genom ord och fraser i mängd.

Förutom skolan hade ett mindre boningshus av gräs och ett fristående kök uppbyggts, medan jag var borta, samt ett hus för främmande arbetare och bostad för läraren och skolgossarna. Vilket intensivt och tålamodsprövande arbete låg icke bakom allt detta. Det förstår endast den, som själv anlagt en station. Messing sade ock: "Du kan aldrig tro,

vilket arbete jag haft. Och alla dessa pojkar, vilket bekymmer och vilket arbete med dem. Jag tror dock, att det värsta nu är över. De börja redan att arta sig bättre.“ Deras kärlek, lydnad och trohet mot missionären visade sig snart.

Strax före min återkomst var nämligen en lantmätare där för att mäta upp tomten. Det var en vresig herre, som röt och skrek på sin franska, kommenderande de pojkar och arbetare, som skulle hjälpa honom. Att de ingenting förstodo och ingenting dugde till, det var klart. Huru skulle de redan kunna förstå franska? Det var med största möda och övertalningsförmåga Messing fick dem att stanna kvar. Under Messings ledning presterade de sedan ett sådant arbete, att det vann lantmätarens fulla erkännande.

Det var samma historia strax förut vid stationen Kolo. Där förstodo gossarna franska något bättre, men på morgonen stodo alla bävande, fruktande att bliva uttagna till hans tjänst. När så bärarna kommo för att bli skrivna och hörde hans röst, ville ingen bära. Missionär Fridlund måste själv gå ned till byn för att tillsäga bärarna att komma. Vi ha nämligen inga soldater att sända för att binda män och kvinnor, då bärarna icke vilja gå. Vi utöva intet tvång varken på det ena eller andra sättet, men nog få vi både arbetare och bärare, så mycket vi behöva.

De bärare, som jag till sist efter lång väntan fick genom statens post vid Indo för resan uppåt ursko-

garna, voro mycket råa och oförskämda till en början. De trodde väl, att jag ej förstod deras språk. De ansågo sig kunna svara och säga, vad de ville, då jag ej hade några soldater och icke var en statens man. Men efter ett par dagar hade jag vunnit deras hjärtan så mycket, att de visade både respekt och uppmärksamhet. Det var med glädje jag vid återkomsten fann, att en stor skara bärare anmält sig för att följa oss på resan mot Brazzaville. Vid mina färder uppe i urskogen bland okända folk fick jag alltid bärare, mat och annat, som min hustru och jag kunde behöva. Visserligen kan man öva tryck och emellanåt behöva vara sträng, men då det sker rättvist och på ett rätt sätt, förstår folket detta, och man behöver ej vädja förgäves. Och än mer, då jag tänker på mina språkstudier och forskningar rörande deras religion, traditioner m. m., som för många av dem själva icke får omtalas, rönte jag den bästa förståelse, man kan önska sig. Någon annan förklaringsgrund kan ej finnas än den, som de själva sade om oss, nämligen att vi hade "hunger" efter dem, d. v. s. tyckte om dem, ville umgås med dem, önskade deras väl. Detta fattade de mycket tidigt, och sedan löpte ryktet före oss genom hela landet, varför jag genast vid ankomsten till en by kunde börja mina arbeten med förtroende. Visserligen var jag tränad såväl i mitt arbete som i mitt umgänge med de infödda, men såsom människor kände de den kärlek och sympati, med vilken vi

omfattade dem. Missionärens resa bland de primitiva är redan en kulturfaktor i riktning mot det goda, mot kärleken och rättfärdigheten. Kommer därtill deras tro, vilken de hyste både däruppe och nere i landet, att man säkerligen är en av deras uppståndna förfäder, som kommit för att hälsa på dem, eftersom man känner dem så i detalj, då äro hjärtan och sinnen fullt öppna från början.

Bland det första, som de infödda fatta av vårt arbete, är, att vi icke komma för att taga upp skatt eller driva handel för att tjäna pengar utan enbart för deras eget väl. Vår kärlek och osjälviskhet dräger de ungas sinnen. Förtroendet för den infödde evangelistens personlighet, hans undervisning och helgade liv börjar strax återverka på eleverna i skolan. De kalla honom icke blott "tata" (fader), utan de lyda honom och hörsamma hans undervisning. De tro på hans vittnesbörd om Gud och lyssna med största intresse till de bibliska berättelserna. Omedvetet börja flera att längta efter att känna Gud och lyda hans röst och vilja. Vi ha nämligen funnit, att varhelst vi än börja mission, finnes det alltid en eller flera, vilkas själ längtar efter sedlighet och renhet. Dessa fatta snart vägen till Gud, tro på hans makt att frälsa och börja i all enfald att tjäna honom. Det förvånade oss därför icke, då vi en kort tid, efter det vi lämnat Indo, fingo höra, att flera elever i skolan stått upp för att inför de andra avlägga vittnesbörd om sin tro på Kristus och sin önskan att

tjäna honom. Vi finna här, att den infödde kristne läraren till en början har ett större inflytande över de infödda än de vita, dessa främlingar, som stå så högt över dem, under det att läraren är ett med dem och känner deras själsliv och tänkesätt.

Nu börjar den andliga kulturen, själens fostran. Evangelium, budskapet om Gud genom Jesus Kristus, är en kraft till frälsning för var och en som tror, för juden först, så ock för greken. Tron är det förmedlande, och att tro är icke något svårt för naturfolken. Därför är det icke ofattligt, att de genom tron mottaga kraft såväl till frälsning från det hedniska oket som till att leva efter Guds lag. Den inre människan utvecklas och tillväxer alltefter som hjärtat håller ut i tro och lydnad för Guds vilja, uppenbarad i ordet och läran.

Här finna vi den andliga kulturen utveckla sig likasom på etnografisk grund alldeles såsom den materiella, då infödingen fick en bättre yxa i sin hand. Med den blev han tillfredsställd. Med den kunde han fälla de hårdaste träd. Från yxan gick han till sågen, visserligen ett nytt redskap, men bättre än kilen. Nya erfarenheter fick han göra. Större vyer öppnade sig för honom. Han tänkte: "Jag skall ock en dag såga bräder åt mig och bygga mig ett bättre och varaktigare hus." Han köpte sig egna verktyg. Han började älska arbetet och lärde sig ej blott att såga utan att slå tegel och mura. Så ock med gossarna i skolan. Visserligen måste

de genom att börja odla jorden så att säga lämna den etnografiska grunden, ty det är ej sed utan skamligt, att en gosse skall göra flick- och kvinnoarbete, men de fatta snart, att arbetet ej vanärar människan. Det är alltså en god sed, som bör införas.

Det är på samma sätt läraren går till väga vid den religiösa undervisningen. Aningen om Gud upptages och utvecklas. Tron på honom som världsskapare bekräftas och belyses med den bibliska berättelsen. Döden, livet efter döden m. m., varpå de grubblat, få de klarhet i. De bibliska personligheterna och deras olika karaktärer och liv framträda så levande. De känna igen sig själva i så mycket. Deras sant religiösa känslor och anlag börja utveckla sig. Den inre och yttre utbildningen och utvecklingen gå hand i hand.

Gå vi till närliggande station, Kolo, som anlades 1916, finna vi missionskulturen där på ett högre stadium. Stationen är snart färdigbyggd. De nyanlagda alléerna med apelsin- och mangoträd växa frodigt. Härliga bananer och vitblommande kaffebuskar stå där på fälten. Jordnötsfält och maniokplanteringar m. m. frodas.

Då boningshuset vid statsposten i närheten byggdes, utfördes arbetet huvudsakligen av införskrivna kustmän, som fordra stor avlöning. Stationen kostade redan då omkring 30,000 kr., ehuru fångar m. fl. arbetat därpå utan betalning. Vår station vid

Kolo med två boningshus, kyrka, bostäder för skolelever, tjänare m. fl. är beräknad till blott 15,000 kr.

Missionen framstår här som en mäktigare kulturfaktor än kolonien, ty vid en missionsstations uppbyggande fostras infödda dugliga arbetare, som från första början få lära sig lydnad, ordning, uthållighet i arbete och som komma under evangelii omskapande kraft. Från arbetarekåren mottagas många i den kristna församlingen. Ändock klagar man över att missionens folk äro så lata och illa fostrade, under det att man vill ha dem i sina arbeten. Då missionär Ceder byggde boningshuset i Brazzaville, utfördes arbetet av de våra till både glädje och förvåning, så att borgmästaren strax sände dit flera elever för att arbeta gratis, blott de fingo lära sig mura. Nu ha vi många skickliga murare ute i kolonien. I Belgiska Kongo har t. o. m. regeringen bett oss utbilda murare och snickare, för vilkas anställning de skulle garantera. Vi ha ock hållit sådana kurser.

Bland vår myckna verksamhet ha vi också handel, ty för att få en del födoämnen och något att betala arbetarna med, måste vi skaffa åtskilliga handelsvaror. En kristen handelsverksamhet på de nya platserna spelar en stor roll i kulturarbetet. Dels kommer man lättare i beröring med folket och dels får man genom sitt exempel och sin ärliga handel lära folket mycket gott och visa, att ocker och bedrägeri icke äro nödvändiga för handeln.

Vid Kolo spårar man redan, huru språket så att säga kristianiseras. Tankevärlden vidgar sig, och nya vyer framträda. Bland församlingsmedlemmarna ha flera utvalts att gå ut i byarna för att upptaga skol- och evangelisationsarbete. De äro små budbärare, som icke äro att förakta, ty de höja sig betydligt över folket och åtnjuta snart stort förtroende t. o. m. av hövdingarna och de äldste. De imponera genom sin kunskap och säkerhet och vinna stor auktoritet genom sin sedliga och ärbara vandel.

Vi fortsätta till Madzia, som grundlades 1909. Där finna vi arbetet i full gång på stationen och i många byar. Flera årsklasser ha gått ut ur stationsskolans fyraåriga kurs. Lärarna, som äro anställda i byarna, hava ännu icke genomgått lärareseminariet, men de utföra ett gott arbete, och de behöva fostras och prövas, innan de utbildas till högre lärare. Överlärarna äro från våra äldre stationer i Belgiska Kongo.

Stationen ligger 53 km. från Brazzaville. En katolsk station har på senare tiden blivit byggd i närheten för att stävja vårt inflytande bland folket. Detta, jämte folkets vana vid andra vita och deras seder, har gjort att arbetet blivit mycket hårt och tungt. Katolikernas metod att upptaga barnen, inskriva dem och hänga på dem stämplade bleckskivor eller medaljer, har gjort att de äldre ej ansett sig böra frukta Gud eller lära något nytt. Verksamhetens framgång har gått genom skolan. Icke många andra eller gamla tillhörde församlingen under den första tiden.

Ehuru en viss civilisation har gjort sig gällande och utövat sitt inflytande från Brazzaville, står folket ingalunda högre, om än vissa infödda distriktschefer ha en mängd ägodelar i tyger, kläder, krut o. dyl. samt ett större antal hustrur. Kanske att en och annan har ett bättre hus, men för övrigt leva de som folket. Barnäktenskap florerar jämte annan styggelse. År för år har dock förtroendet till missionen stigit även hos de äldre, ehuru hedendomen är dem kär. "Kristendomen är för barnen", säga de, och därför ha de sänt dessa till skolorna. Under de senare åren har dock stora förändringar inträffat, så att missionsarbetet gått stadigt framåt bland både gamla och unga. Församligsmedlemmarna voro 950 under år 1922.

Bland de många löjliga anklagelserna mot missionen är, att den säges vilja påtvinga naturfolken kläder, d. v. s. europeiska. Men i regel komma handelshusen före missionen till olika länder. De söka alltid föra i handeln, vad infödingarna åtrå. Till en början är det olika slags glaspärlor, möbelstift, mässingstråd m. m., som blir ett slags skiljemynt men som också brukas till prydnad. Sedan komma flintlåsgevär, krut, gamla soldatrockar, röda och granna, svarta avlagda kläder, porslinsfigurer, muggar samt filtar och tyger. Tyget brukas då ej till kläder utan till att svepa liken med, porslinssakerna till att ställa på graven, och krutet skjutes upp till den dödes ära. Förståndet har nu utvecklats därhän, att de, som

hava något att kläda sig med och som tjäna pengar, gärna vilja använda sin förtjänst till sin kropps prydnad, medan de leva. Det ligger tvärtom i missionens intresse att motarbeta allt överflöd i klädedräkt, all högfärd och stål så mycket som möjligt. Infödda med högre samhällsställning i de större samhällena måste ju kläda sig ordentligt enligt seden. Skulle man påtvinga folket kläder, finge man allt betala dem också. Klädfrågan går oemotståndligt framåt, ty den intelligente och arbetsamme vill ock kläda sig, vare sig det är med basttyg eller europeiskt tyg. Därför har skrädderiyrket blivit mycket allmänt. Vi hava sykurser i alla våra stationsskolor och även här på Madzia. Vi ha i handelsintresse och för folkets bästa förmedlat inköp av en mängd Huskvarna symaskiner liksom andra nyttiga svenska verktyg, ty infödingarna ha funnit, att de svenska varorna överträffa många andra, om de än äro något dyrare.

Vid ett tillfälle frågade jag en rätt stor yngling där i Franska Kongo, varför han gick naken. Jag sade: "Att du icke skäms därför." Han svarade käckt: "Nej, jag skäms icke, då jag inga kläder har och inga får av far. Syster har fått, ty för henne är det skamligt att gå naken." Verkliga orsaken var emellertid, att så snart ynglingarna börja arbeta och kunna tjäna något till kläder och kläda sig däri, så uppskrivas de bland dem som skola betala skatt. Det ligger då i folkets intresse att låta de yngre gå helt eller delvis nakna för att undkomma skatten.

Missionen söker uppmuntra folket till att bruka det inhemska bast- eller ananastyget. Där den finare arten av Raphiapalmen finnes, får man ett ganska mjukt och gott tyg, som sys ihop till stora mantlar, som folket kläder sig i. Jag har ock sett lärare, som sytt åtskilliga klädesplagg av dylikt. Själv brukade jag på mina resor en väst av detta basttyg för att uppmuntra bruket av den inhemska varan. Den inhemska industrien, väveriet m. m., fick en liten uppblomstring under krigsåren.

På Madzia finna vi ock en präktig slöjdskola. Läraren har nyligen genomgått slöjdlärarekursen på Kibunzi i Belgiska Kongo och är en av de skickligaste. På alla lediga stunder förfärdigar han möbler åt sig själv och åt andra, ty med kulturen kommer en mängd behov. Väl är det, ty var skulle folket göra av sina pengar, som de förtjäna, om icke till att förbättra sina hus, dess inredning och hygienen för övrigt. Man är icke längre tillfreds med att sitta på marken eller ligga på bara golvet, ett byte för jordloppor, moskiter och andra insekter. Man vill ha en stol, en säng ett stycke ovan marken med myggnät eller annat tyg omkring, ett riktigt hus med en dörr, så att man slipper krypa in o. s. v. Man är ej nöjd med det gamla. Man vill framåt, uppåt. Icke vill man längre "bada" i jorden, såsom folket säger, så att man blir gul, röd eller vit, allt efter jordens beskaffenhet på olika trak-

ter. Nej, man börjar älska vatten och renlighet på alla sätt.

På våra snickerikurser ha förfärdigats en hel del möbler, på vilka vi fått beställningar från regeringsdepartementen, handelshusen m. fl. Den nämnde slöjdläraren m. fl. hade gjort ett instrumentskåp och andra saker, som utställdes på en utställning i Brazzaville. Det ådrog sig stor uppmärksamhet, och missionen fick pris därför samt en mängd beställningar. Missionen har sedan dess haft flera utställningar och fått fina pris för sakerna.

Som det vid Madzia finnes gott om rottingväxter, ha vi tänkt att uppmuntra den inhemska korgfabrikationen med att lära folket göra korgmöbler, ty de ha en god omsättning i kolonien. Vid somliga stationer växer sockerrör mycket ymnigt, varför vi ämna utvidga sirapsberedningen för att inarbeta den bland folket, som tycker mycket om socker. Även såpfabrikation i mindre skala för folkets räkning kommer att försökas.

Då det gäller skolverksamheten har den hämmats betydligt genom den franska skollagen, ty den är ingalunda tillfredsställande för folkets fostran. Det inhemska språkets omformning och utveckling lider mycket av franskan. Det uppblandas överallt med franska termer och uttryckssätt, som man till en början icke kan förstå, emedan de franska orden ofta kongoiseras.

De infödda ha av naturen en stor fallenhet för främmande språk. Vid en skolinspektion läste en av de yngre eleverna i skolan så flytande innantill i en fransk bok, att den franske skolinspektören trodde, att han kunde det utantill.

En annan gren av verksamheten här vid Madzia är sjukvården. Den är ännu icke så omfattande, emedan folket ligger i medicinmännens våld. Men allt efter som missionsarbetet går framåt och vidskepelsen försvinner, får folket förtroende för den verkliga medicinen.

Göra vi ett besök på närmaste station, Musana, som anlades något senare än Madzia, finna vi, att verksamheten där haft betydligt större framgång, beroende på, att en stor del av landet icke har legat i stråkvägen och stått under samma inflytande som vid Madzia. Den ligger dessutom längre bort från Brazzaville. Skolbarnens antal var för någon tid tillbaka sedan 2,000 och år 1922 voro församlingens medlemmar 4,075.

Arbetet och synnerligast skolverksamheten här har lidit ett oerhört avbräck, emedan den stora andliga rörelse, som uppstod i Belgiska Kongo och som spred sig särskilt kraftigt till Musanatrakterna, av franska kolonialregeringen uppfattats såsom en rörelse med alltför starkt nationalistiskt inslag och troddes därför bli farlig såsom i andra delar av Afrika. Hela den stora lärarekåren i byarna blev därför förbjuden att fortsätta sin verksamhet.

Stationen i Brazzaville är såväl transport- och affärsstation som missionsstation med sin byverksamhet bland *bakongo* och *bateke*. Vår hantverksskola har nu blivit förlagd dit, där den börjat en ganska omfattande verksamhet. Bland annat arbete bedrev missionär Ceder där även en bland de vita högt uppskattad tandläkareverksamhet. Såväl missionen som han själv fick vid hans grav de amplaste lovord av guvernören.

Skulle vi nu i fortsättningen följa arbetet i Belgiska Kongo från Kingoyi, som anlades 1900, över Kinkenge och Kibunzi till Mukimbungu, som år 1886 övertogs av Sv. Missions-Förbundet, skulle vi finna, hurusom missionskulturen, såväl den andliga som den materiella, gradvis höjt sig undan för undan. Londe vid Matadi är transport- och affärsstation för Belgiska Kongo. Därifrån ledes mission såväl bland de svarta i Matadi som på andra sidan floden vid Vivi, Stanleys stora huvudplats. Därnere är ock vårt tryckeri förlagt.

Vid sidan av Kingoyi station på en kulle ligger vårt evangelist- och lärareseminarium. Kursen är för närvarande treårig. För att vinna insträde måste eleverna först ha genomgått stationsskolan samt under några år tjänstgjort som hjälplärare i byarna såsom prov på duglighet och uthållighet. De gifta eleverna få taga sina hustrur med sig, att även de måtte få den utbildning de behöva. Som lärare vid seminariet äro även ett par fransktalande infödda

anställda. Distriktscheferna från Belgiska och Franska Kongo inbjudas att bevista examen. (Kingoyi ligger nämligen alldeles på gränsen mellan de båda kolonierna). Jag sammanträffade vid ett tillfälle strax efter examen med den franske överadministratören i dessa trakter, och han berömde icke blott den svenska gästfriheten utan uttalade sig ock mycket berömmande om de båda infödda lärarna och deras färdighet i franska och i att undervisa. De utexaminerade lärarna för Franska Kongo godkändes av administratören. Den ene av seminarielärarna har på eget initiativ börjat studera franska, och för att bli väl hemmastadd i språket tog han plats hos en belgare. Han, jämte flera andra av våra lärare, har ofta varit erbjuden bra platser i kolonialtjänsten mot hög betalning, men de ha föredragit att stanna som lärare i missionens tjänst för en betydligt lägre avlöning.

Bottenskolan i Kongo utgöres av byskolorna, som äro ett slags småskolor. Vid de äldsta stationerna stå de ganska högt, och därigenom kunna även stationsskolorna sätta sitt pensum högt, ty där mottagas inga andra än sådana, som genomgått byskolan och där fått de bästa vitsord av läraren. På Kibunzi ha vi en större slöjdskola med kurser för slöjdlärare. Slöjdskolan på de olika stationerna har förr förestått av någon missionär, men hans kall måste i fortsättningen mer och mer bli ledarens för verksamheten i sin helhet och framför allt för de stora försam-

lingarna, som årligen förökas. Den praktiska utbildningen får ej försummas, men den kan lättare skötas av de infödda, som därtill utbildas. Vi ha därför måst börja med kurser för utbildande av infödda slöjdlärare. Dessa kurser komma att utvidgas till ett slöjdseminarium eller en hantverksskola. Denna verksamhet kommer att underhålla sig själv på grund av arbetenas stora efterfrågan. Behovet av yrkesmän är ock mycket stort. Från alla håll begäras dugliga personer, ty arbetskraften från kusten i främmande kolonier synes bliva både för dyr och för svår att erhålla. Skall missionen kunna motarbeta ruttenheten i de större samhällena, måste den söka utbilda dugliga yrkesmän med kristliga karaktärer, som stå under missionens ledning på de skilda platserna. Många europeer söka med berått mod tvinga de infödda kristna till affall. Andra åter erkänna med glädje, att de kristna äro karaktärsfasta och att man med fullt förtroende kan lämna arbetena i deras händer.

Understundom begär man även tjänare av missionen, kockar, tvättare, bordspojkar o. s. v., ty de veta, att under skoltiden få gossarna undervisning i dessa stycken. Andra arbetare, såsom smeder, verkstadsarbetare m. fl. ha vi icke ännu haft tillfälle att utbilda, men flera av de från skolan utgående intelligenta ynglingarna söka sig anställning vid järnvägen eller på ångarna, alltefter deras intresse och fallenhet. De avancera undan för undan, alltefter som de äro skickliga och trogna. En av de första

infödda lokomotivförarna är från Kasi, 1 1/2 mil från Mukimbungu. Ute på de stora oceanångarna finner man ibland forna skolgossar arbetande som köksgossar, kypare, tvättare o. s. v. Efter järnvägslinjen vinka ofta våra bekanta. Även bland stationsmästarna finnas forna elever från missionerna. Alla dessa äro nämligen icke blott från vår svenska mission utan ock från den engelska och den amerikanska, vilka arbeta i nedre Kongo. Andra äro katoliker.

Många tycka, att de infödda ej äro så initiativrika. Men huru många av dem ha icke gett sig ut på egen hand för att bygga hus, sy åt större hövdingar, slå tegel i tusental och sälja, där byggnader uppföras, sätta upp handel eller driva sådan med smärre handelskaravaner, slå sig på en eller annan industrigren, såsom att göra kongomöbler, fläta mattor, förfärdiga fat, skedar, pipor m. fl. andra vackra saker som de sälja åt de vita, eller att t. ex. i Brazzaville snida elfenbenssaker. Man kan visa de infödda modeller och beställa nästan vad som helst i form av vaser med blommor, palmer, infödingar o. dyl. Största vanan och skickligheten ha de i att snida krokodiler och elefanter. Dylika saker säljas för många tusen frs. om året. Andra ha slagit sig på att gjuta krokodiler, kanoter m. m.

Vidare har genom missionen — särskilt den katolska — en hel del bättre sorter av maniok, bananer, majs o. dyl. samt fruktträd införts i landet. De infödda äro mycket kvicka att skaffa sig sådana

nyheter. Man ser dem även köpa kaniner, marsvin, duvor, nya svin-, get- och hundraser för att föda upp i sina byar. På en av våra stationer har ock boskap införts på försök.

Den primitiva kulturen och dess utvecklingsmöjligheter har underskattats alldeles för mycket av europeerna. Att den fordom ej fritt kunde utveckla sig, berodde på avund och häxeriföreställningar, då någon visade större anlag för utveckling. Det enda som värderats och som nått en god utveckling har varit smideskonsten. Få primitiva folk ha kommit så långt som de flesta av bantufolken, då det gäller smältning och smidning av järn, koppar och bly. Så snart mässingstråden började införas i landet såsom skiljemynt, började folket även gjuta större arm- och fotringar därav. Man förstod t. o. m. att göra de största ihåliga och fylla dem med sand. Den inhemska gruvdriften strax intill Kingoyi har pågått under århundraden.

Såsom det nu förhåller sig med den primitiva, materiella kulturen och dess utvecklingsmöjligheter, så förhåller det sig ock med den andliga kulturen, själens utveckling och förädling. Liksom arbetet, som yrkesmannen gör, blir allt bättre och bättre, då han vinnlägger sig därom, så blir ock den rättfärdighetsälskandes liv i ord och handling allt ädlare och fulltonigare. Detta framträder icke minst i hans föreställningssätt och religiösa tankevärld, vilket tager sig uttryck i språket. Det är därför mycket intressant att

göra jämförelser mellan yngre och äldre lärares tal, diskussioner och predikningar. Hos de gamla kom språket till sin största utveckling vid rättegångarna. Men nu äro dessa offentliga och intressanta rättegångar ett minne blott. Då haglade ordlekar, fabler och ordstäv om vartannat med halvsagda sanningar och antydningar, så att blott de invigda förstodo det.

Hos de unga vaknar intresset mycket tidigt. Men de bibliska berättelserna fängsla även de äldre. De följa ungefär samma väg som de yngre: lyssna, tro och mottaga ordet. Deras sinnen äro dock icke så öppna och mottagliga. Det fordras ett ihärdigare arbete för dem med mera predikan och undervisning. Men känslan av hedendomens grymma och slaviska ok, evangelii visshet och budskapet om Guds kärlek och frälsande makt samt längtan efter frid och sann lycka äro faktorer, som, i förening med de hednakristnas glada vittnesbörd och rättsinniga liv, samverka till en revolution i hjärta och sinne, då hedendomen får vika för kristendomen. Visserligen synes mången gång det inrotade hedniska tänkesättet hålla i sig, men vi ha ock många exempel på huru gamla och t. o. m. gråhade övergått helt till kristendomen, levande ett lyckligt och glädjerikt liv i Guds gemenskap. Att evangelium icke skulle kunna göra en hedning verkligt lycklig är blott en tankevilla. Detta bevisas tydligt genom de avfälligas vittnesbörd. Vore det icke så, skulle de icke såsom ofta sker offra både arbete och samhällsställning för att åter komma

i harmoni med Gud och hans församling. Därom vittna även de kristnas varma och trosfriska böner och deras harmoniska liv för övrigt.

Alltefter som de kristliga ideerna och erfarenheterna bliva högre och rikare, desto fylligare och rikare blir språket. En äldre kristen sade en gång: "Det är märkligt, vad språket har förändrat sig. Det är, som om det vore nytt." Ja, kongospråket är verkligen mycket rikt. Det synes vara rikare än alla övriga språk, jag studerat. Det har en mängd avledningsformer, och av varje form kunna nya ord och avledningar i mängd bildas. Dessutom är det så rikt på bilder, ordstäv och fabler, att den i språket skicklige kan bruka dem såsom väldiga vapen. I Belgiska Kongo använda vi knappast ett främmande ord, utan vissa inhemska ord ha upptagits och vunnit sådant burskap, att begreppen äro fullt klara, då man hör orden. Till språkets utveckling bidrager naturligtvis också våra skolböcker, sångböcker samt framför allt Bibeln. Härom året såldes 1,800 Biblar eller delar därav. Av annan litteratur spredos 3,646 ex. Dessutom hava vi en tidning, som utgår i 1,000 ex. Det är den enda protestantiska tidningen för hela Nedre Kongo. Till följd av den nya tryckfrihetsförordningen har tidningen nu måst läggas om så, att den redigeras både på franska och kongospråket.

Det är märkligt, att varje ras har sin syn på och uppfattning av de kristna sanningarna. Mången gång öppnas nya synvidder, och märkliga tankar

framställas, vilka man förut icke hört eller tänkt på. Våra lärares starkaste sida såsom ordets förkunnare är, att de framställa sanningarna levande och lättfattligt, tillämpande dem genom bilder, ordspråk eller inhemska berättelser. Vi ha i många fall att lära av de infödda, då det gäller predikan. Sällan vinner en missionär sådan uppmärksamhet och får ett sådant grepp om åhörarna, t. ex. ute på marknaden, som flera av våra lärare. En blick i vår tidning, som de infödda äro mycket intresserade av och i vilken de skriva mycket, visar samma sak. Nybörjarna skriva naturligtvis mycket knapphändigt och ha svårt att klart utveckla sina tankar. Men detta försvinner mer och mer. Vilka fina uppsatser finnas icke där och vilka tillämpningar och utläggningar över de enklaste sanningar och ordspråk!

I sinom tid hoppas jag, att deras litterära förmåga skall komma till sin rätt i en kommande etnologisk monografi, vars material på cirka 12,000 sidor i skrivboksformat äro skrivna av de infödda. Man känner strax igen den skolade mannen och hans stilistiska förmåga. Dessa sidor äro redan ett ojävigt vittnesbörd om en grundlig skolundervisning och utbildning samt om missionens kulturella förmåga.

Märkligt är, att vi ock på språket kunnat skriva grammatik och skolböcker i främmande ämnen utan att införa en massa främmande ord. Visserligen har det varit ett svårt arbete att finna de bästa orden, men sedan de blivit funna och blivit begripliga för

eleverna, går undervisningen sin gilla gång i de olika ämnena.

Nästan alla böckerna, utom Bibeln, hava tryckts på vårt tryckeri vid Londe i Matadi. Typograferna äro naturligtvis infödda. Ett av våra förnämsta mål är nu att få flera läroböcker för en högre utbildning samt god litteratur på modersmålet och även på franska, ty de fransktalande läsa mången gång i sin okunnighet allt, vad de komma över.

Att många bland folket rätt bedöma de vita, att de mer än andra börja hålla på sitt personliga värde, att de icke vilja vara kastbollar och låta sig behandlas huru som helst, det finner man mer och mer. De reflektera mer, än man kan tro. Jag läste t. ex. för en tid sedan i en fransk missionstidning, hurusom en av de infödda i Kamerun frågade en missionär: "Är det sant, att Förenta Staterna vid fredskongressen begärde, att de gamla tyska kolonierna skulle få regera sig själva?" Då detta besvarades nekande, åberopade han Monrovia. Då missionären framhöll, huru mycket sämre det var där, förstod han av svaret, att de infödda mycket hellre skulle fördraga detta och vara fria än att vara undersåtar åt de vita, som de i verkligheten icke älskade.

En annan gren av missionsarbetet är den medicinska verksamheten. Den har kommit i ett nytt, kraftigt utvecklingsskede genom inbjudan från generalguvernören i Belgiska Kongo att deltaga i bildandet av en hjälpliga för de inföddas sanitära vård.

Vi hava inträtt i denna förening, och *en* vid varje station är ansvarig för sjukvården där, men de stå alla under ledning av vår missionsläkare. I gengäld få vi anslag från regeringen samt medicin och instrumenter, synnerligast för behandlingen av de sömnsjuka. Detta arbete har därför börjat bli rätt omfattande, och kurser för infödda sjukvårdare ha också måst påbörjas, för att de vita icke må upptagas alltför mycket av sjukvården.

Missionens plats i de stora samhällena, såsom Brazzaville, Leopoldville, Matadi och Boma är fyrbåkens: att lysa ut i det omgivande svarta mörkret för att vägleda dem, som funnit ljuset och vilja vandra däri. Missionen spelar såsom sådan en stor roll, ty årligen kommer en skara från olika missioner till dessa samhällen för att söka arbete. Sedeslöshet och annan förvillelse är därstädes mycket stor, och många av dessa skulle helt säkert falla offer därför, om ej missionen vore såsom en moder för dem. Där finnas nog åtskilliga sorgebarn men även glädjebarn, som göra heder åt missionen och äro till ära för Guds rike. Åtskilliga engelsktalande kustmän finnas ock, vilka missionen söker taga hand om, ty de stå i andligt avseende icke högre än andra hednakristna, på grund av den omgivning de arbeta i.

Om vi nu kunde kasta en blick på missionen bland andra folk i Afrika, skulle vi finna en mäktig rörelse av vittomfattande verkan. Märkligt är, att

denna missionsrörelse i icke-kristna länder ådrager sig så ringa uppmärksamhet av en förut sysselsatt värld. Politiker, militärer, poeter, vetenskapsmän, affärsmän, m. fl., m. fl. fästa liten uppmärksamhet vid de små grupper av asiater och afrikaner, som tillbedja den korsfäste Kristus. Men så förstodo icke heller Roms statsmän och filosofer karaktären och utgången av den största rörelse i all historia. Detta bör uppmärksammas i vår tid.

Vad missionen utfört framför allt genom sina *skolor* förstås lätt av följande officiella rapporter. I södra Afrika voro 1917 alla skolor utom tre av de åtskilliga tusen, som finnas för infödda, ledda av missionssällskapen. I de brittiska kolonierna var ställningen år 1916 följande:

	Alla skolor	Missionsskolor
Gambia	10	9
Sierra Leone	125	119
Guldkusten	589	569
Södra Nigeria	1108	1059
Brittiska Ostafrika	32	31
Uganda	1337	1337
Nyasalandet	2054	2054

Statistiken för de tyska kolonierna var före kriget (1911) följande:

Tyska Sydvästafrika	54	54
Tyska Ostafrika	1001	918
Kamerun	531	525
Togo	324	319

I Norra Nigeria äro förhållandena något annorlunda, ty där finnas även muhammedanska skolor.

Till följd av de afrikanska koloniernas snabba utveckling och den allvarliga kris, de nu genomgå, ha de flesta kolonialregeringar börjat inse, att de i fråga om folkundervisningen icke kunna fortfara att vara så likgiltiga som hittills och blott låta missionerna bära den bördan. Missionerna ha för närvarande mycket svåra problem att lösa — icke minst det ekonomiska —, varför de med mera kraft än någonsin nödgas föra de hednakristna församlingarna till självunderhåll. Men dessutom måste de ock inrikta sitt arbete på att föra sitt verk till målet: en inhemsk, nationell kyrka, som är både självunderhållande, självstyrande och självutbredande. Intet icke-kristet land skall någonsin bli kristet, så länge kristendomen är utländsk och fortplantas av utlänningar. Missionens inflytande på ett fält är temporärt, men den hednakristna kyrkan är permanent. Här gäller att uppbygga en nationell afrikansk kyrka och icke en engelsk, amerikansk, tysk eller svensk kyrka i Afrika.

Kolonialregeringarnas nuvarande ställning till politiken och folkupplysningen.

Innan vi övergå till missionens ställning till den religiösa krisen och folkundervisningen, vilja vi skärskåda kolonialregeringarnas tankar och förslag, vilka

ju i huvudsak avse en rättskaffens politik och folkupplysning, till vilken sättes det sista hoppet om en snar avveckling av den högst allvarliga krisen och en sund utveckling av de inhemska raserna.

Med hänsyn till politiken möter regeringarna ofta ett starkt motstånd hos nybyggare, koncessionsbolag och andra utländska företag, så snart de framställa förslag, vilka avse att upprätta kommuner för de infödda, lokala råd o. dyl. eller förbereda konferenser för infödda med tanke på att förenkla administrationen av deras angelägenheter. Preminiärministern Smuts i Sydafrika hänvisade just till detta, då han framlade sitt bekymmer för den brittiska regeringen och sade, att han hade blivit pinsamt berörd av den misströstans ande hos de vita i Sydafrika, vilket deras petition med hänsyn till ett lagförslag i ovan nämnda syfte uppenbarat. Han påpekade vidare, att det är oförnekligt, att de svartas förra respekt för de vita är i avtagande. Denna olidliga ställning påskyndades dels genom den psykologiska verkan av kriget, som föranledde stamlivets upprivande och dels genom tillväxten av de industriella företagen, som leda till en oangenäm blandning av vitt och svart i städerna och icke minst på grund av brist på en konstitutionell väg, varpå de infödda kunde framföra sina önskningar till regeringens och folkets kännedom.

Vid förslaget om en förbättring av den föreslagna lagen sade dr *D. F. Malan,* att det fanns blott tre

vägar att välja: förtryck, sammansmältning (fusion) eller avsöndring (segregation). "Sammansmältning har försökts i Amerika med olyckliga resultat. Därför bör avsöndring vara att föredraga, ty det berättigar den svarte och den vite att leva sitt egna avskilda liv lika." De flesta ledamöter, som deltogo i debatten, erkände ett behov av att rådfråga de infödda angående lagstiftningen för deras eget intresse. Men även uttalades fruktan för, att den svarte skulle ledas till att tro, att han socialt var lika med den vite. Om den nämnda avsöndringspolitiken bleve utförd till sin konsekvens, skulle de infödda bli tillåtna att få tillräckligt med land, som satte dem i stånd att utveckla sig efter sina egna linjer, och de vita måste förlika sig med att göra sitt eget arbete utan de inföddas hjälp, en möjlighet, som välkomnades av en hel del i underhuset (i Sydafrika).

Härtill kommer förslag om förenkling och reformering av skatten, passlagen m. m., som alltid är en källa till utmaning och förargelse för de infödda i sin helhet.

Regeringen vill m. a. o. genom den nya lagen bygga på solid grund, så att framtida steg må tagas med bättre kunskap och större visshet om framgång än i det förflutna. Den utgör också för europeen en tryggare framgång och därtill en verksam säkerhetsventil. För de infödda betyder den, att de nu skola få en bestämd rösträtt och fullt avgörande i sina egna lokala angelägenheter. De skola stå i direkt

beröring med kommissionen och skola kunna uttala sina önskningar genom konferenser. De skola således kunna glädja sig åt en större trygghet och känna större förtroende än de kunnat förut.

Programmet för Guldkusten enligt guvernörens meddelande är, att regeringens huvudpolitik är en ständigt framåtgående utveckling av folket. "Vilka steg, som än må tagas, få vi ej för ett enda ögonblick förlora synen på denna klart definierade politik: folkets framåtskridande. Vi ha många skickliga hantverkare etc., och vi skola använda dem på alla områden. Vi skola upphjälpa de tekniska skolorna för att få fullt dugliga infödda arbetare, med vilka vi kunna ersätta vissa klasser av europeer."

Angående Brittiska Västafrika säger *Sir F. Lugard:* "Det är en självklar sak, att i ett land, som äger en inhemsk befolkning av uppåt 16 miljoner, regeringens politik och metoder i administration av de infödda raserna stå först i betydenhet."

Systemet av de inföddas administration i Norra Nigeria har grundat sig på erkännandet av de infödda hövdingarnas auktoritet. Domstolen har handlat efter inhemsk lag. Fångar äro överlämnade till de inföddas fängelser, som stå under uppsikt av administrationen. Skatterna äro pålagda i den infödde styresmannens namn och genom hans biträden. Med ett ord: residentens ställning är likt en vaksam rådgivares och icke en styresmans, som blandar sig i allt. Men han är alltid mån om allmogefolkets rätt

och beivrar varje orätt emot dem. Framtidsprogrammet är folkupplysning och infödda ledares utbildning.

I övriga engelska kolonier vakar alltfort den engelska opinionen över, att de nya lagar, som stiftas, bliva så rättrådiga som möjligt och till infödingarnas bästa. Så t. ex. antogs nyligen en resolution av det "Afrikanska Sällskapet" med *Earl Buxton* i ordförandestolen angående lagarna för den nybildade Kenyakolonien i Brittiska Ostafrika. Den lydde: "Det Afrikanska Sällskapets råd förstår, att viktiga frågor, som beröra förhållanden mellan de respektiva rassamhällena i Kenyakolonien nu äro under Imperiska regeringens betänkande. De önska därför angiva sin vördnadsfulla önskan, att vid avgörandet av dessa frågor, den infödda befolkningens i Afrika intressen borde erhålla det noggrannaste övervägande, borde på det omsorgsfullaste vara tryggade för det närvarande och bevarade för framtiden såsom ett åt Imperiet anförtrott ansvar."

I Belgien har kolonialministern *Louis Frank* angivit dess ställning till de infödda i Kongo: "Belgien har i Afrika ett tungt ansvar, som det måste acceptera. I Kongo behöva vi icke så mycket lagar och förordningar som *män* av högsta kvalitet. Var och en som är utsänd är anförtrodd en mission." Under allmän applåd förklarade han: "Tvångsarbete är emot rättvisa. Det är fördömt av vårt moraliska samvete. Vi skola förbli trogna emot systemet av fritt arbete."

Den framtida politiken i Franska Kongo torde bli ungefär som den närvarande på grund av de täta ombytena av guvernörer, vilkas inflytande i den ena eller andra riktningen sätta en stark prägel på lagstiftningen och förhållandena i allmänhet. Tänka vi på folkupplysningen och de infödas utbildning, synes politiken närma sig den skola, som anser att folket är bäst lämnat i sin primitiva okunnighet, emedan de då äro mera medgörliga, men som ett medgivande till den offentliga meningen godkänna de införandet av någon praktisk och teknisk undervisning. Dessutom godkänner man det givna slagordet för folkupplysningen i allmänhet i kolonierna, nämligen karaktärsutbildning. Huru denna karaktärsutbildning skall ske är dock den stora huvudfrågan.

Studera vi denna viktiga fråga om folkupplysningen, finna vi, att man mångenstädes gör kraftiga ansträngningar för denna. Engelsmännen ha upptagit frågan till allvarligt studium. En ansenlig uppmärksamhet har fästs vid Phelps-Stokes Fund rapporten, uppsatt av en kommission, som besökt och inspekterat olika slags skolor och institutioner i många av de afrikanska kolonierna. Dessa skolor voro, såsom vi av statistiken sett, missionens skolor av högre och lägre typ. I de länder, där missionen pågått under längre tid och med regeringens fulla sympati, såsom t. ex. i Sydafrika, har undervisningsväsendet stigit mycket högt, så att såväl högskolor som institut, liknande Tuskegee i Amerika, blivit upprättade.

Dr *Jesse Jones,* ledaren av denna kommission, har varit i London för att rådgöra med kolonialregeringen. Vad resultatet blir är ännu ej känt, men tiden är mogen för en allvarlig ansträngning att formulera en folkupplysningspolitik för hela Brittiska Afrika. En imperialistisk konferens angående folkuppfostran öppnades i Kolonialdepartementet i slutet av juni 1923, och möjligen komma några steg att tagas i denna riktning. Ämnet har förekommit i flera tal, och "vi äro", säger Sir *F. G. Guggisberg,* "glada vid tanken på, att regeringen vaknat upp över plikten att finna medel, genom vilka den kan bli i stånd att av de infödda göra värdefulla medborgare i Imperiet. Den enda vägen är att taga dem om hand och utbilda deras karaktär." Det är ock denna synpunkt, som genomgår dr Jesse Jones rapport.

Att frågan om folkupplysningen är öppen för skilda synpunkter och metoderna därför olika är klart. Vi skola i det följande ge ett kort utdrag av kolonialämbetsmäns och andra sakkunnigas tankar.

Lord Selbourne har så träffande sagt: "Det ögonblick en infödd kommer i beröring med en vit, har hans fostran börjat, antingen det nu är på farmen, i affären, i tjänsten eller som fri man. Hans uppfostran fortsätter sedan med förskräckelse, nedkallande hämnd över oss, ty om detta är den enda fostran han får, vem tror då, att den infödde, olärd och oledd, skall kunna uppsnappa något annat än

det onda? Visserligen får han någon kunskap, men det är allmänt känt, att de dåliga dragen visa sig tydligare för en person på hans kulturståndpunkt än de goda. Det degenererande inflytandet i våra större samhällen är ock alltför väl känt, och vi kunna icke undgå vårt gemensamma ansvar därför."

"Huvudarbetet för folkupplysningen bör hädanefter vara statens plikt. Missionernas arbete kan fortsätta och bör bliva än mer uppmuntrat, och ett missionsråd för folkupplysningen skall bli en stor hjälp för departementet, i det att missionärernas erfarenheter bli tillgängliga. Utgifterna för folkupplysningen måste anses som en laglig fordran på staten."

Sir Johnston säger: "För att föra afrikanens utveckling till ett lyckligt resultat, väl grundat och ej överändakastat av inhemska rörelser, måste vi använda folkupplysningens väg. Vi kunna ej utveckla Afrika utan afrikanens medarbetarskap. Men för att kunna detta, måste vi förstå honom."

Africanus säger: "De inföddas fostran skulle först syfta till att väcka och utveckla de existerande förmågorna, att lära handslöjd och icke att skapa en armé av boklärda. Målet hos Tuskegee och Gordon College i Khartum skulle alltid stå framför oss."

Booker Washingtons utsago 1905 är ock upptaget och erkänt: "Vi tro, att vårt unga folk skulle lära sig de fundamentala näringarna, hantverk, jordbruk,

hushållsekonomi utan hänsyn till intellektuell utbildning."

Likaså *John Buchans* ord: "Framför allt lär dem hantverk, slöjd och de enkla lagarna för ett anständigt liv."

Kapkommitténs uttalande är: "De förnämsta målen för folkupplysningen måste vara intellegensens utveckling, karaktärsutbildningen och i synnerhet befrämjandet av näringarna."

Den kände *C. T. Loram* säger: "Varje system av undervisning, som giver de infödda en litterär och boklig utbildning, såsom närvarande system göra, blir dock, med tanke på vad man fordrar av de infödda, nämligen till största delen hantverks- och jordbruksarbeten, den infödde till mera skada än nytta. Alla, så väl regeringskommissarier, ämbetsmän och missionärer som andra, vilka studera denna fråga, äro eniga om, att undervisning i hantverk och jordbruk böra vara huvudmålet för all folkupplysning, åtminstone vad de infödda i Sydafrika beträffar."

C. W. Hobleys tankar och förslag i frågan äro bland annat följande: "Vad vi mena med folkuppfostran ligger långt bakom de inföddas synkrets, men det är därför icke dess mindre nödvändigt. Vi skola noggrant tänka igenom saken.

Skolor för infödda barn till en början synas enligt min erfarenhet i regel vara gäckade institutioner. Barnen synas snart bli trötta av detta släpgöra, vanligen till följd av det oinspirerade sättet att

undervisa. Vidare fattas den faderliga disciplin, som uppehåller skolläraren i Europa. Då skolgången icke är obligatorisk, blir den oregelbunden, och föräldrarna bry sig icke därom.

Folkuppfostran skulle därför börja med de unga, som om några få år äro föräldrar till en ny generation och som då bli mera intresserade för att deras barn få någon uppfostran. Skolorna för barnen bland dessa miljoner bli ock alltför kostsamma. Massutbildningen vilar mycket på vad de infödda själva vilja betala utom det, som filantropiska sällskap ikläda sig."

Den upplysning, som nu är i ropet i Kenya, synes vara att koncentrera ansträngningarna på ett begränsat antal ynglingar enligt ett lärlingssystem genom ett årligt kontrakt med föräldrarna för fem år. På detta sätt skulle skolgången bli oavbruten. Rymning straffas enligt lagen. Huvudmålet är, att på så sätt utbilda hantverkare, såsom snickare, murare o. dyl. Antalet blir således begränsat, ehuru nära 800 ynglingar för närvarande utbildas på detta sätt.

Som tillägg till detta arbeta ett stort antal missioner, som göra sitt bästa för att meddela en elementär litterär utbildning. Resultaten variera allt efter de medel de ha till sitt förfogande samt efter den olika syn på saken, de skilda sällskapen ha. Man önskar icke klandra dessa deras ansträngningar, men man önskar betona ett grundfaktum, som man al-

drig skulle glömma i Afrika, nämligen att den överväldigande majoriteten måste leva på och av jorden. Därför synes det vara nödvändigt att stimulera intresset därför, så att produktionen ökas. Detta skall ock kvarhålla de infödda vid fädernejorden och ge dem avsmak för stadslivet.

Det som är av betydelse enligt Hobleys mening är följande:

1) Förbättring av karaktären, inskärpande av disciplin, lydnad och ärlighet, rätta ideer om livet och plikten.

2) Undervisning i bättre bruk av jorden och bättre omsorg om de tama djuren.

3) Förbättring av hemlivet och levnadssättet. Bättre hus, bättre sätt att bruka tillgängligt råmaterial.

4) Bättre omvårdnad om liv och hälsa, renlighet, sundhetsvård och bättre tillgång på rent vatten.

5) Undervisning i hälsosamt bruk av ledig tid, hälsosam rekreation.

Det mesta av detta, vidhåller han, är nästan oberoende av litterär utbildning. För stadsbor särskild behandling jämte Boy Scout rörelse, organiserade lekar etc.

Summan, som utbetalats för de inföddas utbildning i Kenya såsom i andra kolonier, är beklagligt liten. De inföddas skatt i Kenya uppgår till 500,000 £ (ungefär 9 miljoner kronor) och anslaget för folkupplysningen är omkring 24,000 £ eller låt oss säga 5 % av inkomsten, som de infödda bidraga med.

Samma summa, 24,000 £, utbetalas nämligen för undervisning av de 500 europeiska barn, som äro i kolonien. I Sydafrika betalas 328,000 £ för folkupplysningen av 822,000 £ (de inföddas personliga avgifter).

Vidare anser han, att hövdingasöner m. fl. böra sättas in i sina framtida plikter, att de genom sitt inflytande må leda folkmassan. Genom rättsinniga och upplysta ledare allena skall folkets och statens välfärd uppehållas, ty endast genom dessa kan det bli möjligt att komma i ett rätt förtroligt samarbete mellan svart och vit. Det är endast genom raskooperation Afrika kan räddas från oroligheter.

All högre undervisning för hövdingasöner och för civiltjänsten anser han att staten bör taga hand om och att den därför bör vara osekterisk.

För att utföra allt detta behövas europeiska lärare med karaktär, stor sympati och ideella åsikter. *Hobley* tillägger:

Ändamålet med folkupplysningen måste vara att sätta eleverna i stånd att rätt anpassa sig till den omgivning, i vilken de leva, att förmå dem att förbättra sin omgivning, att söka utvidga sitt jordbruk, att leva i frid med sina grannar, att vara lojala mot sina chefer och mot staten, att utveckla medborgarkänslan, så att de ge villig tjänst till samhället, och att vara nyktra och renliga.

Mången tror, att en ökad produktion skulle skada kolonisterna, men en oskicklig och okunnig infödings

arbete är aldrig billigt. Ju mer intelligent den infödde blir desto bättre för kolonisten. Det är en självklar sak.

Africanus framhåller sina synpunkter i korthet såsom följer:

Folkupplysning är nödvändig 1) på grund av vår plikt mot de infödda, för vilkas väl vi hava ansvar, 2) emedan de infödda utgöra den förnämsta tillgång, som Afrika äger, varför vi, om vi icke utveckla tillgången, utföra ytterst litet för Afrika.

Det mesta som de infödda möta hos europeen med hänsyn till fostran är dåligt och framför allt utan mål. Att vara nöjd med att få infödda att arbeta i gruvor, på nybyggen, på järnvägsbyggen, att bära bördor — m. a. o. att tjäna pengar, som de betala ut i handelsbodarna, är en oförnuftig väg från fostringssynpunkt, och leder till de inföddas förfall.

Utbildningen kan delas i tre avdelningar: 1) religiös och moralisk, 2) ämbetsmannamässig, från skrivare till högre tjänstemän, 3) hantverksmässig och agrikulturell.

Han anser, att den första bör lämnas åt missionen. Den andra och tredje är en statens angelägenhet, men skulle ske sida vid sida av den första. Missionen skulle fortsätta sitt verk i olika centra som hittills. Men som tillägg härtill skulle, då staten öppnar en utbildningsanstalt, missionen bli ombedd att öppna en gren av sin verksamhet strax intill eller sätta in en bonede pastor med stab, så att

eleverna, då de äro i skolan, alltid må hava moralisk och religiös hjälp och ledning nära till hands. "Vi skola icke kunna göra något gott i Afrika, om vi försöka bygga upp en religionslös bildad klass." Och som lärjungar skola tagas vid en för intryck mottaglig ålder, så skall denna gemensamma undervisning ha en stor verkan på deras karaktär såväl som på deras arbete.

Med hänsyn till statens del i utbildningen sätter han genast den hantverksmässiga och agrikulturella först. Denna prioritet skulle enligt hans mening alltid ihågkommas. Men det är tvärtom i de få statens skolor som finnas. Så t. ex. är i en dylik skola proportionen bland både vita och svarta lärare som tre mot en till förmån för en ämbetsmannamässig utbildning. Naturligtvis skall vägen till en högre utbildning stå öppen. "Det må invändas, att den infödde önskar en dylik tjänstemannamässig utbildning och icke en hantverksmässig, och det är sant. Jag vet det. Som ett barn ville jag bli spårvagnskonduktör eller köra slaktarvagnen, men jag fick icke och skulle rätteligen kunnat ogilla mina föräldrars handlingssätt. Likaså här. Om vi få en armé av skrivare, bokhållare och tjänstemän och plats ej kan beredas för alla, leder det in på en oförnuftig väg, och de skola vända sig i agitation mot oss."

Angående lärotiden må vi beakta, att de inföddas fostran icke skulle lyckas, om de finge komma och

gå när de behagade. En europeisk skolgosse får det icke och lika litet bör en afrikansk få göra det. "Om vi behövde en stor armé i Afrika, skulle vi få den. Men vi skulle helt visst påyrka en inskrivning på tre eller flera år med förnyat åtagande. Gäller detta en krigsarmé, bör det ock gälla en yrkesarmé. Alltså böra vi organisera ett system för nyttig utbildning."

Eleverna skulle inskrivas för tre år och erhålla en god undervisning i hantverk, yrken, handel etc. jämte en elementär utbildning för lägre tjänstemän (skrivare, bokhållare) med religiös och moralisk fostran vid sidan därom. Efter någon tid böra de fortsätta ånyo och, om de ha gift sig, taga sin familj med sig — åter ett arbete för missionen. Stamförhållandena kunna ej alltid förbliva i kontakt med individualismen hos den regerande rasen. "Vi måste helt enkelt sätta i gång med något, som kan taga stammens plats, då den hotar att falla, annars faller Afrika med den."

Men en annan sak är byundervisningen. Den är i många avseenden mera viktig än yrkeskunskap och utbildningsskolor, som ovan omnämnts, emedan man för att lyfta Afrika *en masse* måste begynna vid grunden, i byn, centrum för stam- och familjeinflytandet, och så arbeta uppåt och ej tvärt om. Han sätter yrkeskunskap först. Byundervisningen i dess enklaste form av slöjd, hantverk m. m. kan börja strax, men det blir ej en levande makt, förr än det blir en stadig ström av utlärda infödda, som åter-

vända till sina hem för att där lära och genom sin skicklighet och framgång visa fördelarna av utbildning. Naturligtvis med urskillning allt efter förhållandena och de olika yrkena.

Ett av det viktigaste är att utvälja lärare. Många äro födda därtill. Men såsom många i Europa välja lärarekallet för levebrödets skull, så är det ock i Afrika. Är detta allvarligt här hemma, så är det ödesdigert därute, ty när den infödde en gång börjat, vill han aldrig sluta, och han tager sig friheter, som äro otroliga. Alla lärare, såväl statens som missionens, skulle vara befullmäktigade som lärare. Om vi ej tillåta en oskicklig person att ge botemedel för vår kropp, skulle vi ej heller tillåta den oskicklige att ge botemedel för vårt förstånd. Har han fått rätt att undervisa, böra i alla händelser hans elever examineras att man må se, hurudant hans arbete är. Är han ej lämplig, måste han sluta och söka sin utkomst på annat sätt. Han bör icke vara lärare för sin existens skull.

På Guldkusten går folkupplysningsarbetet framåt. Nya byggnader för skolor och lärare planeras, lärarnas löner höjas. Guvernören tillsatte i mars 1920 en kommitté för skolväsendet, i vilken missionen representeras.

Sir Fr. Lugard som tillbringat över 40 år i tropikerna, visar i en rapport, vilken framstående roll missionen hittills spelat i fråga om folkupplysningen. Han erinrar om den nya lag, som stiftades 1916,

och dess principer. Den första principen av lagen är, att det första ändamålet med alla skolor skulle vara att utforma karaktären och höja disciplinen. Bland dess andra syften må nämnas underlättandet av medverkan mellan regeringens och icke regeringens utbildningsanstalter, utnämnande av skolkommitté, givande av anslag i proportion till karaktären av skolans och läroanstaltens kompetens såväl till procenten av anmärkningar vid undersökning som till den utförda moraliska undervisningen.

Målet för all politik säger han vara att upplysa och fostra folket. Därvid måste ock omsorg läggas vid upplysningen av de infödda styrande av alla grader, så att de även känna ansvar och arbeta på sin ras' utveckling.

Sir Lugard pekar även öppet på missionens brister och otillräcklighet. Hans ställning till missionen är fullkomligt vänlig om ock kritisk, och han välkomnar hjärtligt ett samarbete med den. Han framhåller, att den enda fostran, som kan skapa liv i Afrika, är den, som vädjar till afrikanernas religiösa natur. Han vill dock utesluta missionen från muhammedanska länder, möjligen tillåta den på mycket stränga villkor. Dock säger han även: "Jag kan icke starkt nog betona behovet av samarbete mellan alla dessa, som äro intresserade i de infödda rasernas fostran. Intet tillräckligt resultat kan vinnas, om regering och mission arbeta utan samför-

stånd med varandra, men sådant samarbete förutsätter, att missionerna hava en bestämd skolpolitik."

I rapporten från den belgiska kolonialkongressen läsa vi ock: "Den kristna religionen är den religion, som måste tjäna som grund för den moraliska fostran."

En annan högst viktig sak, som några regeringar börjat uppmärksamma, är kvinnans fostran. *Lord Selbourne* säger bland annat: "Av alla problem i Nigeria är utbildningsproblemet det största. Den infödde begär utbildning. Han har rätt därtill. Frågan är vad slags bildning vi skola ge honom. Det vore ett fatalt misstag att fostra och utbilda männen utan att samtidigt lyfta och uppfostra kvinnorna. Vi måste undvika det misstag, som blivit gjort i Indien."

Biskopen av Zansibar påpekade också detta i juni 1920, då han även yttrade följande: "En av de förnämsta orsakerna till det sexuella onda är, att man betraktar kvinnan som lösegendom. Ett annat hinder för kvinnan är de vitas behandling av kvinnan. Jag är mer orolig, än jag kan säga, för lösningen av de färgades problem, vilket europeisk lusta har tänkt ut. Europa omfamnar den afrikanska kvinnan under det att man kallar den afrikanske mannen en fördömd neger."

Belgien har tagit ett steg längre och utmärkt sig genom att göra administrationen till en vetenskap, i vilken dess blivande administratörer meddelas undervisning. I oktober 1920 öppnades en kolonialskola

med en kurs på 3½ år. Där undervisas i allehanda nödvändiga ämnen och även i de inföddas språk. "Ändamålet med skolan är att giva eleverna förmåga att kunna förstå infödingarnas institutioner och göra eleverna passande att regera genom att inpränta i deras medvetande, att en modern civilisation endast kan ha ett värdigt och förblivande resultat, om den koloniserade får från kolonisationen lika mycken vinst och fördel som kolonisten, och att, om därvid något tvivel skulle uppstå, hänsyn först bör tagas till den koloniserades fördel." Universitetet vid Goda Hoppsudden skall ock taga ett dylikt steg.

Vid tanken på de stora och allvarliga förslag och ansträngningar, som göras för folkupplysningen, finna vi, att man särskilt i de engelska kolonierna och numer även i Belgiska Kongo uppskattat missionens stora insats samt att man i fortsättningen vill samarbeta med densamma. Men man har ock velat säga, att missionens insats är otillräcklig och dess framskjutna plats olämplig för framtiden och de mål, som hägra i fjärran. Folkuppfostran har nämligen blivit ett nationellt politiskt program med ett bestämt mål, och därför vill staten övertaga ledningen av folkuppfostran och ansvara därför, så att den föres in på sådana vägar, som passa landets intressen. Missionens skolor få fortgå vid sidan därom, sekundärt mot fordom. De bli av mera privat ka-

raktär, men skola alltid underkastas statens lagar för skolväsendet.

Någon själens, sinnets eller karaktärens verkliga förnyelse och omskapning tänker man i allmänhet icke på. Det är som en notorisk slavjägare, Emir i Nigeria, svarade Sir Fr. Lugard, då han varnande sade honom, att slavhandeln måste utrotas. Han sade: "Kan en katt låta bli att fånga råttor? Skall icke en katt förr dö med en råtta i munnen? Jag skall dö med en slav i mun."

Vilken karaktärsdaning och fostran för denna världen staten än må giva, förvandlas icke människonaturen. Detta sker endast genom gudomlig kraft till förnyelse och omskapning av själ och sinne. Detta är missionens uppgift och alltså av en verkligt primär betydelse för ett folk.

Vi äro därför medvetna om, att missionsarbetet i Afrika måste fortsätta och kämpa sig fram genom hastiga, ekonomiska förändringar och revolutionära sociala omvälvningar. Ett storartat arbete har utförts av missionen, men huru ringa och otillräckligt är det icke jämfört med de stora andliga behoven inom kolonierna och särskilt inom de franska. Till alla delar av Afrika kommer nu den västerländska civilisationen som en inrusande flod, som hotar att översvämma och försumpa de otillräckliga och bristfälliga ansträngningarna hos den kristna missionen.

Massrörelser till kristendomen.

På grund härav och till följd av världskriget har panafrikanismen utbrett sig lika hastigt som oförutsett.

Förkämparna för denna rörelse äro mer eller mindre bildade. De ha stått under missionens inflytande, protestantisk eller katolsk, men börjat tröttna och känna det mödosamt att leva som kristna. De fråga: "Hade inte patriarkerna flera hustrur? Visa inte Moses under, att det finnes sanning i magi, trollkraft?

Resande långt in i Afrika påträffa flerstädes denna panafrikanska rörelse med sällskap och församlingar, bestående av både män och kvinnor, kristna, hedningar och muhammedaner. Brev från egyptiska och indiska nationalisters centra och från panafrikanska sällskap i Amerika ha funnits översatta på fem av de förnämsta språken, och de ha distribuerats över hela Afrika i stora kvantiteter.

Detta är en stor fara för de unga kristna församlingarna och för Afrikas framtid i sin helhet. Men tecken visa ock, att de efter liv och sann frihet längtande själarna äro medvetna om, att denna panafrikanska agitation icke kan rädda Afrika. Endast evangelium kan rädda Afrika från detta onda och från islam. Märklig är en rapport från en administratör på Elfenbenskusten. Han säger, att islam trots sitt stora intresse och trots att det ligger så helt och

hållet inom kretsen av de inföddas själsliv, likväl icke har någon framgång. Den t. o. m. avtager på åtskilliga trakter. Detta är sanning, varhelst en levande kristen kyrka finnes. Vi ha sett detsamma i Kongo med hänsyn till den katolska kyrkan. Dess stora makt kan visserligen till en tid skrämma och kvarhålla de vacklande, men de efter evangelium hungrande komma snart dit, där de kunna bliva mättade. Inom missionsvärlden är det fullt klart, att stunden är inne, kosta vad det kosta må, då evangelium måste sändas till de stora oupptagna vidderna vid gränsen till de muhammedanska länderna, såsom Franska Kongo m. fl.

Men mitt i mörkret bryter även ljuset fram mäktigt och kraftigt genom stora andliga rörelser över nästan hela Afrika. En stor strid synes förestå under den religiösa oro, som kännetecknar närvarande tid. Här och var uppträda verkliga profeter, som förkunna sinnesändring och frälsning. Så t. ex. i en stam på Guldkusten uppträdde från början av 1914 profeten *Harris* och predikade tron på Jesu Kristi Gud, om fetischers förstörande, evangeliskt arbete, lydnad för överheten, straff för äktenskapsbrott, men han tillstadde månggiftet. En genomgripande förändring inträdde, och efter några få år var hans framgång ofantlig, och han utövade inflytande på över 100,000 personer. Ej blott missionärer, evangeliska och katolska, utan även ämbetsmän hava erkänt denna massrörelse till kristendo-

men. En administratör skriver: "Det är den mest betydelsefulla politiska och sociala tilldragelse i Elfenbenskustens historia under dessa århundraden."

Denne profet Harris övergick sedan till det franska området. Regeringen ingrep icke mot honom till en början, men så snart skaror av lärare strömmade in från Guldkusten och hotade att anglisera kolonien, blev han tillsagd att gå tillbaka över gränsen.

Profeten Harris med sin stab drog då vidare till Kap Palmas, där han ännu är. Överallt går rörelsen framåt och tillför de kristna protestantiska och katolska missionssällskapen många medlemmar. Även en ren Harris sekt har bildats. Den religiösa förvandlingen av dessa folk har varit verklig och förblivande. Ett sällskap meddelar, att dopkandidaternas antal årligen har stigit upp till 600 à 700 mot ett 80-tal förut. Folket bygger kyrkor i sina byar och begär pastorer.

Denna rörelse är ingalunda den enda. I Brittiska Kamerun har en liknande rörelse ock uppstått. Den brittiske guvernören sade vid ett tillfälle till den franske missionären Allégret: "Ni måste resa över till Kamerun. Landet är förvandlat. Jag hade förut hört folk tala om en massrörelse till kristendomen, men jag förblev skeptisk. Detta folk måste ha den religiösa undervisning, som de bedja om."

Men vad skall det bliva av dessa rörelser, om de ej ledas in på rätta spår? Det är en stor fara, som hotar dessa, som fått en glimt av evangelii rikedom,

om omvändelsen icke skulle medföra en djup, sedlig förändring av karaktären, utan de skulle kasta sig i armarna på den etiopiska eller panafrikanska rörelsen. Vi ha även i Kongo sett, att dylikt lätt kan hända.

Situationen är verkligen tragisk. Dessa tusenden ropa: "Vi ha bränt våra avgudar. Vi vilja tjäna den levande Guden. Sänd oss lärare att undervisa oss. Vi ha hört Kristi kallelse, och vi sträcka ut våra händer till hans församling." Och ändock göres så litet. Och där det behöves så väl, såsom i de franska kolonierna, ställer man sig avvisande, ehuru man å andra sidan erkänner missionens arbete kulturellt. Katolikerna ha gjort stora ansträngningar. De franska protestanterna äro få och ha ju så ringa resurser i jämförelse med katolikerna, att de ej kunna göra så mycket. Andra missionssällskap vilja hjälpa dem, men då uppstå svårigheter, som till största delen bestå i misstankar mot all icke-fransk mission, men synnerligast mot engelsk och amerikansk. Missionärerna betraktas som agenter för sina respektiva regeringar, varför man bereder dem de största svårigheter, som ibland blivit så outhärdliga, att de måst lämna landet. Så måste den amerikanska presbyterianska missionen på västkusten i Franska Kongo göra. De flyttade till Kamerun, där de nu ånyo kommit under franska kolonialregeringen. De franska protestanterna, som förut icke hade någon mission i Franska Kongo,

övertogo deras mission där, och nu hjälpa de dem på bästa sätt i Franska Kamerun.

Missionen där är t. o. m. för de franska protestanterna själva ganska vansklig, huru mycket mer då för icke-franska missioner. Allegret diskuterade en dag med kolonialministern om till vilken nytta det skulle vara såväl ekonomiskt som moraliskt att i franska kolonierna kunna få samarbeta med andra missioner, som odisputabelt äro så lojala. "Ja, möjligen", svarade han, "men jag skulle föredraga, att de voro fransmän eller åtminstone biträdda av fransmän." Detta har ock blivit rätt uppfattat av andra missionssällskap, så att de för folkets skull i de franska kolonierna säga till de franska protestanterna: "Utan eder hjälp är det omöjligt att komma framåt. Giv oss de fransmän, vi behöva, för att utföra arbetet i edra kolonier." Detta är alldeles nödvändigt. Man må t. ex. erinra sig, vad Mgr Angourt, biskopen i Brazzaville, skrev: "Det stora antal utländska pastorer, både engelska och amerikanska, som översvämma våra franska besittningar, utströende mängder av dollars och shillings, utgöra en allvarlig fara. Ha de endast religiösa syften till mål?" I Franska Kongo saknas de nästan helt och hållet. Även den väl underrättade och mot de infödda så välvillige guvernören Delafosse skriver i Bulletin de l'Afrique française: "Från alla håll höra vi om den plötsliga ankomsten av talrika amerikanska missionärer av båda könen, somliga vita, andra svarta, tillhörande

de mest skilda sekter, vilka tränga in i franska, belgiska och brittiska kolonier och i de gamla tyska besittningarna. De komma under förevändning att vilja evangelisera hedningarna, medan de närma sig såväl dem av infödingarna som äro kristna (d. v. s. katoliker) som andra. Den möda de åtaga sig att upprätta åkerbruks- och hantverksskolor, vartill deras organisationer förser dem med pengar till fritt förfogande, ger skäl att frukta, att de hellre äro den nya världens kapitalisters förelöpare och förtrupper, som önska tävla med europeiska nationer i deras afrikanska dominions."

Allegrét anmärker härtill så riktigt: "Då missionärerna nöja sig med att blott predika evangelium, förebrår man dem för att de icke göra något praktiskt. Då de predika evangelium om arbetet och inrikta sitt arbete på att giva de infödda ledning i att göra sitt land värdefullt, anklagar man dem för politiska syften."

Ja, säger han vidare: "Utan att önska tala alltför rätt fram, så anse somliga de utländska missionärerna icke vara önskvärda, emedan de äro protestanter och utlänningar."

På grund härav blir den utländska missionen ett mycket ömtåligt problem i den franska kolonialpolitiken. Jag vill här anföra Allégret, emedan han så väl känner sina egna landsmän: "I första rummet äro vi på grund av en mängd skäl i allmänhet icke alls omtyckta. Vår regerings politik bekänner sig

icke vara klerikal, men individers sympatier tendera ofta åt det hållet. Vidare har vår kolonialpolitik, allteftersom den utvecklat sig till ett samarbete med de infödda, syftat till att vinna deras tro och lydnad genom att respektera deras seder, men missionsarbetet synes för en ytlig betraktare stå i opposition till denna princip. Dess skenbara mål synes vara att vända upp och ned på de inföddas sekulära traditioner för att leda folket till att antaga europeens bestämda tro, vilket under alla förhållanden skulle ligga utanför deras förmåga. Det behöves blott ett kort steg utanför denna ståndpunkt för att anse missionärerna och deras infödda medarbetare som en källa till oro. Det måste medges, att kristna äro svårare att regera, att de äro mera tänkande, och att detta tilltager, allteftersom personligheten utvecklas. Men det är själar, karaktärer, samveten vi behöva och icke slavar."

Oaktat allt detta är mission alldeles nödvändig, emedan all fostran och upplysning kräver en sedlig grund. Mission behövs. Det inse nog de flesta, men på samma gång fruktas den av många.

Missionären och missionens vänner kunna känna sig missmodiga vid tanken på dessa förhållanden och t. o. m. tänka på att draga bort till ett annat fält såsom vi till Belgiska Kongo, där famnen står öppen för alla missioner.

Missionen pioniären i folkupplysningen.

Missionens uppgift under den gångna tiden har genom sin framskjutna ställning och sitt genomgripande arbete på alla områden varit oerhört stor, och vi kunna icke beräkna eller uppskatta de stora resultat, som vunnits, ty de bestå icke i siffror utan i andliga värden av olika slag. Man betänke blott missionens insats i det förflutna, då det gäller skolorna, varav 9/10 dirigerats av missionen. Nya förhållanden ha nu inträtt, och det vore ödesdigert, om vi på grund av det förflutna skulle tro, att vårt inflytande och vår ställning vore säkerställda. Nej, de yttre gyllene omständigheterna för missionens höga ställning och stora inflytande äro förbi, möjligen med undantag av helt nya fält i det inre av Afrika. Om missionen hädanefter skall kunna bibehålla sin ställning, fordras det att både vara vaken för farorna och att söka avvärja dem.

De stora missionssällskapen i Amerika och England ha också beaktat detta, så att de mest ingående undersökningar ha gjorts genom kommissioner och resor i Afrika. Så har t. ex. den förut omnämnde Dr *Jesse Jones,* en eminent amerikansk sociologs resor och undersökningar lämnat ett gott, kritiskt resultat. Likaledes ha andra sociologer och pedagoger, såsom t. ex. Prof. *Paul Monroe* m. fl., samverkat med det internationella missionsrådet i

deras ansträngningar för att framgångsfullt möta de nya förhållandena på de skilda fälten.

Vi vilja i det följande fästa uppmärksamheten vid dessa undersökningar och den kritik, som missionen undergått, att även de svenska missionerna må beakta sin ställning i fråga om sin medverkan till folkupplysningen.

Vi vilja då först påpeka, att missionens ställning i folkupplysningen varit pioniärens. Det är ett märkligt vittnesbörd om Kristi makt och missionens kulturella uppgift, att förelöparna, pioniärerna och de förnämsta förkämparna för de afrikanska rasernas fostran varit Kristi lärjungar. På grund härav är ock den kultur, som missionen medverkar till, i första rummet den, som vill så omdana människan, att hon inför mångfalden av sina uppgifter i denna världen minns sin uppgift och kallelse att tillhöra Guds rike, att påminna henne om, att hon har en själ, som är född till evigt liv, så att det inre blir det yttres härskare, att Kristus blir kulturens centrum, ty endast han ger mening åt vårt liv. I hans efterföljd måste individer och folk, om än stapplande, forma sitt liv och sina gärningar, om det skall bliva en verklig kultur.

På några få ställen i Afrika, t. ex. i Sydafrika, är missionen icke längre pioniären utan den verkliga folkuppfostraren. En indisk furste svarade en gång på frågan: Vad gott uträtta missionerna? följande: "Jag säger såsom min fulla övertygelse, att utan

den bibelkunskap, som dessa anspråkslösa och ödmjuka män meddelat vårt folk, skulle varken engelska lagar eller vetenskap, nej, inte ens de brittiska vapnen ha förmått att åstadkomma de stora förändringar, som nu äga rum." Detta äger sin tillämpning även i Afrika. Märkligt är general Smuts vittnesbörd om huru långt folkuppfostran kommit, då han, som ledde och avgjorde striden vid de vita gruvarbetarnas strejk, när 100,000 infödda blevo arbetslösa, gjorde den vita befolkningen uppmärksam på de inföddas värdiga hållning hela krisen igenom. Han påvisade, att ehuru starka och grymma påtryckningar gjordes, bevarade de sitt huvud kallt och voro av de mest stabila element i Rand.

Från de högre missionsinstituten ha utgått framstående män, som sedermera fortsatt sina studier i England och som inträtt i arbetet för sitt folks bildning.

Bland stora kristna hövdingar må nämnas *Khama*, konungen över Bamangwatostammen. Han dog i febr. 1923 vid en ålder av över 90 år. Han var en av de stora mäktiga chefer, som i likhet med *Moshesh, Cetewayo, Lobengula* och *Lewanika* voro hjältar i Sydafrikas historia under det senaste århundradet. Redaktionen av "Journal of African Society" säger om honom: "Han var bäst känd av allmänheten såsom en sann kristen. Han har dock på grund av sitt stränga förbud av rusdryckstrafiken blivit bedömd som missionärernas marionette, men

han var sannerligen ingen lekdocka. Hans kristendom var bestående och fast. Han gick hellre i landsflykt än han lydde sin faders bud att taga en andra hustru. Han var icke feg utan mäktig nog att bekämpa och tillbakaslå Matabeles angrepp. Han säges själv ha sårat den fruktansvärda Lobengula. Han var ock uppmärksammad som statsman. Khama var som krigare, statsman och gentleman ett levande bevis, som vederlägger teorien, att en afrikan icke kan komma under europeisk civilisations inflytande utan att taga skada därav." (Så långt redaktionen).

Redan vid 12 års ålder mötte Khama Livingstone vid sin faders sida. Han glömde aldrig detta möte, ty han fick redan då se den bok, som kunde tala ock till honom. Efter Livingstone kom Moffat och Makenzie. Vid 20 års ålder döptes både han och hans hustru. Hans karaktär torde icke framstå kraftigast, då han dödade ett lejon eller då han i krig mot mänskliga fiender visade sig som den tappraste, utan då han trots allt kunde införa rusdrycksförbud i sitt land samt ha makt att uppehålla det till sin död. Hans fasta beslut var att icke tåla någon dryckenskap, emedan den gjorde hans folk, såsom de vita så hånande sade, "till hälften djävlar och till hälften barn". De vita fingo till en början för sin egen del bruka berusande drycker med det villkor, att de icke sålde därav till folket eller berusade sig. De lovade detta. "Vi skola endast använda det som medicin", sade de. Men så en natt vid

ett dryckeslag kommo de vita i slagsmål med varandra, och Khama kom själv för att se dem ligga sanslösa av blodförlust och rus. Därmed var saken avgjord. Alla visste, att vad Khama skulle säga, det skulle han ock göra. Till dessa höll han följande tal, som ordagrant upptecknats av den tillstädesvarande engelske missionären Hepburn och som är av särskilt intresse även för oss:

"I, vite män, haven förnärmat och föraktat mig i min egen huvudstad, därför att jag är en svart man. Om I förakten oss svarta, vad haven I då att göra i detta land, som Gud har givit oss? Gån tillbaka till edert eget land!

Jag försöker att lära mitt folk att leva efter Guds ord, som vi mottogo av eder, I vita, och likväl leven I i laster, som vi icke förut haft någon kännedom om. I veten, att några av mina egna bröder hava lärt att tycka om starka drycker, och I veten, att jag önskar, att de *icke* en gång till skulle bliva i tillfälle att *se* sådana drycker, på det att de måtte glömma dem. Men ändå skaffen I dem in i landet, ja, I försöken till och med att fresta mig med dem.

Jag gör ett slut på detta i dag. Gån härifrån! Tagen vad eder tillhören och lämnen landet! Jag vill aldrig se eder mera."

En man i hopen, Khamas vän, uppfödd där i landet, bad om nåd. "Du", sade Khama, "du ber om nåd! Nej med dig har jag intet medlidande. Det är min plikt att hava medlidande med mitt folk,

som Gud har givit mig, och jag har medlidande med dem i dag — det är min plikt mot dem och mot Gud. — Drag dina färde!"

Khamas undersåtar blevo på några få år ett upplyst och rättskaffens folk. "Du behöver icke vakta varorna nu", sade en brittisk officer till en handelsresande, "i går kväll kommo vi in i konung Khamas land, och ingen av hans undersåtar skall stjäla dem."

Ännu en gång hotades landet allvarligt. Det var 1892, när Cecil Rhodes för Kap-Kairo järnvägens räkning ville underlägga sig hela landet. Khama reste då till London (1895) och fick stöd för sin begäran, så att han fick behålla landet, och därtill måste järnvägsbolaget gå in på rusdrycksförbudslagen, som Khama själv stiftat, nämligen att inga starka drycker till de infödda skulle genom järnvägen få införas i landet. De som försökte sälja starka drycker till de infödda, skulle straffas enligt gällande lag.

Ett annat märkligt exempel vill jag giva, taget ur hopen av de många högt bildade negrer, som nu finnas. Det är dr *Aggrey*, en i Amerika uppfostrad västkustafrikan. Han var medlem av den förut nämnda Phelp-Stoke Fund kommissionen, som reste till Afrika under europeiska och amerikanska missionssällskapens auspicier för att studera frågan om de inföddas fostran. Dr Aggrey är likaledes bland de "färgade" medlemmarna i det internationella missionsrådet. Sekreteraren skriver med hänsyn till dessa

icke-vitas deltagande i diskussionen bland annat följande: "Enligt min mening, och jag tillstår till min förvåning, nådde bidragen sin klimax i negrerna, de fattigaste i anden, de ödmjukaste av raserna på denna lilla bråkiga jord. Moton och Aggrey förde oss i beröring med en moders natur, som gick djupare än många av våra sofistiska resonemanger. De talade till oss enkelt, direkt och med bilder, som Jesus brukade. Huru rådet satt och lyssnade. Och huru, medan vi ömsom logo och ömsom fällde tårar, vi förstodo, att detta var hög filosofi, den visdom, som är fördold för visa och kloka i denna världen. I Guds familj kunna vi icke undvara barnaraserna. De se Honom klarare och djupare än de övriga av oss. Tack vare dessa medlemmar ha våra ögon öppnats för kyrkan på missionsfältet. Jag vill icke tänka på, vad vi skulle ha förlorat utan dessas hjälp."

Vid ett tillfälle sade dr Aggrey skämtsamt om sig och Moton, att de båda satte "färg" på missionsrådet, och båda kommo ock upp till måttet enligt hans beskrivning av en äkta neger, ty de voro svarta, svarta, svarta. Ingenting i rådet var mer aktningsvärt än deras ödmjuka stolthet över att ha negerblod. Andra delegater buro framstående namn och andra ha utfört förtjänstfulla gärningar.

Vi ha förut nämnt om utvecklingen på Haiti. Afrikas avkomlingar där spelade ju vid ett tillfälle en märklig roll vid Nationernas Förbunds möte 1922

enligt prof. *Gilbert Murray,* representant för Storbrittanien. Han sade bland annat: "Ingen av dem i representantförsamlingen, som sågo det, skall någonsin glömma det intryck, som en ensam negerdelegat från Haiti gjorde, i det han anklagade Sydafrikanska regeringen och således indirekt Brittiska riket med hänsyn till Bondelsvartresningen; ej heller den beundransvärda ande med vilken den höga kommissionen i Sydafrika och de övriga engelska talarna mottogo och utan knot beviljade Haiti-bons begäran om en kommitté för utredning.

President *Tafts* ord äro även beaktansvärda, då han sade: "En ras, som efter ett halvt århundrades civilisation kan trolla fram en Booker Washington, bör med tiden kunna göra underverk."

Missionen inför nya problem.

Missionen får dock med hänsyn till framtiden icke vila på sina lagrar, ty med den nya tiden måste nya linjer sökas för att missionen och sedermera de infödda kristna må kunna behålla sin plats i folkupplysningen.

Vi må nämligen beakta, att nya makter börja hota att minska och tillintetgöra missionens inflytande och reducera den preeminenta ställning, som den hittills haft.

Tre nya makter hota att underminera den ställning missionens skolor och läroverk hittills haft.

Den *första* faktorn är regeringen, som börjat påtaga sig ansvaret för folkuppfostran. Missionen har förut varit en enorm makt, emedan den i det stora hela representerat Västerns civilisation. Då staten med sin sekulära folkuppfostran börjar komma till makten, blir det ytterst svårt för de privata skolorna att tävla med staten på grund av dess större resurser genom skatter etc. Missionens skolor komma då i bakgrunden, om de ej kunna höjas i kvalitativt hänseende och därigenom bibehålla sitt inflytande.

Den *andra* faktorn att räkna med är, att staten överallt söker höja skolans standard och därför utbilda bättre kvalificerade lärare och ledare. *En* skola är bättre än ingen, men det bör vara en riktig skola med en god lärarekraft. Den kritik missionen i Sydafrika fått av Phelp-Stokes Fund kommissionen består i att det synes dem, som om lärare och ledare för folkets fostran blivit tillsatta, innan de varit tillräckligt utbildade därför, och så bedömes arbetet av administratörer m. fl. såsom ett andra klassens arbete. "Läraren måste förstå, att hans inflytande och ansvar måste sträcka sig utanför skolväggarna, till samhället, till hygienen, arbetena, rekreationen och det allmänna välbefinnandet." Denna skolans funktion har kommissionen funnit vara nästan okänd i många delar av Afrika. *Dr Jones* påstår, att den fundamentala proberstenen för upplysning och fostran skulle vara dess adapterande för byns eller

samhällets mänskliga varelsers hälsa och sanitära förhållanden. Han fann, att sundhetsvården och läran därom var en underordnad sak mot andra ämnen av mindre värde eller t. o. m. helt försummad.

"De inföddas fostran skulle vara så planlagd, att den kunde motsvara ett enkelt bylivs fordringar. Som den största delen av Afrikas folk måste leva på och av jorden, skulle de läras de teoretiska och praktiska grunderna för trädgårdsodling och sådan hemslöjd, som är användbar för bylivet."

Dr Jones fann, att ingen sådan agrikulturell undervisning gives och ingen sådan teknisk utbildning, som fordrar någon längre lärotid. Hans iakttagelser ledde honom ock att tro, att många infödda underminerade sin hälsa och moral genom brist på verklig rekreation, och han framhåller Amerikas erfarenhet på Filippinerna, vilken visar, att det är lätt att vända de primitivas sinne från överdriven sexuell eftergivenhet och andra skadliga nöjen till förströelser, som förbättra fysiken, sedligheten och vandeln. Han fann, att skolan vanligen var bunden av traditionen att läsa, skriva och räkna och att detta bildade grunden, på vilken all fostran skulle vila.

Må vi giva akt härpå, ty människor i allmänhet bedöma missionen icke efter idealen, som vi sträva för, utan efter resultat, som de kunna se. Skulle i så fall missionens skolor vara ett andra klassens arbete, så kunna vi ej därigenom rekommendera vår

missionsgärning för övrigt, och vi skola icke kunna hindra, att missionen mer och mer förlorar sin auktoritet i folkuppfostran.

Vår uppgift är att evangelisera världen. Det är en stor uppgift. Många fatta den så, att vi måste nå alla på jordens yta med Kristi evangelium. Men det är blott en del av uppgiften. Mänskligt liv har så väl djup som bredd. "Det finnes", säger Oldham, "kontinenter av mänsklig tanke och strävan att övervinna för Kristus, vilka äro en lika verklig del av Guds värld, som de fysiska kontinenter, där människor finnas, som aldrig ha hört evangelii budskap. Att mäta höjd och djup är en del av missionsuppgiften likaväl som att överfara längd och bredd av den värld, vi skola evangelisera."

Kristus såsom all kulturs centrum är den grund, på vilken missionen såväl politiskt som nationellt vill bygga. Därvid böra regeringarna medverka till naturfolkens höjande. Missionen kan dock icke och får aldrig slå av på sina rättfärdighetskrav utan hellre lida smälek och förföljelse. Missionen syftar längre, än vad som innefattas i en nationell och kulturell fostran. Den har bestämda motiv för evangelisationen, nämligen kristna karaktärers danande. (Härom se "Sanningsstrålar", den senare delen). Men då det gäller folkuppfostran är den i stort sett underkastad vissa lagar eller principer, som i mer eller mindre grad äro tillfinnandes bland alla folk.

Den *tredje* faktorn är just, vad prof. *Monroe* påpekat. Han fäster uppmärksamheten vid, att nationaliteten såsom grund antagits som en allmän kultur, som kan frambringas redan i skolan. Det blir alltså en folkuppfostran, kontrollerad av staten för politiska syften, d. v. s. att all fostran skulle ligga i händerna på statens ämbetsmän. Varhelst detta program icke kan utföras, får missionens eller andras skolarbete tillgodose statens intressen i detta stycke. Till detta mål synas alla regeringar även i Europa och Amerika i huvudsak sträva.

Varhelst nämnda tanke dominerar, söker man utestänga missionen eller kyrkan från själva folkuppfostran, såsom fallet är i Amerika, Japan, Korea m. fl. länder.

Ute på missionsfälten i Afrika äro regeringarna genom förhållandena ännu beroende av missionens hjälp, emedan deras ekonomiska resurser och lärarekrafter äro allt för otillräckliga. Här är ett rikt tillfälle för missionen att direkt tillgodose statens intressen genom att utbilda kristna lärare. En belgisk administratör tycktes icke fatta missionsuppgiften i detta stycke, då han en gång halvt ironiskt sade till mig: "Ni fostrar upp lärare, som vi taga och få nytta av i civiltjänsten m. m." Den kritik, som Dr Jones och även prof. Monroe uttalat har just varit den, att missionen i regel uraktlåtit att fostra tillräckligt många lärare och ledare. Därför har den icke haft nog för egna behov och alls inga för sta-

tens. Om statens skolor nu enligt dess nya skolprogram bliva kvalitativt de bästa, bliva de ock mera tilldragande, så att eleverna hellre gå till regeringsskolorna, och missionen har förlorat sitt stora tillfälle.

Frågans kärna är nu, vilken slags undervisning afrikanen skall ha, för att den skall kallas en folkuppfostran. Alla börja mer och mer bli av den tanken, att det fundamentala för detta folk icke är en litterär fostran utan de förnämsta elementen av modern civilisation och kristen kultur. Fostran efter ekonomiska linjer, insikt i moderna metoder för hantverk och jordbruk äro medel, varigenom de sättas i stånd att bli självunderhållande och komma då även att bidraga till handelns och landets utveckling i sin helhet. För afrikanen skulle alltså en sann kristlig ande och ett rättfärdigt liv, ådagalagt i sysselsättningen, familjelivet, i seder och bruk vara till mera gagn än filosofiska och teologiska spekulationer. Folkets inhemska religion är intimt förenad med deras hantverk, deras hem, stamseder och varje tanke av dagligt liv. Den högre religionen, som ersätter den ursprungliga, måste i icke mindre grad vara intim med allt detta.

Oeftergivliga krav på missionen.

Då missionen hittills lagt grunden till folkets fostran, bör den vaka över, att den får fullfölja sitt ar-

bete målmedvetet, ty då skall folkets framtid bli en helt annan, än om folkupplysningen skall ligga helt i regeringens hand. "Fostran är medlet, varigenom efterföljande generationer sammanlänkas med varandra och varigenom de rika arven av det förflutna överräckas till den nya tidsåldern."

Fostran kan dock ej meddelas mekaniskt genom lagar och system. Dess förnämsta inflytande är andligt. Och från missionens ståndpunkt måste vi erkänna, att det existerar en väsentlig skillnad mellan den kristna uppfattningen av livets mening och en trång nationell politisk fostran. Tron på den mänskliga personlighetens värde är väsentlig i den kristna synen på livet. "Människan i sig själv är målet och ej medlet, såsom fallet är, då staten söker uppfostra medborgarna för sin egen skull."

Å andra sidan synes det som om missionen även utanför sin egen krets hade många förkämpar. De höga ideal och det sedliga liv, som missionen arbetar för, omfattas av en del ledande politici och många andra, som ej göra anspråk på att vara sanna kristna, vilka icke skulle godtaga vad slags folkuppfostran som helst. De anse, att missionens skolor ha ett särskilt värde på grund av dess kända moraliska och sociala frukter. Det synes således icke vara för mycket att antaga, att en regering, som är vaken för de verkliga problemen, vill tillåta dylika skolor, som genom sin frihet, sina initiativ och be-

stämda mål och metoder hjälpa till att uppliva och rikta hela landets folkuppfostran.

Från missionens ståndpunkt är således en regeringspolitik, som är emot missionens skolväsende, ett hot mot all sann folkuppfostran. Missionen försvarar således ej blott sin plats utan den giver en högre och ädlare syn på folkets fostran.

Men man skulle ock kunna fråga: Är det en olycka, om regeringen övertager folkuppfostran och utesluter missionen från detta område? Skulle icke detta göra oss fria för vårt egentliga arbete, direkt evangelisation? Man skulle ju kunna vara benägen att säga, att det vore bra, om den stora, tunga skolbördan kunde läggas på regeringens axlar, men efter förhållandena är det ingalunda så. Vi kunna icke som kristna i ett icke kristet land tillåta, att folket växer upp och fostras i former, där Kristus och hans verk helt uteslutes ur deras liv. Att överlåta folkets fostran till staten, då därmed menas en icke kristen folkuppfostran, vore att erkänna, att människans själ och karaktär kan tillfredsställande utvecklas utan förbindelse med Kristus.

Ett annat skäl varför missionen bör behålla sin plats i folkuppfostran, är dess oeftergivliga krav på utbildning av kristna infödda ledare. Intet folk kan fostras eller kristnas endast genom utlänningar, utan därtill fordras ledare av deras egen ras. Ett märkligt exempel är förhållandet i Balkan, där det finnes grekiska, bulgariska, serbiska, armeniska, ita-

lienska, amerikanska, engelska, franska m. fl. skolor — alla av de infödda och de lokala myndigheterna ansedda som direkta proselytmakareagenturer för deras respektiva nationer.

Under vilka förhållanden kan då missionen ha hopp om att fortsätta att utöva sitt inflytande på folkuppfostran såsom förr?

1) Missionen måste ha *en bestämd skolpolitik.* Den bör ha en klar idé med hänsyn till den speciella karaktär och det bestämda mål, som skolan önskar giva. Den bör ock ha klart för sig regeringsskolans system och de medel, genom vilka dessa bäst kunna förverkligas. "Missionen i sin helhet har icke", säger Oldham, "en klar, bestämd skolpolitik, en som är lämpad efter de olika förhållandena på de skilda fälten." De flesta av regeringarna ha nu utstakat en bestämd undervisningspolitik för att främja de syften, som de fästa största vikten vid. Om de kristna skolorna då förbliva isolerade och ej enade på fältet, skjutas de gradvis åt sidan. "En general, som i krig är oviss och utan mål, eller en affärsman, som ej tar lång sikt och ej medräknar faktorer, distanseras snart av andra." Så ock med missionens skolor.

Stora och viktiga steg ha dock på sista tiden tagits för att ej blott allvarligt studera läget utan och att komma till enhet i formuleringen av ett kristet undervisningsprogram. De stora engelska och amerikanska missionssällskapen ha genom sina kommis-

sioner och genom internationella missionsrådet upptagit frågan inom alla länder på det stora världsmissionsfältet. Samarbete med regeringarna rekommenderas på det kraftigaste framför allt genom att åstadkomma ett vänskapligt och förtroendefullt förhållande inbördes, så att missionen kunde bliva en rådgivande faktor, och regeringen icke definitivt beslutade, förrän missionen rådfrågats. Men den rådgivande personen måste naturligtvis vara utrustad för en sådan uppgift, och då faller ansvaret här på missionen att finna eller utbilda sådana dugliga ledare för undervisningsväsendet. Deras uppgift blir ock att söka lösa andra frågor rörande skolan och regeringen, såsom tolkning av skollagen, tvister o. s. v. Där flera missioner arbeta, böra de naturligtvis samarbeta även i denna sak och ha ett gemensamt råd, varigenom de samarbeta med regeringen.

2) Missionens skolor måste alltid *stå på en hög nivå,* av vilken typ de än må vara. Allt för många skolor uppehållas nu med för dålig inhemsk kraft, så att skolan snarare är till skada än till nytta. Skolans mål är ej blott att vara till nytta för individen utan att bära ut vittnesbördet om Kristus till hela nationen, såsom den har gjort förut.

3) Missionen bör *ägna den största omsorg åt att finna och utbilda verkligt goda lärarekrafter,* söka dana dem till sanna kristliga personligheter och giva dem den allra bästa utrustning för sitt kall.

Den största och svåraste uppgift någon kan få, är att fostra människan, som under allt är samhällets största rikedom, att fostra henne rätt, ty då skall samhället bevaras från omstörtning, människans natur omskapas och vägen öppnas till honom, som sade: Jag är vägen, sanningen och livet. Detta är den stora skatt, som den kristna fostran vill giva. Genom att nu koncentrera sig på sin uppgift skall missionen behålla sin plats och även i fortsättningen göra sin insats i de afrikanska rasernas framåtskridande. De största och framgångsrikaste dagarna torde ligga i framtiden, om vi rätt se våra uppgifter så stora, som de äro, och rusta oss därför.

I några kolonier i Afrika, synnerligast de engelska, och likaledes i Belgiska Kongo, såsom vi förut sett, synas regeringarna hava intagit en mycket vänskaplig ställning till missionen i fråga om folkupplysningen.

Såsom exempel vilja vi taga missionsuppgifterna i Kenya kolonien. Där finnas 4 grupper av vita: ämbetsmän, missionärer, handelsmän och nybyggare. Alla av dem önska de infödda utveckling. Landet är mycket lämpligt för de vita. Därför finnas en mängd vita nybyggare. Vidare finnes där ett stort antal inflyttade indier, som hålla hårt på att vara engelska undersåtar. Dessutom finnas afrikanska immigranter, araber, somaler, baganda m. fl. Europeer och indier äro representerade i lagrådet. Euro-

peerna äro 9,000, indierna 22,000 och de infödda 3 millioner.

Under inflytandet av de fyra nämnda grupperna av vita, ha de infödda störtat in i ett civiliserat förhållande. De ha redan bildat politiska sällskap och börjat göra sig hörda. Politiken för i dag måste ha kommande dag i åtanke, om icke oundvikliga svårigheter skola uppstå. Den stora massan är i rörelse och rör sig snabbt. Den kan ej stannas. Den kan ledas. Missionens uppgift är att taga del däri. Såsom vi förut påpekat, är det här missionen såsom fostrarinna har en alldeles särskild uppgift. Fyra stora missionssällskap ha ock vid Kikuyu konferensen ingått en verklig allians för folkets fostran.

Bland folket har å ena sidan ett verkligt andligt uppvaknande skett, men med otillräcklig uppmärksamhet på, att det fordras en verklig omskapning för att det skall kunna fylla sin plats. Men å andra sidan finnes en skara infödingar utan stamkänsla och samhörighet med sitt folk. De äro till en viss grad civiliserade men hava otillräcklig utveckling av det sedliga sinnet, emedan deras fostran varit av sekulär art och icke religiös.

Botemedlet för dessa skaror är en rätt fostran i samarbete med de europeiska grupperna för att göra de infödda kristna passande för alla de olika grenar av arbete, som kolonien har att erbjuda. Efter dessa linjer vill missionens undervisningsanstalter arbeta.

Regeringen har ock utgivit en lag, som innefattar den fullaste möjliga utsträckning av principen för undervisning av infödda genom förmedling av missionssällskapen. För närvarande erkänner den dock endast de sällskap, som tillhöra Kikuyualliansen samt Romersk katolsk mission. Kikuyukommittén har blivit en rådgivande myndighet för regeringens undervisningsdepartement. Regeringen skall betala två tredjedelar av vissa utgifter. Regeringen säger till missionen: "Om I viljen tillfredsställa oss på den icke-religiösa sidan av vår studiekurs, skola vi hjälpa eder med anslag och lämna eder fria att fullfölja eder religiösa undervisning." Ja, de gå så långt, att de säga, att de anse missionerna som det rätta medlet för de infödda fostran. Programmet därför är uppsatt av Kikuyu-konferensen.

Vi se således, att de stora missionerna i Kenya på så sätt äro med i huvudlinjen för den stora skolrörelsen, som söker uppehålla och befordra det privata skolsystemet för att på så sätt humanisera och giva liv och andlig mening åt regeringens skollagar och system.

Å andra sidan följa regeringarna främmande nationers missioner ganska kritiskt. Hittills har i de flesta fall ingen restriktion blivit pålagd det arbete, missionärerna utfört, men enligt mångas tanke skulle missionärerna och de infödda lärarna vara ålagda att uttaga rättigheter för sin skolverksamhet, innan de tillåtas att praktisera den bland folket. Man an-

ser det högeligen önskvärt, att regeringen skulle känna dem, som uppfostra folket. Dr *Loram* säger angående Sydafrika: "För närvarande är det möjligt för vilken som helst att öppna en skola för de infödda utan att meddela myndigheterna därom."

I Franska Kongo ha vi under många år måst begära tillstånd för våra infödda lärare att hålla skola, men på senare tiden ha vi även måst göra det för missionärerna. De måste bland annat ha intyg om färdighet i franska språket. Lagen av febr. 1922 ger missionen rätt att bruka latin, franska eller vilket inhemskt språk som helst i kolonien vid offentlig gudstjänst. Men för att bygga en kyrka eller annan byggnad för offentlig gudstjänst fordras rättighet från regeringen. Samling för tillbedjan på varje icke berättigad plats är förbjuden. Andra förordningar fordra, att alla privata skolor skola vara inkorporerade i regeringens skolsystem, vilket måste tillämpas i skolan och att all undervisning i skolan måste ske på franska språket.

I Angola eller Portugisiska Kongo har skolverksamheten hittills uppehållits av missionerna, som fått bedriva sitt arbete med stor frihet. Denna har dock genom lagen av dec. 1921 begränsats på flera sätt. Bland annat är det förbjudet att undervisa på de infödda språk. Det är även påbjudet, att inga andra böcker, vare sig religiösa eller läroböcker, få skrivas, tryckas eller brukas än sådana, som äro på portugisiska språket. Med undantag av Franska och Por-

tugisiska Kongo börjar man överallt mer och mer erkänna de inföddas språkrättigheter. "Att förbjuda undervisning på modersmålet är ju ett tydligt förnekande av en fundamental mänsklig rätt", säger den afrikanska undersökningskommissionen genom Dr Jones. Det är den nationella kolonialpolitikens mål att sammanknyta de infödda med den styrande nationen och man tror sig lättast nå detta mål genom att förbjuda undervisning på modersmålet. Därför måste även alla lärarna ute i byarna i Angola kunna portugisiska språket, och befinnas de icke bruka detta språk i skolarbetet, kunna deras rättigheter att hålla skola fråntagas dem. Andra förordningar finnas ock, vilka visserligen äro goda men även kunna brukas för att hämma missionens arbete.

Den afrikanska undervisningskommissionen anbefaller bland annat följande, som vilar på erkänd internationell politik för kolonisering:

1) Att regeringen *tillsätter en kommission,* som tar hänsyn till de inföddas i Angola behov i likhet med organiseringen och syftena hos den välkända kommission, som är tillsatt av konungen i Belgien. Medlemmarna i kommissionen skulle representera icke blott regeringen, utan även handelsföretag och missionsorganisationer, som sysselsätta sig med de inföddas fostran.

2) Att regeringen i sina förordningar med avseende på de infödda *tar hänsyn till deras hälsa, språk, det bästa av deras seder, deras familj, by-*

liv och så långt möjligt är deras stamauktoritet. Sådan hänsyn underlättar alla ansträngningar, som göras för de inföddas förbättring. Man skulle kraftigt förebygga allt tvångsarbete och onödigt sönderslitande av familjens eller byns liv. De nyligen fastställda förordningarna av Nationernas Förbund och brittiska regeringen i Kenya kolonien äro anmärkningsvärda antydningar för internationell hållning i dessa ting.

3) Att den givna lagen av dec. 1921 må göras effektiv med *undantag av förordningen, som begränsar bruket av de inföddas språk.* — — — Internationell politik fordrar erkännande av de inföddas språk såsom ett väsentligt element i de inföddas liv. Det må ock uppmärksammas, att de minutiösa föreskrifterna angående missionens verksamhet lätt kunna brukas av underordnade ämbetsmän för att förfölja de infödda och allvarligt motarbeta missionärerna. Den afrikanska undervisningskommissionen har nämnt detta, emedan den sett liknande föreskrifter brukade till allvarlig skada för undervisningsarbetet i andra kolonier.

Härefter följa flera andra förslag och råd till regeringen och missionerna med hänsyn till förhållandena i Angola och utvecklingen därstädes. De utländska protestantiska missionerna ha under många år arbetat i kolonien och haft en ansenlig framgång.

Den afrikanska undervisningskommissionen har icke besökt Franska Kongo, men som lagar och för-

ordningar för missionen där i mycket överensstämma med dessa i Angola, ha vi angivit kommissionens ovan nämnda rekommendationer, och vi tro, att den med avseende på Franska Kongo även skulle uttryckt sin önskan, att andra missionssällskap från Europa och Amerika måtte få tillträde till kolonien, eftersom religionsfrihet i kolonierna och mandaten är ett internationellt erkännande.

Med hänsyn till missionens ställning till regeringen i Franska Kongo i undervisningsfrågor och de inföddas väl och fostran för övrigt, önska vi på allt sätt finna medel och utvägar till ett verksamt samarbete med regeringen. Vi kunna icke i likhet med de engelska missionärerna i engelska kolonier uppträda med fullt samma anspråk eller auktoritet, men vi tro dock, att vi så småningom skola kunna komma till ett mera intimt samarbete med regeringen ifråga om folkets fostran, så att den fullt förstår våra syften och har verkligt förtroende för vårt arbete. Ett medel härtill torde vara att upptaga den anvisning vi nyss anfört av franske kolonialministern angående utländska missionärer: "Jag skulle föredraga att de vore fransmän eller åtminstone biträdda av fransmän." D. v. s. vi borde söka få en eller ett par franska missionärer som medarbetare, rådgivare och mellanhänder mellan regeringen och missionen.

Intet offer är för dyrbart att göra för folkets räddning och frälsning. Vi hava redan gjort, vad vi

hittills kunnat, för att fylla alla krav enligt skol- och koncessionslagen, och vi måste vara redo till ännu flera uppoffringar, så länge icke andra missioner få upptaga arbete inom kolonien.

Med hänsyn till vårt arbete i Kongo må följande utdrag göras ur den afrikanska undervisningskommissionens rapporter: "Missionärerna (de svenska) äro genuint intresserade för skolarbete. Många av dem äro skickliga i handslöjd och odling av jorden. Deras verksamhet innefattar den vanliga klassläsningen och en ansenlig undervisning i träslöjd, trädgårdsskötsel och inhemska hantverk. Missionens inflytande riktar sig på utvecklingen av de hygieniska förhållandena, på skicklighet i jordbruk och på förbättring av de inföddas liv i allmänhet. Stationsbyggnaderna och de väl skötta anläggningarna ge en reflex av den drift, flit, goda smak och sunda omdöme, som det svenska folket är känt för." — — — Vidare omtalas vår litterära verksamhet, bibelöversättningen m. m.

På grund av det hjärtliga samarbetet mellan missionen och belgiska regeringen samt dess stora erkännande av missionsarbetet, har den afrikanska undervisningskommissionen fritt uttalat sina förslag och tankar såväl till regeringen som till missionen. Ett kort sammandrag av några punkter är följande:

Att alla, som hava omsorgen av de 2,200,000 barnens i skolåldern fostran, även måtte beakta uppfostran av infödda lärare och ledare för massan av

folket. Ett undervisningssystem, som icke förmår att sörja för båda av dessa typer av undervisning, skall ej heller vara i stånd att ombesörja den nödvändiga upplysningen för folkets utveckling.

Att undervisningen för både massan och deras lärare tar hänsyn till följande huvudsaker: hälsa, förmåga att utveckla landets resurser, hushållskonst, sund rekreation, elementär kunskap, karaktärsdaning och ansvarskänsla för samhället.

Att skolsystemet inom varje område giver en gradering av skolorna enligt mönstret av det system, som brukas i Natal, Södra Afrika eller skotska missionens skolor i Kalabar och Nigeria.

a) En central skola för lärare med inackorderade elever, som äro utvalda lärjungar från den näst lägre graden av institution.

b) En central kommunal skola med möjligheter för inackordering (s. k. boarding-school) för lärjungar från den lägsta graden av skola.

c) Lokala dagskolor under infödda lärare, som äro kunniga icke blott i att sköta en skola utan även passande som ledare i skolans samhälle.

Att de mest vitala behoven i Kongo torde vara a) noggrant och effektivt överinseende över utstationernas skolor, b) varje skolledares vaksamma iakttagande för att uppväcka lovande lärjungar, som kunna avancera till högre grad av skola. Genom dylikt överinseende och väljande, skall skolsystemet gradvis höja sig över närvarande förhållanden.

Att undervisningen av flickor och kvinnor får ett allvarligare beaktande än hitintills både med hänsyn till kvantitet och kvalitet i varje grad av skolan.

Att stammens språk bör användas de två eller tre första åren i skolan. Att av de s. k. lingua franca ett bör brukas i mellanskolan. Franska språket bör läsas från det fjärde året och uppåt.

Att regeringen måtte överväga ett direkt departement för skolundervisningen i stället för att den underordnas justitiedepartementet. Direktören för ett sådant departement bör bli förtrogen med de bästa koloniala undervisningssystem i varje del av världen. Hans noggranna kunskap om de olika skolsystemen i kolonierna skulle kraftigt medverka till en harmonisk utveckling av kolonien och dess infödda befolkning.

Att regeringen ville mera uppskatta de infödda lärarna, ty det skulle medverka till att draga kunniga infödda till lärarekallet och hålla dem tillbaka från de frestande tjänster med högre avlöning, som handelsföretagen erbjuda. Form och villkor för en sådan uppskattning fordrar ett omsorgsfullt övervägande.

Att stora jordbruksanläggningar för handeln visserligen äro viktiga, men att odlingen av jorden genom de små infödda jordbrukarna är mycket mera viktig för koloniens allmänna bästa.

Vidare anbefalles det fortsatta samarbetet mellan de protestantiska missionssällskapen samt deras ut-

talande i dessa frågor och de mått och steg de redan tagit för att förverkliga de stora uppgifter, som förestå.

En annan mycket allvarlig fråga, som upptagits till behandling, är om missionen skall deltaga i koloniens allmänna och politiska frågor eller icke. Ehuru denna fråga nu långt mera än förr beaktats i missionslitteraturen, äro dock många av den uppfattningen, att en sådan utsträckning av missionens uppgifter kommer att resultera i ett försvagande av det kristna budskapet och missionsarbetet sålunda berövas sin genomträngande förmåga. De vilja liksom säga: Låt missionären begränsa sig till evangelii förkunnande och människors omvändelse, och koloniens allmänna angelägenheter skola sköta sig själva.

Andra åter påvisa det rätta i att uppehålla intresset för dessa frågor, vilka somliga anse som världsliga. Vi vilja giva rätt åt detta intresse för allmänna frågor genom att peka på dem, som äro räknade till de största missionskaraktärerna. Slavhandeln och sprittrafiken diskuterades beständigt av *David Livingstone.* Tid och tanke utnyttjades av *Alexander Duff* i att göra sitt inflytande gällande för individernas fostran. Resultaten blevo ock storartade. *John Makenzie* m. fl. ha givit sin styrka och sitt inflytande obetingat till lösning av Sydafrikas allmänna frågor. Det är, såsom någon påpekat, missionens stolthet i dag, att genom *Guido Verbeck* den kristna missions-

rörelsen hade en hand med i den politiska rekonstruktionen i Japan efter moderna linjer.

I stället för att det skulle vara en avvikelse från tron för en missionär att intressera sig för kolonialfrågorna, så för det honom i stället mitt upp i raden av de största missionsledarna. Men härtill fordras såväl kallelse som en utomordentlig utrustning.

Vidare har intresset för koloniens bästa och dess angelägenheter vuxit fram ur en djupare uppskattning i våra dagar av evangelii djupgående och vittomfattande syften. Den gudomliga frälsningen är för hela livet på alla dess områden. Det finnes icke någon neutral zon av politiskt, socialt eller kulturellt liv, inom vilken kristen tro och moral icke skulle göra sina anspråk på seger gällande. Den närvarande världssituationen efter kriget rättfärdigar i ännu högre grad än fordom en kraftig insats i arbetet för folkens väl. *V. K. Wellington Koo,* förr Kinesiska republikens minister i U. S. A. och sedermera i London, sade vid en akademisk konferens i Chicago 1916: "Nära förenat med och dock tydligt skillt därifrån är missionärernas inflytande och arbete som evangelii budbärare en viktig faktor i den sociala pånyttfödelsen i Kina. Många av de epokgörande reformerna, såsom undertryckande av opiumbruket och bortkastande av fotbindningen hava av dem blivit genomdrivna med ej ringa mod och kraft."

Bland många exempel på vad en förenad ansträngning förmår uträtta är den förändring, som brittiska

kolonialregeringen i Kenya måst vidtaga angående förslaget om tvångsarbete.

Vid internationella missionsrådets möte i Craus nära Genève behandlades ock denna fråga. I rapporten förekommer följande passus: "För de afrikanska folkens välfärd är en rätt lösning av frågorna om jorden och arbetet vital. Det synes icke vara möjligt för missionärerna att förbli indifferenta i dessa frågor. De europeiska regeringarnas politik, som dikteras av den ekonomiska vinst den regerande statens medborgare kunna få, med ringa hänsyn till de styrdas intressen, är i grunden okristlig. Det skulle vara ett fatalt hyckleri i själva missionsuppgiften, om missionerna läte sig nöja utan att protestera mot en politik, som berövar de infödda deras rättigheter på jorden och degraderar dem till att vara blott och bart verktyg för den vite mannens vinst."

I ljuset av detta och andra förhållanden i olika delar av världen kan man med skäl fråga, om det kristna vittnesbördet kan på ett troget sätt givas världen med mindre än att det frambäres såväl i den nationella sfären som i det individuella livet och om evangelium kan verksamt anbefallas åt folken i Afrika, om de kristna bifalla nationell politik, som motsäger dess grundprinciper.

Missionen har en stor uppgift och betydelse bland naturfolken även genom sin vetenskap och forskning, vilket numer är allmänt erkänt. Detta är ock

ett vittnesbörd om dess kulturella förmåga. Forskningen är en kulturfaktor även bland folket självt, ty det får därigenom en klarare inblick såväl i språket som i hela sitt sociala liv och i vetenskapen för övrigt. Den väcker tillika ett stort intresse hos dem på flera sätt. De börja själva forska och taga reda på det förborgade såväl inom sina egna led som i naturens rike.

Missionens kulturarbete är så mångsidigt och av så genomgripande art, att det knappast kan värderas eller uppskattas genom siffror. Statistiken för Svenska Missions-Förbundets Kongomission visar ju en glädjande framgång i den direkt religiösa verksamheten under den gångna grundläggande verksamhetsperioden. Vi ha elva huvudstationer med 192 större eller mindre utstationer med sina skolor och cirka 13,000 elever. Dessutom ha vi ett lärareseminarium, 2 sjukhus, 2 hantverksskolor samt slöjdskolor och åkerbruk på nästan alla huvudstationer. De nattvardsberättigade medlemmarna i församlingen voro (jan. 1924) 14,585. Dock äro dessa siffror blott en bråkdel av vad missionen sedermera genom sitt kulturella arbete på alla områden utfört. Härtill må erinras, att de kommande årens skördar utan tvivel skola mångdubblas och på så sätt uppenbara de i det fördolda verksamma krafterna. De två sista åren döptes nämligen icke mindre än 6,762 infödda.

Med hänsyn till hela Afrika arbeta där 119 protestantiska missionssällskap med 5,365 infödda med-

arbetare och omkring 2 miljoner församlingsmedlemmar. Härtill kommer ock den katolska missionen.

Till det yttre är missionens arbete icke alltid så anslående och prunkande. Dess största kraft uppenbarar sig i det fördolda, i själens och andens helgande och förädlande. Surdegen, evangelii glada budskap, framburet i ord och gärning av missionärerna och de afrikanska budbärarna, ligger där och utför sin omskapande kraft till dess, enligt liknelsen, alltsammans blir genomsyrat. Då är missionens segerkraft uppenbarad och dess verk fullbordat.

II

Mission och forskning

Mission och forskning.

Det är icke så länge sedan vi i en Stockholmstidning läste en mycket uppmärksammad artikel över frågan: Gör missionen nytta? Efter den gjorda undersökningen frågar artikelförfattaren ånyo: "Gör missionen nytta i sedligt och kulturellt avseende?" Han svarar: "För min del brukade jag den tiden jag ej alls kände till missionen utan tvekan svara nej. Sedan jag nu något litet lärt känna den, svarar jag lika obetingat ja."

Men kan missionen gagna forskningen? Icke så få skola utan tvekan svara nej, ty "missionen är" — säger nämnda artikelförfattare — "icke synnerligen populär i högre kulturella kretsar, och man har ett rätt allmänt intryck av, att det ej precis är de intelligentaste personerna i Sverige, vilka resa ut som missionärer."

Jag har dock nu fått till uppgift att närmast med ledning av mina egna undersökningar visa huru mis-

sionärens arbete kan gagna forskningen och huru forskningsarbetet är en del av missionsgärningen.

Den framstående plats missionen intagit i det stora kulturarbetet genom att rikta den vetenskapliga kunskapen och uppliva det intellektuella livet har man sällan tänkt på och aldrig tillräckligt förstått. Men allt ifrån den gamla världens förfall, då den missionerande kyrkan övertog dess intellektuella arv och å andra sidan upptog de element, som behövdes för att uppbygga västerns kultur, har kyrkan och missionen tiderna igenom på olika sätt kraftigt befrämjat forskningen och all sann kultur.

Då man går att värdesätta den nuvarande kristna missionen, bör man naturligtvis framför allt ta hänsyn till dess egentliga uppgift och innersta syfte: de icke-kristna folkens evangelisering. Man bör ock rätt värdesätta alla de arbeten, som missionen nödgas upptaga och utföra i sin banbrytande verksamhet. Man skall nämligen knappast finna något folk, där missionen icke varit banbrytaren icke blott i själva missionsarbetet utan även i studiet av språket, religionen och etnologien för övrigt. Såsom banbrytare har den även i den geografiska, medicinska och naturhistoriska forskningen gjort märkbara insatser.

Missionen har icke blott samlat en massa nytt stoff utan den har ock för sin egen skull och i vetenskapens intresse bearbetat detta stoff och utgivit

synnerligen aktningsvärda arbeten, som av vetenskapsmän vunnit de livligaste erkännanden.

Missionen gagnar forskningen i flera avseenden, ty inom varje gren av vetenskapen söker man finna utvecklingsstadierna, och därför studeras t. ex. de primitiva folken icke blott för deras egen skull utan antingen för att få hjälp och ledning vid studiet av forntida folk eller ock för att hos mera kulturellt framskridna folk finna förklaring på vissa bruk och föreställelser, så att forskaren må kunna lösa problemen. Så t. ex. överraskades jag av att ha löst ett fonetiskt problem, som även gällde de europeiska språken, vilket jag icke visste förrän prof. *Meinhoff*, den kände språkforskaren i Hamburg, gratulerade mi till upptäckten. Många dylika fall skulle kunna påpekas.

Missionären har många förutsättningar för att kunna tjäna forskningen. Han behöver för den skull ej vara vetenskapsman, men ju större vetenskaplig bildning och intresse han har för saken, till desto större nytta kan han vara. Han kan genom sitt mångåriga arbete på samma missionsfält tränga djupare in i språket. Han allena vinner folkets fulla förtroende och kan därför såsom ingen annan förstå och känna folket i alla dess levnadsförhållanden. Därvid kommer han osökt in på andra forskningsområden, där han kan göra viktiga iakttagelser och åstadkomma värdefulla samlingar såväl från folket som från djur- och växtvärlden.

Professor *Edgar Reuterskiöld* i Uppsala säger med avseende på religionshistorisk forskning: "Då det gäller primitiva folk, lösas icke de religionsvetenskapliga frågorna genom några om än med aldrig så stor omsorg utrustade expeditioner. Endast för dem, som kunna leva åratal — ja, jag vore frestad att säga hela sitt liv — bland dessa människor, finnes det möjlighet att på allvar komma till rätta med religionen hos folken. Detta beror icke på den primitiva människans medfödda blyghet el. dyl., utan det beror på, att den primitiva religiositeten så ofta har mysteriets karaktär."

Det är verkligen ofta mycket svårt att kunna följa den primitive i hans tankegång. Vi erkänna detta själva, fastän vi i så många år arbetat bland dem i Kongo.

De geografiska upptäckterna av stora pioniärmissionärer, såsom *David Livingstone, Ludvig Krapf* och *Johannes Rebmann* fyllde deras samtid med förvåning. Geografen *Oskar Peschel* erkände detta med beundransvärd öppenhet i sin *"Abhandlungen über Länder- und Volkerkunde* (1877), där han skriver: "Geografisk vetenskap står i djup skuld till missionsinstitutionerna — — — och en historia om forskningsresanden är en historia om missionen."

Det var missionärer, som upptäckte de väldiga snöbetäckta bergen Kilimanscharo och Kenia. Bland andra må nämnas missionär *Grenfell* i Kongo, som på sin missionsångare gjorde vidsträckta resor och

lämnade högst värdefulla upplysningar om stora delar av Central-Kongos land och folk. Vår kunskap om andra länder har genom missionärer blivit betydligt vidgad.

Den medicinska vetenskapen och den naturhistoriska forskningens alla områden har missionen gagnat på flera sätt. Livingstone var den förste, som beskrev den i Afrika förhärjande sömnsjukan, och missionsläkarna ha ägnat sig åt utforskandet av de tropiska sjukdomarna, varöver finnas en mängd värdefulla arbeten. Genom samlingar och rön, som vakna och intresserade missionärer kunnat utföra, har den naturhistoriska forskningen fått ett rikt material att bearbeta.

I den moderna språkforskningen har missionen kanske inlagt sina största förtjänster, ty varhelst en mission grundlägges, måste den ock på sitt program upptaga ett ingående studium av språket. Ärkebiskop *Söderblom* säger: "Inom språkvetenskapen äro missionärerna ofta de första och enda upptecknarna av okända språk och dialekter. Otrolig samvetsgrannhet och petig, osjälvisk möda under svåra villkor, vanligen företagen för att vinna möjlighet till Bibelns översättning, har kommit språkforskningen till godo." Prof. *Meinhoff* säger i sitt förord till Kongogrammatiken: "Vi forskare i bantuspråk hava den evangeliska missionen att tacka för det allra mesta vi veta angående dessa språk. Det är myc-

ket glädjande, att nu också den svenska missionen antager sig denna unga vetenskap."

De första försöken att finna någon ordning i det otaliga antalet afrikanska språk gjordes av tysken *W. S. Koelle,* som sändes till Sierra Leone i en engelsk mission och som så tidigt som 1854 utgav sin beundransvärda *"Polyglotta Africana"* i London.

Sinologen *H. Conon,* som underkastat de melanesiska språken en jämförande analys (1861—1873) erkände, att en ofantlig mängd av material, som behövdes för en djupgående kunskap om språken, erhölls genom missionärerna, som hade ägnat en sådan omsorg om utarbetande av grammatikor och ordböcker särskilt med hänsyn till översättningen av den Heliga Skrift.

I vår egen tid se vi tillbaka på allt vad baptistmissionären *William Carey* med sitt underbara språkgeni var i stånd att fullborda i samarbete med sina kamrater, som arbetade i den lilla danska missionen vid Serampore. Från sin lilla missionspress utgav Carey två av de sju böckerna av det stora indiska episka poemet *Ramayana* med text, översättning och tolkning (1806—1810). År 1798 började han översätta *Rig-Veda* och *Puranas* och utarbetade från sex manuskript texten till *Hitopadesa,* en samling av fabler. Han samlade oförtrutet etnologiska meddelanden rörande Indiens raser och utgav detta i volymer, som alltfort äro av stort värde. Han studerade den rika indiska floran och lade grunden

till en botanisk trädgård, som på den tiden var ryktbar.

Det var Herrnhutare i Västra Himalaja, som till en anmärkningsvärd grad voro pioniärer i vetenskapens rike från begynnelsen av sitt arbete bland tibetanerna år 1853. *H. A. Jäschke* utgav böcker, som blevo grunden till studiet av det tibetanska språket. Dr *A. H. Francke* fick erkännande för sina undersökningar i denna ras' historia och litteratur, under det att de gamla manuskript, som missionär *Weber* fann, ledde till upptäckten av det famösa centrum av världsvid civilisation i gamla Khotan och Turfan.

Den kinesiska kulturens inträngande i Europa och särskilt i Frankrike kunde spåras från Jesuitermissionärer i Kina, vilka vid den tiden utmärkte sig såsom en rad rikt utrustade män, som gav missionen en enastående vetenskaplig glans. Det var från deras brev och meddelanden, som Pater *Du Halde* tog sitt material för det märkliga arbetet "*Description de la Chine.*" Den första översättningen av Kinas klassiker utkom i Paris 1687. De hade ett stort inflytande på världens rationalister, så att en av deras typiska representanter *Christian Wolff* förklarade, att Konfucius' sedelära skiljde sig mycket litet från hans egen, av vilket han drog den slutsatsen, att man kunde komma till en sund lag i etik helt och hållet genom mänskligt förstånd och oberoende av uppenbarelse.

Man har icke heller uppmärksammat, att de synnerligen värdefulla bidrag, som erhållits i orientalisk kunskap, ha sitt ursprung i samarbete med missionärer. Den ryske orientalisten *G. S. Bayer* (1694—1738) ansågs som den största auktoriteten på sin tid i Indiens språk, men detta berodde till största delen på hans förbindelser med Danske Halle missionens missionärer, som då arbetade i Tranquebar.

De tidigaste meddelandena om Indien och dess kultur härstamma från den holländske missionären *Abraham Roger,* som arbetade mer än 16 år i Indien. Han var även den förste, som genom översättning gjorde en del av sanskrit litteraturen, *Spruchedes Bartrhari*, känd i sitt postuma verk: "*De open Deure tot het verborgen Heydendom*" (Leyden 1651). Därifrån tog sedermera Herder utdrag för sitt "*Stimme der Völker*" Den långt nående verkan av detta arbete synes bäst därav, att några få år senare (1663—1670) en tysk och fransk översättning utgavs av detsamma och 1915 utkom en ny upplaga. Flera andra arbeten ha utkommit, vilka kunna anses som de första tillförlitliga framställningarna av indiska religioner. I senare tid må ock uppmärksammas danskens *L. P. Larsens* skarpsinniga tolkningar av hinduismens hemligheter, *J. Warnecks* undersökningar av naturreligionerna på Sumatra, *Griffis* och *Hoes'* arbeten om Japans religioner m. fl. andra.

Såsom Västern står i skuld till missionärerna för de första tillförlitliga meddelandena om Indiens, den

Fjärran Österns, Japans, Australiens och Amerikas religioner, så ha även i senare tid de mest exakta framställningar, synnerligast med hänsyn till primitiva religioner, blivit utgivna av missioner eller män, som varit missionärer.

De självständiga religionsvetenskapliga arbeten, som utgått från missionerna äro både många och värdefulla.

Med hänsyn till etnologien i sin helhet är det ju klart, att missionären, som står i ett dagligt, förtroligt umgänge med de infödda, har de yppersta tillfällen till att samla den mest ingående kännedom om de olika sidorna av folkets liv. Kastar man en blick på litteraturen i etnologi, skall man finna, att mycket framstående arbeten äro utförda av missionärer, såsom t. ex. dr *Jakob Spieths* stora monografi över Ewe-folket i Sydtogo, *Henry Junods* båda band över Tongafolket i södra Afrika, *Edwin Smiths* nyligen utkomna två volymer över de Ila-talande folken i norra Rodesia och *D. Westermanns* verk över Kpelle i Liberia m. fl. andra. Missionärernas rikhaltiga bidrag till den folkloristiska vetenskapen äro ju ock allmänt kända och uppskattade.

Många framstående missionärer skulle kunna nämnas, varav flera blivit kallade till professorer, såsom *William Carey, Karl Endemann, D. Westermann.* Andra ha på olika sätt blivit hedrade för sin vetenskapliga gärning och somliga ha fått mottaga höga förtroendeposter, blivit ämbetsmän, deputerade o. s v.

i det icke-kristna landet för att på så sätt tjäna missionen.

Missionssällskapens arkiv börja nu även studeras. Prof. *Fouché* (Transvaal) påpekar, att London missionen var den verkliga regenten i Sydafrika under en hel generation och att studiet av deras arkiv skall för den geografiska forskningen m. m. vara av synnerligt stort värde.

Likaledes uppmärksammas missionärernas brev, rapporter och bidrag såväl till missionstidningarna som till vetenskapliga tidskrifter. Ett av de mest karaktäristiska för prof. *Lucien Lévy-Bruhls,* vid Sorbonne, senaste arbete "*La mentalité primitive*" är den stora plats den giver åt meddelanden från och observationer av missionärerna. En fransk missionär gör härvid följande reflexion: "Vi äro frapperade i synnerhet från den mängd citeringar, som äro lånade från vår egen tidning. Man kan ock verkligen fråga sig varför de, som aldrig vilja läsa vår missionstidning, försumma vad en professor vid Sorbonne håller i så stor aktning."

Då det gäller missionärernas förberedelse för sitt kall, undersökning av missionsproblemen, undervisningssystem m. m. ha missionsråden och missionssällskapen mer och mer anlagt en målmedveten och vetenskaplig synpunkt, allt för att vinna de bästa möjliga resultat. Missionssällskapet är icke blott förmedlare av välvilja och social lyftning utan även källan till all intellektuell upplysning och utveckling

i det land där det arbetar. Varje bok, som folket äger, är gjord av missionären. Deras talspråk har blivit avfattat i skrift och utarbetat. I de flesta fall har hela processen av författarskap, tryckning, bokbindning så väl som undervisningen utförts av samma grupp av missionärer på en enda station.

På 180 afrikanska språk ha kristna böcker och läroböcker utgivits. Till 22 afrikanska språk har hela Bibeln blivit översatt, till 36 hela Nya Testamentet och till 92 delar därav enligt rapport från Brittiska och Utländska Bibelsällskapet. Men även andra bibelsällskap ha utgivit delar av Bibeln.

Enligt en annan rapport skulle geografi finnas blott på 8 afrikanska språk, naturlära på 11 och grammatik för modersmålet på 6 språk. Någon räknebok fanns ej uppgiven. Märkligt är att vår mission dock har en räknelära på kongospråket samt en liten grammatik, illustrerad geografi och naturlära.

Den svenska missionen i världen är icke så gammal och vittomfattande som den tyska och engelska, varför den ej ännu kunnat uppvisa så många vetenskapliga arbeten. Men skulle vi undersöka de svenska missionärers arbeten, som fordom i gemenskap med tysk eller engelsk mission blivit utförda, skulle vi finna, att deras medverkan i vetenskapliga arbeten icke varit så ringa. Vad nya tider beträffa ha icke de svenska vetenskapsmännen förr haft så stort förtroende för missionärerna i dessa stycken. Mis-

sionsstyrelserna och missionärerna själva ha icke heller beaktat saken, så att de gjort vad de kunnat.

Inom den svenska missionen må dock erinras om de språkliga arbeten som utförts i Ostafrika, Sydafrika, Ost-Turkestan, Indien och Kongo samt andra vetenskapliga arbeten av pastorerna *Sundberg* och *Rodén* i Ostafrika och Dr *Danielsson* i Indien.

Vad vi i det föregående påpekat, torde i någon må belysa missionens stora insats i mänsklighetens kulturutveckling, så att de, som utan fördom vilja bedöma och värdesätta missionsarbetet utan tvivel skola giva missionen den respekt och aktning, som den förtjänar.

Är då forskningen en del av missionsgärningen? Av vad vi redan anfört, förstå vi att så kan vara, men vi vilja på grund av egna arbeten och erfarenheter närmare belysa denna fråga för att uppmuntra andra till fortsatta forskningar.

En missionärs forskningar och undersökningar bland ett främmande folk böra alltid ha till mål att så grundligt som möjligt tränga in i de inföddas liv och tankevärld, att rätt lära känna deras seder och bruk, att tala deras språk fullkomligt, att uppfatta deras religion riktigt och fullt förstå deras känslor, motiv och själsegenskaper; m. a. o. tänka, tala och känna såsom en infödd. Endast på detta sätt skall missionären kunna fullkomligt utföra sin missionsgärning bland de infödda och bana väg för kommande arbetare. Men därigenom kan han ock på

ett grundläggande sätt bidraga till den vetenskapliga forskningen, ty för att ingående lära känna t. ex. primitiva eller kulturfattiga folk fordras det ett livslångt arbete bland dem. Man skall år efter åt finna, att man ännu icke pejlat djupen vare sig i språket, religionen eller folksjälen.

Till en början anar man icke, att dylikt arbete kan taga ett sådant omfång, bliva ett så intensivt studium och så i detalj ingå på olika forskningsområden. Men arbetet för forskaren allt längre, djupare och vidare för varje period, han får arbeta bland folket.

Språkforskningen intager i början förnämsta rummet, ty i läroböckers utarbetande, Bibelns översättning och annan litteraturs utgivande är ju något alldeles nödvändigt i missionsarbetet bland kulturfattiga folk. Under språkstudiet tränger man ock in i folkets liv och föreställningar. Språket är nämligen det förnämsta hjälpmedel, varigenom man kan blicka in i folkets tankevärld och själsliv. Men å andra sidan fordras en ingående kunskap om dess seder och bruk, sociala och politiska liv för att kunna behärska språket. Språkstudier och etnologiska studier böra gå hand i hand med varandra. De komplettera varandra, då det gäller att klart och uttrycksfullt utarbeta ett folks etnologi. Man kan icke heller tänka sig att få en fullständig ordbok eller rätt förstå dialekternas idiomer, förrän man lärt känna de minsta detaljerna av folkets liv och tänkesätt.

På grund av såväl språkforskningen som de etnologiska undersökningarna måste missionären ock ägna sig åt naturhistoriska studier och samlingar. För ordboken är det nämligen nödvändigt att jämte det inhemska namnet på djur, växter etc. angiva det vetenskapliga namnet. Likaledes är det nödvändigt att känna benämningarna på alla dessa ting, som ingå i etnologin, ty så snart de ha ett inhemskt namn, tillhöra de antingen det materiella eller det religiösa. Dessutom är det vetenskapliga namnet av särskild betydelse för den jämförande forskningen.

I fabler, ordspråk, sagor, legender och ordlekar spela djuren en framstående roll. Vidare finnes en mängd religiösa eller s. k. heliga däggdjur, fåglar och insekter m. m. Inom växtvärlden brukas en stor del växters blad, bark eller rötter vid den medicinska behandlingen och vid kulten. Även svampar och t. o. m. stenar och jord brukas. Härtill kommer folkets egenartade uppfattning och iakttagelser angående dessa ting, vilket är av största intresse och betydelse, då det gäller att rätt uppfatta vissa seder, ceremonier, riter etc.

Då man samlar stoff för så väl språkliga som etnologiska studier eller gör naturhistoriska samlingar, måste man beakta att väl använda tiden och från första stund gripa varje tillfälle för att vaket följa upplevelserna och dagligen nedteckna och insamla allt, om man jämte de löpande göromålen i missionsarbetet skall kunna samla något nämnvärt material-

Har man fått en inblick i språket, erbjuder resorna ett ypperligt tillfälle till studier och samlingar. Att lyssna till bärarnas dispyter, omstridda iakttagelser, uttydningar, antaganden och uppkommande situationer är synnerligen lärorikt i flera avseenden. Rättegångar ute i byarna, pratstunderna kring elden o. s. v. äro ock ypperliga tillfällen. Det man ej riktigt uppfattat eller förstått antecknas och utfrågas sedermera. I alldeles främmande byar är det dock olämpligt att göra anteckningar, så att folket ser det, emedan det väcker misstankar och oro. Därmed går tillfället till vidare studier en ur händerna.

Vid undersökningar bland främlingar och även i allmänhet bör missionären aldrig förringa, underskatta eller nedsättande kritisera uttalade tankar och omdömen vare sig det gäller religionen eller något annat. Allt dylikt studium måste ske förtroendefullt och av välvilligt intresse, ty då kan även den inföddes intresse väckas, så att han öppnar sitt hjärta. Den infödde har en stark känsla för sympati och förtroende. Man kan nämligen eljest befara, att den infödde narras och svarar såsom han tror att den vite önskar och vill ha det. I så fall kan man aldrig vara nog kritisk.

Då det inom missionen i allmänhet finnes olika förmågor och dessa alltid behövas i dess mångfaldiga uppgifter kommer ock forskaresinnet så småningom på sin plats och får sin tid så långt andra arbeten det tillåta.

Det var först under den sist förflutna femårsperioden, som jag kunde få helt ägna mig åt fullbordandet av de uppgifter, som blivit mig förelagda. Jag fick då även tillfälle att besöka andra missioners arbetsfält i Nedre Kongo samt företaga resor till helt nya områden, såsom upp till ekvatorialskogen och ut på batekefolkets sandplatåer och steppland, en karavanväg på omkring 300 sv. mil. Jag torde dock icke så helt ha ägnat mig åt detta forskningsarbete, om jag icke från skilda håll blivit uppmanad därtill, fått löfte om bidrag till arbetenas tryckning och utgivning samt fått medel och tid därtill av missionärerna och missionsstyrelsen.

Jag beslöt då att först söka samla etnografica samt ett så rikhaltigt stoff som möjligt för en etnologisk monografi över hela Kongofolket från olika delar av landet, ty jag kunde därigenom även få ett rikhaltigt ordförråd för ordboken från alla de olika dialekterna.

Huru har jag då kunnat få detta omfattande, rika ock värdefulla material? Jo, strax före utresan 1914 utarbetade jag en serie ämnen med frågor och uppgifter enligt en etnografisk plan. Detta förtydligades och utvidgades ännu mer i detalj enligt den kunskap jag redan hade om folket. Det upptog 35 avdelningar med många underavdelningar. Detta trycktes på kongospråket och sändes ut till alla svenska, engelska och amerikanska missionsstationer i Nedre Kongo för att utdelas till äldre skrivkunniga

och lämpliga personer. Genom mina resor och konferenser med skrivarna, hövdingarna och andra i saken kunskapsrika män väcktes ett mycket stort intresse för arbetet, så att det kom i gång. Det visade sig snart, att den svenska missionens skolundervisning stod mycket högt för att icke säga högst och att de goda medarbetarna i vår kongotidning voro de skickligaste skrivarna. Åtskilliga andra blevo ock tränade, så att jag så småningom fick en mycket duglig stab.

Det skrivna genomgicks noggrant på de olika dialekterna under skilda tider, på det att skrivarna skulle förstå sin uppgift bättre och bättre. Till sist blev det ett mycket omfattande material, ej mindre än omkring 12,000 skrivna sidor i skrivboksformat. Det blev från språklig synpunkt ett präktigt studiematerial, så att jag för ordboken fick ett tillägg av omkring 15,000 ord. Hela ordförrådet torde nu uppgå till 40,000 à 50,000 ord förutom en massa avledningar.

Så snart nya tankar, idéer eller beskrivningar kommo till synes genom det skrivna, upptogos dessa och kringsändes för vidare undersökning. Efter ett par år utbildades för detta arbete några särdeles kunniga personer, vilka jag kunde sända ut till för civilisation och mission mer okända trakter. Genom sin stora takt och skicklighet ha de icke blott kunnat samla etnografica av största värde och betydelse utan ock kunnat uppteckna mycket nytt från folkets

liv på alla områden. I många fall ha de kommit längre än jag kunnat, synnerligast då det gäller klan- eller familjeväsendet och vissa speciella saker, som måst utforskas. Jag har sänt dem bort till skilda håll för att taga reda på felande uppgifter eller för att få önskade förklaringar på det ena eller andra. Vad de infödda icke förmå är att systematisera och bearbeta materialet. Detta gäller språket och det gäller ock etnologin. Och liksom språket har en rikedom av former, ord och uttryckssätt, så har ock folket en sådan rikedom av idéer och föreställningar, som logiskt gå sin säkra gång på samma sätt som den grammatiska och fonetiska regeln. Detta gäller icke minst religionen. Forskare ha frågat mig, om det finnes något verkligt system i deras religiösa föreställning och magi. Mången drager ock på mun, då det gäller deras klokskap och erfarenhet i psykologiska och ockulta företeelser. De primitiva underskattas alldeles för mycket.

Av största värde för mina undersökningar bland bakongo, såväl då det gäller religionen som andra spörsmål, har mina senaste resor uppe bland de närgränsande för civilisationen främmande folken varit. Bland annat har jag funnit, hur kongofolkets religion från klan- och förfäderskult börjat starkt urarta till magi eller ock har den tagit nya former för att tillfredsställa de egoistiska syftena. Man märker tydligt olika tiders inflytande och huru långt in i landet de i varje fall sträckt sig. Detta gäller både

den politiska och religiösa utvecklingen. Likaså har jag kunnat följa kongofolkets utbredning och vandringar över Nedre Kongo samt utvecklingen av deras klansystem. Det blev en stor glädjande överraskning, då jag skrev härom i vår kongotidning. Så t. ex. härstammar Navunda klanen vid vår station Mukimbungu från Nsaku klanen, från vilken en son redan på 1400-talet följde Diego Cam hem till Portugal efter hans upptäckt av Kongofloden. Med tillhjälp av gamla portugisiska källor och nya forskningar av folket vid Kasai, varifrån bakongo kommit, kunna vi nu följa bakongo på deras vandringar allt ifrån deras ursprungliga hem i södra delen av Sudan kring floden *Chari-Nzadi,* såsom Kongofloden ännu i dag kallas. Ordet *Chembi-Nzambi,* Gud, bibehålles ock ännu i dag av bakongo m. fl., som kommit från samma land.

Då det gäller de religiösa ceremonierna, kulten, det hemliga sällskapet med dess språk, mysterier etc., har jag haft förmånen att till medarbetare få flera äldre medicinmän och präster, som känna allt detta. Bland dem var det ock en, som var född tvilling och såsom sådan likställd med medicinmän av olika klasser och som nödvändigt måste vara tillstädes vid vissa ceremonier. Han kunde icke lära sig att skriva så bra men förstod ändock nog för att uppteckna de viktigaste tankarna, varefter jag genomgick det och utskrev detaljerna efter diktamen.

En annan gammal medicinman var ock synnerligen värdefull för mig. I yngre dagar var han mycket intresserad av sin stora klans, Nsundi, traditioner. Enligt landets sed gick han allt som oftast till klanens äldste hövding, bärande med sig palmvin, på det denne skulle berätta honom om klanens stamtavla, dess utbredning, vandringar och traditioner. Allt var av allra största betydelse för mitt arbete. Han var icke heller så skrivkunnig men nedtecknade dock troget huvuddragen, så att jag i i samarbete med honom kunde få en fullständig skildring. Men då jag i vissa spörsmål önskade förklaringar och annat därmed sammanhängande, som han icke tänkt på, ej visste och icke frågat om och därför skulle söka utfråga det av den gamle hövdingen, gick det icke så lätt, så snart han förstod, att det till sist skulle komma till min kännedom. Hövdingen ville icke heller se mig för att meddela något av det önskade. Vi hade då glädjen att få träffa en annan gammal Nsundi hövding. Under alla mina resor och arbeten har jag respekterat de infödas känslor och tankar i alla stycken. Jag har icke köpt, sett på eller rört vid något utan deras fulla samtycke. De ha därför fattat ett stort förtroende för mig, så att de omtalat allt och även kunnat taga fram reliker och heliga regalier att se på, studera och även fotografera.

Vid studiet har jag alltid haft till mål, att av folket självt söka få förklaring till olika seder och bruk

samt känna motivet för deras tankar och föreställningar. En europé vill gärna vara för kvick i sina slutledningar. Man ser det även på de många antaganden och system, som komma från studiekamrarna. Såsom det förhåller sig med deras ordspråk, så förhåller det sig ock med mycket annat i deras liv. Man måste först ur deras egen mun höra förklaringen och känna ordförståndet, tänkesättet eller motivet för att rätt förstå innebörden och därav draga sina slutsatser och göra tillämpningarna. Man bör vara väl hemmastadd i den primitiva filosofin, innan man kan rätt tolka folkets tankar, ord, seder och bruk.

Under min sista resa bland de främmande folken i Franska Kongos ekvatorialskogar kom jag likaledes i allra bästa kontakt med folket, så att jag t. o. m. vid ett tillfälle från första dagen kunde diskutera med dem om deras traditioner. Det goda ryktet om min hustru och mig hade visserligen gått förut, och jag var rätt tränad i arbetet och icke så litet inne i närgränsande dialekt, men förtroendet för oss och tanken om mig, att jag var en av deras gamla hövdingar, som uppstått och kommit för att hälsa på dem, gjorde, att de helt öppnade sina hjärtan för mig, så att då klanens traditioner m. m. omtalades, körde de bort dem, som icke fingo lyssna därtill.

Målet med de stora och detaljrika etnografiska samlingarna ha i första rummet varit att rikt illu-

strera och belysa det etnologiska arbetet. Men varje liten sak har ock varit ett medel till att tränga djupare in i den del av etnologin, som saken belyser. Jag hade t. ex. ej förut vetat, att de infödda hade en sådan mångfald av giller, snaror, nät, fällor o. d. för jakt och fiske. Fångstsätten äro olika för dem, och som det religiösa med sina tabu och seder spelar in här och där, får man genom dessa detaljer en rikare insikt i de religiösa föreställningarna. Så ock med avseende på de många sakerna, som finnas i medicinpåsarna, på förfädersbilderna och idolerna, i amuletterna samt alla de många föremål, som brukas vid kulten. De ha var och en efter sin art sin egen historia, sin speciella sammansättning och sitt eget bruk, allt högst värdefulla detaljer, som man måste känna för att få en ingående kunskap om folkets religion och tänkesätt.

Jag hade en mycket rik samling av dylika religiösa föremål på den etnografiska utställningen i Stockholm 1920. Dessa, jämte mycket annat, väckte berättigad uppmärksamhet, dels därför att etnografer under sina forskningsresor sällan finna så många dylika föremål, att de kunna lämna en totalbild av folkets religion, och dels därför att om de än skulle kunna göra en god samling, ha de mycket svårt att få fullt tillförlitliga uppgifter om föremålen, emedan man först måste åtnjuta folkets fulla förtroende och sedan ha en ingående kunskap i språket för att kunna kritiskt granska de lämnade uppgifterna.

De infödda äro mycket sluga i att bedraga europeen även i dessa fall. En etnografisk forskningsresande sade därför till mig: "Vi få hålla oss till den materiella kulturen."

Av nämnda föremål har jag från etnografisk synpunkt många värdefulla och sällsynta saker, t. ex. i sten uthuggna idoler med sina s. k. vapen av sten eller järn. De tillhöra den äldsta klan- och förfädrskulten. En av dem tillhör *Nsundi* kulten. *Nsundi* är grundläggaren av den stora *Nsundi* klanen, som utan tvivel först invandrade i Kongo. En annan är av *Mbenza* kulten. Av *Kongo*, varifrån bakongo härstamma, har jag ock de representativa kultföremålen, men de äro icke av sten. Föremålen av sten äro från de stora Mayombeskogarna, där folket, avskiljda från andra, bibehållit den ursprungliga kulten. Jag kunde icke själv och fick icke tränga in i urskogens gömslen och hemliga platser och grottor, men genom en tränad medarbetare från dessa trakter har jag lyckats finna vad jag önskade.

Åtskilliga grottor och andra hemliga och heliga platser, där *Nsundistammen* uppehållit sig under invandringen, finnas och återstå att närmare utforska. Likaså finnas gravkummel, vilka borde genomgrävas.

En del psykologiska företeelser inom etnologins område har jag genom experiment sökt utforska, men mycket återstår ännu.

Ett ämne, som jag icke kunnat studera, är de inföddas musik. Jag har dock gjort vad jag kunnat

genom att upptaga över ett hundratal fonografiska rekord av olika slags sång och musik för det psykologiska institutet i Berlin, vars intendent lovat bearbeta materialet för monografin.

Ett omfattande arbete återstår nu i att redigera och översätta kongotexten i monografin, ty texten kommer att publiceras för att detta samlingsverk må bli av största urkundliga värde. Det blir av största betydelse för kongomissionären, som därigenom får en ingående kännedom om folkets språk, liv och tänkesätt och sedermera för Kongos eget folk en rik källa att hämta ur, ty det traditionella försvinner med otrolig hast, allt efter som de gamla dö ut. Att det tillika gagnar vetenskapen säger sig självt.

Studiet av de infödda språk intager i allmänhet den förnämsta platsen, ty även om *ett* språk blivit bearbetat, böcker utgivna och översättningar gjorda därpå, så utbreder missionen sig alltfort till nya stammar och språk, som fordra sitt studium.

Det betydelsefullaste, ansvarsfullaste och från språklig synpunkt mest omfattande arbetet är bibelöversättningen. Själva arbetet kan ju i och för sig vara ett jättearbete, men detta kan med ännu större skäl sägas, då man besinnar de oerhörda förarbeten, som måst utföras. En bibelöversättning kräver den grundligaste insikt i folkets språk, tänkesätt och uppfattning. Den bör, såsom Luther sagt, vara folkets bok och översatt så, att modern i hemmet, barnet på gatan och gemene man på torget må kunna läsa och förstå den.

Vi kunna ej nu ingå på de många svårigheter, som möta vid en bibelöversättning på ett av dessa Central-Afrikas språk. Men vi må erinra om blott en sak, nämligen att de europeiska folken stått i ett mycket nära förhållande till varandra med avseende på den geografiskt historiska släktskapen, så att uttryckssätt och tankegång äro i stort sett desamma. Så är icke förhållandet med de exotiska språken. Och i Afrika ha folken levat så isolerade från varandra, att det geografiskt historiska området blivit ytterst begränsat och därmed även uttryckssätten och tankegången.

Vidare må vi uppmärksamma, att då t. ex. Luther översatte Bibeln, hade de kristna sanningarna under århundraden tolkats på germanska språk. Likaså förhöll det sig med den svenska bibelöversättningen m. fl. Helt annorlunda är det att komma till dessa kulturfattiga folk för att översätta de heliga sanningarna. I hedniska kulturländer är det då jämförelsevis lättare, då de religiösa begreppen redan äro mera bestämda. Se vidare härom i Svensk Missionstidskrift 1914, häft. 2—4.

Vid språkets behandling är det bäst att söka giva det en teoretisk form, som såväl till det praktiska som till det vetenskapliga studiet och bruket kan vara av största gagn. Det är gott att till en början utgiva en kortfattad grammatik och ordlista, vilka efter årens lopp kunna efterträdas av större arbeten, ty ingen må tro, att de kulturfattigas språk

är så snart genomforskat. Visserligen innehåller min Kongogrammatik 336 sidor, men efter studiet av 6 nya rätt skilda dialekter har jag fått ett nytt avsevärt material. Vidare framträda speciella forskningsområden, som man måste beakta. Så t. ex. kunde jag icke undgå att upptaga studiet av den musikaliska accenten, emedan det visade sig vara alldeles nödvändigt att i ordboken beteckna ordens tonfall, ty det finnes en massa ord, som till språkljuden äro alldeles lika men som till betydelsen skiljas endast genom en högre eller lägre stamton, en stigande eller fallande tongång o. s. v. Men då jag skulle beteckna vissa exempel och fraser i ordboken, fann jag, att tonfallet i satsen blev helt annorlunda, alltefter ordens lexikala ordton.

Det skulle vara av intresse att påpeka de olika typer av tonfall, ett isolerat ord kan hava, samt de skilda tonfall varje ord alltefter sin typ kan få, t. ex. vid substantiv i genetiv, vid attribut, objekt, preposition eller vid verb i olika personer, i skilda tempus och modus samt vid ordbildning o. s. v., men det skulle föra oss på sidan av vårt ämne. Reglerna för alla dessa tonfall äro lika vissa och följas lika säkert som de grammatiska reglerna. Se vidare arbetet härom: *The musical accent or Intonation in the Kongo language.*

Ett dylikt arbete skulle näppeligen kunna utföras av någon annan än en missionär, ty det är först efter mångårigt studium och vana vid språket, som

man kan tänka på att börja med ett dylikt minutiöst forskande. "Den musikaliska accenten", säger docent *Gjerdman* (Uppsala), i Sv. Dagbladet 12 jan. 1923 "är ju något som språkmännen bruka undvika med samma vördnadsfulla skygghet, varmed kongonegern undviker sin svärmor. Så mycket mer är författaren att lyckönska till att ha vågat sig på uppgiften och att ha med den äran löst sig från densamma."

För dylikt arbete fordras även tränade infödda från olika delar av landet. De måste ha ett gott öra och ett stort mått av tålamod. Med tanke härpå säger ock doc. Gjerdman följande: "Att mödorna varit stora förstår var språkman så väl. — — — När jag tänker på denne Kionga (en infödd medhjälpare) och huru outtröttligt han sagt orden om och om igen och hjälpt författaren att söka upp exemplen till intonationstyperna, är det inte utan att jag skulle vilja se honom, skaka hand med honom och tacka honom för hjälpen jag med. Men jag förmodar, att han med ett brett och glatt negerleende skulle skylla det allra mesta ändå på Tata Lamani (Fader Laman)."

Betydelsen av språkforskningen m. m. bland dessa afrikanska folk är ganska vittgående. Från missionssynpunkt vill jag anföra prof. *Meinhofs* ord i hans recension av arbetet över den musikaliska accenten i "The International Review of Missions" okt. 1922: "Det torde finnas de, som anse, att en

så långt gående forskning är oförenlig med missionens praktiska intresse. Jag kan dock ej annat än understödja dr Laman i hans åsikt, att den tvärtom är av högsta vikt för missionen. Det är endast alltför sant, att många missionärer icke kunna göra sig förstådda av infödingarna, och nu visar dr Laman oss, huru vi skola bliva av med olycksbringande misstag. Alltså skall även hans strävsamma arbete tjäna till uppnående av det ena stora målet, ty vad kan väl vara viktigare än att det heliga evangeliets förkunnare i hednavärlden skulle behärska språket, det medel varigenom de hoppas att kunna förvandla ett barbariskt samhälle till ett kristet sådant."

Doc. *Lindeberg* (Lund) skriver: "Boken står för mig som ett storslaget missionsdokument, vittnande om vilken mäktig insats missionen förmår göra i det mänskliga kulturarbetet."

Från vetenskaplig synpunkt må prof. Meinhofs och doc. Gjerdmans uttalanden beaktas. Den förre, som betecknar arbetet såsom ett verkligt klassiskt verk, en uppgift av de allra svåraste, som endast en ovanlig energi och outtröttliga forskningar kunnat åstadkomma, säger: — — — "På denna grund kan även en fonetisk stavning baseras, som upptar alla väsentliga egendomligheter i de afrikanska språken. — — — Och den metod han upptagit för vinnande av sin noggranna kunskap bör tjäna som mönster för liknande forskningsarbete i andra språk till dess vi bliva i stånd att från alla detaljerade ar-

beten uppställa ett enda schema över hela ämnet om tonförändringen i Bantuspråken. Men innan detta sista mål ernås, måste vetenskapen och missionen samarbeta' ännu i många år." Doc. Gjerdman skriver: "Att Lamans The Musical Accent kommer att bli i mycket grundläggande för vidare undersökningar över den musikaliska accenten i alla de med kikongo besläktade språken i Afrika står utom allt tvivel, men det skulle mycket förvåna mig, om icke hans bok också kommer att bli — direkt och indirekt — av betydelse för tonalitetsundersökningar av andra' språk, även sådana, som talas på mycket närmare håll än kikongo."

Dr *Lindbloms* anmälan i Ymer 1922 häft. 3—4 och prof. *Wulffs* entusiastiska uttalande i Nya Dagligt Allehanda d. 19 april 1922 m. fl. utländska recensioner skall jag förbigå, men jag kan icke neka mig glädjen att i sammanhang härmed påpeka de uttryck av tacksamhet och uppskattning till Svenska Missions-Förbundet, som på så sätt befordrar forskningen. Doc. Gjerdman skriver: "En till av dr Lamans medhjälpare orh en medhjälpare i mångfald tillåter jag mig särskilt framhålla. Det är Svenska Missions-Förbundet, som intresserat sig för arbetet, satt författaren i tillfälle att mera ostört ägna sig däråt och även bekostat dess utgivande. Därmed har Sv. Missions-Förbundet åter visat, att det förstår värdet av att språket ur olika synpunkter undersö-

kes, människornas medel att träda i beröring med andra människors hjärnor och hjärtan."

Dr Lindblom skriver: "De utredningar, som hittills gjorts rörande musikalisk accent inom afrikanska språk ha vi huvudsakligen missionärer att tacka för och att nu en svensk missionär presterat det mest betydande verket på detta område är ju synnerligt glädjande. En eloge må också ägnas åt Svenska Missions-Förbundet, som frikostigt möjliggjort arbetets publicerande."

Missionär med forskaresinne i den ena eller andra riktningen kan och bör bruka sin förmåga till missionens tjänst, även om han än icke i allmänhet kan påräkna någon nämnvärd uppmuntran för dylikt extraarbete. Då det gäller språkforskningen, säger doc. Gjerdman följande: "Språkvetenskapen hör ju varken till de vetenskaper, som kunna bidraga till att ge största möjliga lycka åt största antalet människor, eller till dem, vilkas även ringa utövares namn gå genom pressen ungefär som resande manliga och kvinnliga teaterdivors. Så mycket större tack äro Sveriges språkmän skyldiga de missionärer, som gjort och göra något för utforskande av de primitiva folkens språk."

Studiet av kongogrammatiken skall lätt övertyga var och en, vilket rikt språk kongospråket är. Det har även bildningsmöjligheter nästan i oändlighet. I detta avseende står det långt framom teke- och kutaspråken. I tekespråket saknas t. o. m. den passiva for-

men, så att man alltid måste uttrycka sig i aktiv form. Gossen föddes heter därför vanligen: de (man) födde gossen. De flesta avledningsformerna saknas i dessa språk. Verben äro enstaviga, och de många likljudanden orden och böjningarna skiljas med hänsyn till betydelsen förnämligast genom tonfallet.

Studiet av nya språk inom samma stora språkfamilj är jämförelsevis ganska lätt, sedan man grundligt lärt känna *ett* språk. Då jag upptog nya språk bland nya stammar, där vi börjat upptaga mission, gick jag efter en bestämd plan från dialekt till dialekt, följande den sist inlärda dialekten ord för ord och regel efter regel. Till medhjälpare sökte jag alltid att finna dem, som genom handel och bekantskaper umgåtts med den närgränsande stammen. De nya språken voro: tekespråket med 4 dialekter, kutaspråket med 3 dialekter och ngunuspråket med 5 dialekter. Dialekterna voro fonetiskt sett mycket olika varandra.

Det är visserligen mycket mödosamt att under resor och några veckors uppehåll i byarna studera nya dialekter, men det är ock högst intressant. Då man t. ex. frågar efter pronomenet *du*, svara de alltid *jag*. Och frågar man efter *jag*, svara de *du* o. s. v. Vid verbens böjning och i många andra fall vilja de icke följa klokt uttänkta böjningsmönster och med verbet i olika tempus och personer utan fraser framkastas undan för undan, tills man funnit det sökta. Det gäller att teckna upp allt man

hör efter vartannat för att sedan bringa allt i god ordning.

Men huru ansträngande är det icke för urskogens och vildmarkens barn att träget sitta stilla, följa frågorna och avgiva svaren. En och annan pratar onödigt hit och dit, vilket kan vara till god nytta, om man blott har gott om tid. Andra äro ganska intelligenta och förstå saken rätt bra. Uppenbara sig några kvickhuvuden bland de omkringstående, söker man vinna dem för arbetet. Att sitta hemma på stationen i lugn och ro med tränade medarbetare och forska är ju ganska lätt i jämförelse med att vara ute bland främmande stammar. Där i urskogen var det dessutom en stor mängd små knott, som oroade oss morgnar ock aftnar, så att vi till sist måste underhålla en svag eld under bordet för att hålla dem på avstånd. Man kunde eljest icke arbeta. Skall arbetet kunna fortgå någorlunda jämt, måste man hålla sina medarbetare varma med frågor undan för undan. Blir det en kort paus, är språklådan i full gång eller ock försvinner den ene hit och den andre dit. Även på stationen vill det ofta gå åt samma håll. Där följa de infödda solens eller rättare skuggans gång med ögonen så noga, att de kunna säga, då skolklockan är redo att ringa till uppbrott. Då skuggan visar däråt, utbyta de förnöjsamma blickar med varandra, ty att sitta så träget med ett dylikt arbete är ytterst påkostande för dem. Ja, det är i sanning mycket tröttande och

ansträngande i ett tropiskt klimat, ty, för att kunna göra några framsteg i språkforskningen, måste man utnyttja varje minut och arbeta så många timmar om dagen som möjligt.

Då jag började med *kutaspråket* på vår station Kolo, fick jag händelsevis tag i en *kutaman*, ett skogens barn, som hette *Åttan* eller Mpomo. Han fick visserligen sitta bekvämt i en korgstol, men han visste knappt huru han skulle sitta och vad han skulle hitta på för att få tillfälle till omväxling. Till sist hittade han på och sade, att det var vägglöss i stolen, vilka beto honom, så att han icke kunde sitta still. (Han var naturligtvis nästan naken). Han reste på sig, vände på sig, sträckte sig, kliade sig, gäspade och tittade på stolen. Jag nödgades även se på stolen och undersöka den ett par gånger och var litet fundersam, men så fick det till sist bita bäst det ville. Mina frågor haglade desto fortare.

För att kunna komplettera undersökningarna i språket och etnologin har jag, såsom förut är påpekat, måst upptaga naturhistoriska studier och samlingar. Jag började med detta mycket tidigt dels på grund av mitt intresse härför och dels för att samla stoff för den planerade naturläran. Snart fann jag, att detta ock var nödvändigt för ordboken och andra arbeten. Samlingarna antogo allt större och större omfång och blevo mer än som behövdes för mig. D. v. s. de gingo utanför etnologin och in på områden, som de infödda ej alls befattade sig

med, såsom utkläckning av fjärillarver för att se de skilda larvernas olika utvecklingsformer, samling av olika slags termiter jämte mycket annat, som de infödda icke ha något namn på eller bruk för. Av däggdjur, fåglar, fiskar, ödlor, ormar, termiter, fjärilar och allehanda insekter m. m. har jag under årens lopp samlat så mycket som tiden medgivit. Även till detta har jag tränat infödda, på det att mitt arbete skulle bli så ringa som möjligt. Dessutom har min hustru på ett mycket förtjänstfullt sätt tagit del i detta arbete såsom i mycket annat.

Arbetet med dessa samlingar har varit jämförelsevis ganska lätt, ty bestämmandet av de skilda djuren ha intendenterna vid riksmuseet utfört. Många av djuren inom olika grupper ha hedrats med mitt namn, så att man med skäl kan tala om både fisken Laman och masken Laman samt Lamans guldsjäl, *Chrysopsyche Lamani. Aur.*, vilket är namnet på en vacker fjäril.

Av växter har jag samlat sådana, som folket har namn på och som brukas på ett eller annat sätt. De infödda känna omkring 500 arter. Åtskilliga slags stenar och jordarter hava de ock namn på.

Målet med detta arbete har varit att få en grundligare kunskap om vilken roll alla dessa ting spela i folkets liv och föreställningsvärld. I fablerna intaga djuren en framstående plats. Så t. ex. är tofs eller dvärgantilopen, *nsesi, (Chephalophus nyasae Congicus,* Lönnb.) den sluge och segrande i alla

tävlingar och knep. Åtskilliga fabler om honom finnas redan utgivna i "Etnografiska bidrag" av Erland Nordenskjöld. En skicklig berättare kan i en fabelcykel lätt och ledigt inflika en hel mängd djur enligt deras roller och karaktär. Jag har en massa nya dylika fabler och sagor.

Många däggdjur och fåglar spela en stor roll i föreställningen om deras gemenskap med de avlidnas andar. Av fåglar må nämnas skathöken, *ntoyo, (Clamator Jakobinus)*, som anses kunna förutsäga dödsfall m. m. Vissa ödlor på gravarna och vissa ormar i byn anses vara uppenbarelser av de goda avlidnas andar. Ormen *nkembi-nkembi (Dendranspis jamesoni)* kan man i byn finna vid sidan av det lämnade barnet såsom vaktare. Då modern återkommer, tar hon en nypa jord, spottar därpå, kastar åt ormen och tackar för god vakt.

Heliga insekter finnas ock. Särskilt utmärka sig bönsyrsor *(Mantidae)* och s. k. vandrande pinnar *(Phasmidae)*, vilka äro inkarnationer av Funza, skaparen av alla missfoster. De ingå därför i Funzakulten. Bland termiter märkas de stora stackarna av *Termes gaboniensis*, vilka äro Simbi-andarnas tillhåll. Finnes en dylik stack vid en karavanvägs början eller slut, kastar alltid var och en av bärarna ett löv på den åtföljt av det sakramentala *pfu* (spottande) jämte några ord till bön om välgång under resan.

Inom växtvärlden finnes det en hel mängd växters blad, bark eller rötter, som brukas till medicin m. m. Även svampar tillskrivas en underbar förmåga alltefter deras namn. *Tondo,* kärlekssvampen, brukas som medicin i älskog, och *diba,* glömskans svamp, förorsakar glömska och förvirring bland fiender. Vår s. k. liksvamp uppenbarar genom sin lukt, att avlidnas andar äro i närheten.

Även stenar brukas som medicin på sår etc. Bland de mineralier jag samlat, påstod en bergsingeniör i Kongo att ett slag var alldeles lik de mineralier, som förekomma i krateröppningar, där diamanter finnas, såsom nere i Kimberley. En vacker dag torde vi alltså få plocka diamanter!

Vid forskningen lär man att känna de inföddas iakttagelser, uppfattningar och föreställningar om det ena och det andra i naturen. Djurens liv och vanor äro de mycket förtrogna med. De äro icke några kostföraktare utan äta de allra minsta varelser eller bruka dem till något annat, varför de mången gång veta mer än man kan ana. Då riksmuseet av mig mottog sin första vise eller drottning av vandringsmyrorna, tillfrågades jag, om jag visste vad det var. "Jo, enligt de infödda är det en drottning av vandringsmyrorna." Men huru kunde de veta det, ty ingen kan närma sig deras bo och gräva upp en drottning på grund av myrornas stora antal och giftiga bett. Komma de in i ett hus, är intet annat att göra än att fly ut. Jo, myrorna voro

av en eller annan orsak på flyttningsfärd. En väldig kolonn hade då fått sig anförtrott att föra med sig drottningen, men den infödde kom och fick se den, högg den i en hast och gav mig den.

Av stort intresse var det att finna, att flera av termiterna äro svampodlare. Även de infödda ha givit akt därpå, emedan vissa svampar, som de äta, växa i närheten av speciella termitbon. Troligen odlar varje art sin speciella svampsort. Jag hade nöjet se ett par arter odla dylik svamp genom att i hast kasta upp små jordkullar, plantera ut sporer eller mycelium, som växte upp under dagens lopp. Planteringen skedde under natten och frampå morgonen. Skörden följde omedelbart. Morgonen därpå var nästan alltsammans försvunnet. Det var små ätliga vita svampar, som kallas "de små elefanterna" av *Mycena* släktet.

Fjärilars och andras insekters utvecklingsskeden känna de icke så väl till. Mången gång ha de alldeles oriktiga föreställningar. En spinnarelarv, vars teckning påminner om en viss orms, tro de förvandlas till en sådan orm. Larven kallas därför "den som förvandlas till orm". Att åtskilliga spindlar förvandlas till steklar, tro de naturligtvis lätt, då de finna sådana i deras bon, dit de inlagts till larvens föda.

Vetenskapliga expeditioner utgå till olika delar av världen, men de hinna icke och kunna icke alltid lösa de problem, som de uppställt. Missionären kan

här fylla en lucka, emedan han år efter år arbetar på samma plats. Han kan därför med de inföddas hjälp göra insamlingar av vissa djurarter, följa insekters utvecklingsskeden, studera vissa uppgifter och lösa problem, som blott på platsen kunna lösas. Så t. ex. finner jag av ett framstående belgiskt arbete över termiterna "*Les termit*" (sid. 756), att jag gjort "de allra förnämsta samlingarna" av termiterna vid Mukimbungu med ej mindre än 53 arter. Härnäst kom *Luya* med blott 18 arter och dr *Bequart* med 16 arter o. s. v. Vid Kingoyi m. fl. platser har jag även funnit andra arter. Tack vare dessa samlingar ha vi på Naturhistoriska riksmuseet en enastående termitutställning från Afrika.

Jag beklagar, att jag icke alltid kunnat fullfölja en del uppgifter för att komplettera dylika vetenskapliga arbeten. Men jag har sökt intressera andra missionärer för att samla och uppöva infödda till att konservera skinn m. m. Missionärer på skilda svenska missionsfält skulle kunna göra mycket mera för vårt naturhistoriska riksmuseum. Intendenterna äro ytterst tacksamma för alla bidrag. De giva alla de upplysningar, som behövas, och bekosta frakterna för samlingarna.

En missionär har alltid någon ferietid, är ofta ute på resor i bydistrikten och behöver då och då någon vila och omväxling i det ansträngande arbetet. Han kan då finna rika tillfällen till samlingar och

undersökningar, om blott håg och intresse bliva väckta därför.

Man skulle kunna tro, att dylika samlingar och arbeten icke äro av så stor betydelse för missionen. Men frånsett själva den undervisning, som de infödda få i naturkunnighet m. m., äro de ett ypperligt och tilltalande stoff vid predikan och föredrag, ty naturlivet är för en införing ett känt och beaktat område.

Hur ofta har jag icke t. ex. påpekat den underbara utvecklingen av en fjäril: det dolda fjärillivet i larven, den fula masken, som kryper i stoftet, puppan, som, då dess utveckling ej hindras, blir en vacker fjäril, som svingar sig glatt och vida i rymden. Kommer t. ex. en spyfluga och lägger sina ägg i larven, dör den en evig död som fjärilslarv. Det blir då i stället blott spyflugor av dess kropp. Detta tillämpat på människans liv här på jorden och i gravens sköte, hennes förnyelse i uppståndelsen, om icke syndens gift har verkat en evig död i hennes andliga kropp, har varit av stor effekt och särdeles förståeligt.

Missionsarbetet bland de primitiva är mycket mångsidigt och missionens kulturella förmågor och utvecklingsmöjligheter rika, då de ledas rätt och missionärer finnas för de olika arbetena. Alla arbeten, som utföras för och som samverka till det stora målet, folkets evangelisering och höjande, äro en del av missionsgärningen, vare sig detta arbete be-

står i att bygga en station, föreslå en skola, predika evangelium, leda sjukvården, utarbeta och trycka läroböcker, översätta eller söka utforska land och folk, där missionen arbetar. Detta senare faller ofta på missionens lott. I ett nyligen utkommet arbete över Franska Ekvatorial-Afrika klagas nämligen över att så litet ännu blivit gjort för att lära känna folken. "Vi ha" — heter det — "icke ens studerat basundi och babwende", d. ä. grupper av Kongofolket, som varit föremål för våra undersökningar.

Det är mången ämbetsman där som tror och som sagt, att kongospråket icke är något riktigt språk. Det består blott av en del stereotypa fraser, barnjoller. Att folkets tanhevärld är så rik och deras själsliv så komplicerat ha de flesta ingen aning om, emedan de underskatta folket alldeles för mycket.

I Belgien har Kolonialdepartementet låtit utgiva en serie (11 band) etnografiska monografier med bidrag från de bästa ämbetsmän och forskningsresande. Visserligen finnas där många värdefulla uppgifter och bra skrivna artiklar, som röra den materiella kulturen, men det bästa är dock ett par band av den katolske missionären *Colle* över Baluba-folket.

Det finnes där även ett band, som behandlar Mayombe-folket, en grupp av bakongo, norr om Boma. Men vilka motsatser i en del uppgifter. Bland annat säger en: "Det finnes ej några fabler, ingen poesi och inga traditioner." I ett praktverk stå en

hel del trägubbar upptagna som idoler, fetischer, och de äro ej annat än imitationer av de porslinsgubbar, som de infödda fordom köpte och ställde på sina gravar. Såsom sådana ha de andra namn och en helt annan betydelse.

Då det gäller religiösa ting äro i dessa arbeten följande svar typiskt: "Folket tycks ej bekymra sig mycket om religionen, ty då man frågar någon därom, svarar han: Ah, sådant kommer blott huvudet att värka. Vad veta vi om dylikt?" Många tro detta och få i dessa stycken samma felaktiga föreställning som om andra saker. Det nämnda uttrycket är blott ett svepskäl som den infödde föredrager att giva för att komma undan den frågvise europeen.

Forskningsarbetet, som en missionär utför, är alltså en missionsgärning, ett medel till framtida missionärers utbildning och en hjälp i deras arbete för folkets evangelisering och höjande, men sedermera lämnar det ett rikhaltigt stoff av största värde för den vetenskapliga forskningen.

Missionens betydelse i människosläktets historia är alltså uppenbar. Missionsarbetet har icke allenast en inre egentlig uppgift såsom budbärare av det evangeliska budskapet om Jesus Kristus utan även en yttre uppgift såsom kulturbärare och blir sålunda en mäktig faktor i mänsklighetens religiösa, intellektuella och sociala liv.

Pris:

Häft. Kr. 2: 50

Klotb. " 3: 75

Boktryckeri A.-B.
P. A. Palmers Eftr. Sthlm

GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
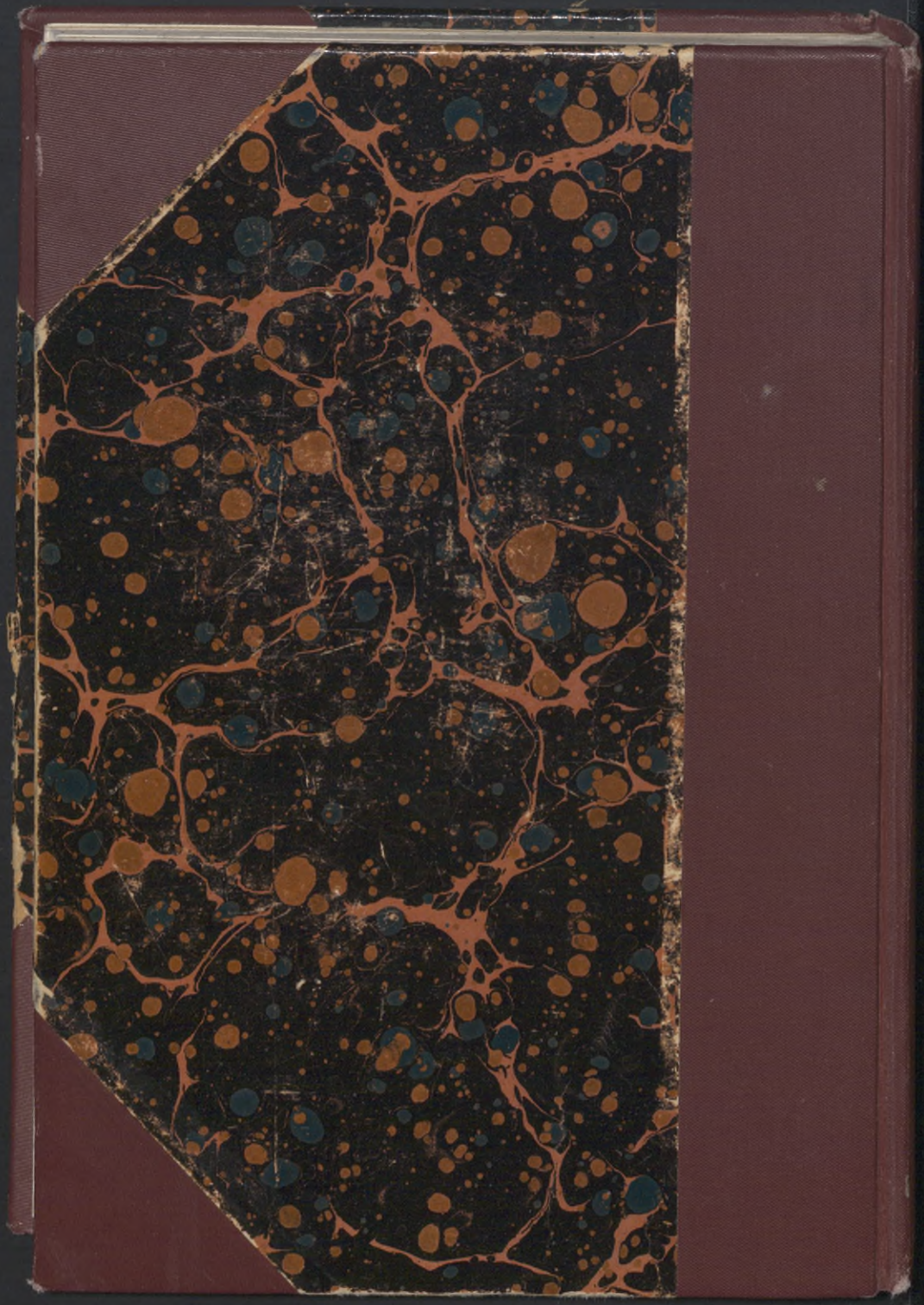
Pdf